A MAGYAR KÖLTÉSZET GYÖNGYSZEMEIBŐL

ÁGH ISTVÁN

SKARABEUSZ-SZEMŰ

Folyóval vágom el utadat
ha farkaskutya vagy
távozz tőlem házadba
ha csőalakú vagy
levegőt célzol énbennem
hajlítsd be magadat
ha férfi add meg magadat
ha csonton borjúfej vagy
nem lelsz anyára énbennem
ha hölgy vagy hűtlened leszek
heggyel vágom el utadat
ha birodalmak súlya vagy
te farkaskutyák orra vagy
te csövek üressége vagy
te férfiak bukása vagy
te hölgyek hanyatlása vagy
te borjak pusztulása vagy
nem lelsz anyára énbennem
távozz tőlem házadba
hajlítsd be magadat
ki szem mögötti árny ha vagy
skarabeusz-szemű sötétség

EGYÜTT

EGYÜTT 2013 / 4

EGYÜTT

IRODALOM * MŰVÉSZET * KULTÚRA

2013
4

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG KÁRPÁTALJAI ÍRÓCSOPORTJÁNAK FOLYÓIRATA * XI. ÉVFOLYAM

EGYÜTT 2013/4

A Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának folyóirata,
az 1965–1967 között Ungváron megjelent szamizdat jogutódja, újraindult 2002-ben

Felelős kiadó és lapigazgató: *Dupka György*

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:

Elnök: *Vári Fábián László* (szépirodalom, kritika)

Szerkesztők:
Csordás László (olvasószerkesztő)
Zubánics László (tanulmány)
Fábián Zoltán (tipográfia)

Védnökök:
S. Benedek András alapító-főszerkesztő (1966–1967)
Pomogáts Béla irodalomtörténész

Tanácsadók:
Botlik József, Fodor Géza

Megjelenik kéthavonta a Bethlen Gábor Alap és a Nemzeti Kulturális Alap,
valamint a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége
és a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet támogatásával

A szerkesztőség címe:
Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Európa-Magyar Ház
90202 Beregszász, Széchenyi u. 59B. Telefon/fax: *+380-3141-42815*
e-mail: *kmmi@swi.net.ua, egyutt.lap@gmail.com*
Az Együtt irodalom-művészet-kultúra számai elektronikus változatban is olvashatóak
a KMMI honlapján: *www.kmmi.org.ua*

Szerkesztőségi fogadóórák: szerda: 13^{00}–16^{00}
A kiadó címe: Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége
88000 Ungvár, Babuskin tér 5A. Telefon/fax: *+380-312-643737*

Készült: Shark magánvállalkozás
Lapengedély száma: $3TN^{0}188$
A folyóiraton nyereség nem képződik

KISZÁRADT A TÓBUL

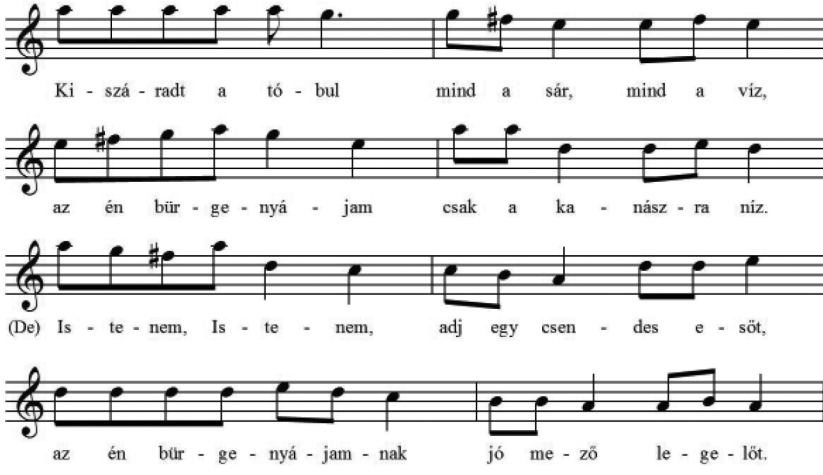

Kiszáradt a tóbul
mind a sár, mind a víz,
az én bürgenyájam
csak a kanászra níz.

(De) Istenem, Istenem,
adj egy csendes esőt,
az én bürgenyájamnak
jó mező legelőt.

(De) Istenem, Istenem,
adj egy csendes esőt,
az én bürgenyájamnak
jó mező legelőt.

Beregdéda, 1974.
Énekelte: Pallagi Mihály, sz.:1889.
Gyűjtötte: Petrás Kálmán

TARTALOM

FÜZESI MAGDA: Harkályok esőben, Mérsékelt égöv, Ajtó (versek) 2

CSORDÁS LÁSZLÓ: Görömbei (nekrológ) 4

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Meghalt Cseh Sándor (1949 – 2013) (nekrológ) 6

CSEH SÁNDOR: Akácfák alatt (11.) (regényrészlet) 7

OLÁH ANDRÁS: kikoptak, magamtól féltelek, tolvajballada (versek) 25

NAGY ZOLTÁN MIHÁLY: „A vers gyógyít” (Beszélgetés Finta Évával – interjú) 27

VASI FERENC ZOLTÁN: A sors mérlegén, Dicsértessék (versek) 32

BARTHA GUSZTÁV: Némajáték (novella) 34

AMBRUS FLÓRA: Candy (regényrészlet) 38

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Miféle reggel ez, Te büszke bóbitás, Időm kiszabva bár, A szép test hangszer is, Nem jártam tengeren, Harmadszor fordult már (versek) 58

LŐRINCZ P. GABRIELLA: elmezavar, Éjszaka (versek) 60

CSERNICSKÓ ISTVÁN: A végek dicsérete (recenzió) 63

LENGYEL JÁNOS: Ha a kagylók dalra fakadnak (recenzió) 66

OLÁH ANDRÁS: A mitracseki kor (Lengyel János könyvéről) (recenzió) 70

BOTLIK JÓZSEF: Adalékok Bródy András (1895–1946) szülőfaluja, Beregkövesd történetéhez (tanulmány, 2. rész) 73

DUPKA GYÖRGY:Kárpátaljai kultúrkrónika, új könyvek 89

FÜZESI MAGDA

HARKÁLYOK ESŐBEN

... a harkályok harangoztak
miközben lassan hullt a hó
nekidőlt kábán ablakomnak
a délutáni dáridó
felkelt ágyából a vasárnap
körülnézett az udvaron
belelógtak a fenyőágak
az objektívbe és vakon
bólogatott a vízipálma

én nem gondoltam semmi másra
csak esőre és harkályokra
miközben juharágat tépünk
mert bárkát nem mindenki épít
álmainkból kévét kötünk
holnapra kipereg a mag
aranybúza aranyárpa
szelekkel szállni Afrikába
és égni tüzes nap alatt...

MÉRSÉKELT ÉGÖV

Még fel sem szálltál a vonatra,
elszórta szirmát a tavasz,
felriadt minden mozdulatra
a vérehulló pillanat.

Még fel sem szálltál a vonatra,
már megkezdődött az aszály,
az ég olyan volt, mintha halna
a nyár színében épp a nyár.

Még fel sem szálltál a vonatra,
az ősz utánam ballagott,
a harang nyelve letagadta
a holnapból a holnapot.

Még fel sem szálltál a vonatra,
a múló félnap eltemet,
december fagya átharapta
a lelkemben a lelkemet.

AJTÓ

Ajtót ácsol a halál
éjfekete ébenfából.
Ajtót: nyitja-csukja már.

Az ajtón innen délibáb:
csak rozmaring és tulipán,
csak délelőtt és délután.

Az ajtón túl is délibáb:
ballagnak tejfehér ködök,
meg angyalok és ördögök.

Ajtót ácsol a halál.
Éjfél felé rám talál
s holló rikoltja: „Soha már...”

GÖRÖMBEI

2013. július 1-én kaptam a szomorú hírt Debrecenből: hosszan tartó betegség után elhunyt Görömbei András irodalomtörténész, a 20. századi magyar irodalom és a nemzetiségi magyar irodalmak kutatója, iskolateremtő egyetemi tanár. Tanárom.

A különböző szemléletű, szerteágazó kutatási területekről egy közösségbe kerülő tanítványok közül talán én vagyok a legfiatalabb és egyben a legutolsó, aki a Debreceni Egyetem irodalomtudományi doktori iskolájában még megismerhettem a Tanár Úr türelmét, senki mással össze nem téveszthető stílusát, alapos-többrétű műveltségét, határozott, konkrét részletekre kiterjedő bírálatait.

A 38. Tokaji Írótáborban találkoztam vele először. Akkor már ismerősen csengett a neve számomra néhány, a kisebbségi magyar irodalmakat áttekintő írásából, különösen pedig a Sütő András életművét feldolgozó monográfiájából. Diplomamunkámat ugyanis az *Anyám könnyű álmot ígér*ből írtam, és gyakran hivatkoztam az ő alapkönyvére. Emlékszem, Bertha Zoltán mutatott be neki Tokajban. Néhány szót váltottunk csupán, ugyanis Tanár Úr sietett vissza Debrecenbe.

Az első valódi beszélgetésre csak jóval később, a Debreceni Egyetem doktori iskolájába való felvételim előtt kerülhetett sor. Az egyetemtől az akkori otthonáig tartó úton végig érdeklődött a legfrissebb kárpátaljai irodalmi helyzetről, munkáimról, további terveimről. Jól emlékszem, milyen tapintatosan, de egyenesen mutatta be önmagát: ő egy határozott irodalomtörténész. Majd hozzátette mosolyogva: van, aki ezt nem szereti. Invitált dolgozószobájába, és megismerkedésünk emlékére kaptam egy példányt *Nagy Gáspár* című monográfiája új kiadásából. A következő beírással: „baráti szívvel ajánlom ezt a baráti vallomást”. Tőle tanultam, hogy nem feltétlenül erény, ha valaki hideg távolságtartással viszonyul egy-egy műalkotáshoz, életműhöz, alkotóhoz.

Szeptember végén, amikor megkezdődött a tanév, első konzultációm után átnyújtotta *Irodalom és nemzeti önismeret* című esszékötetét, melynek ajánlásába ezt írta: rögeszméim gyűjteménye. Volt valamiféle finom öniróniája, amivel egyébként csak nagyon ritkán élt.

Ahogy köteteit lapozom sorban, felidézem közvetlenségét: hogyan ült le mellém a folyosón egy padra, és hogyan beszélt kötetlenül irodalmi és emberi-etikai kérdésekről, mintha ez lett volna a világ legtermészetesebb dolga akadémikus professzor és pályakezdő diákja között. Egyszer sem érzékeltette a köztünk lévő hatalmas műveltségbeli és szemléleti távolságot. Éppen ezért most is megnyugtató közelségére és türelmére gondolok, arra, amikor egy-egy tévedésemet, nem eléggé megalapozott feltevésemet a hatalmas tudású és visszafogott, szerény tanárok alázatával kiigazította. Kifejtette, mit gondol erről vagy arról a jelenségről, íróról, irodalomtörténészről, de mindjárt hozzátette: nekem a saját utamat kell járnom, saját véleménnyel.

Sajnos igazán kevés időt tölthettem a társaságában, kötelékében. Utolsó találkozásaink során már gyakran panaszkodott megrendült egészségi állapotára, arra, hogy néhány éve még kitartóan dolgozhatott, míg az utóbbi időben egyre inkább meghiúsította munkáját az alattomos kór. Az elmúlt egy évben nem is igen fordult meg az egyetemen, csak a kollégáktól hallottam állapotának súlyosbodásáról. Végül jött a szomorú hír: Görömbei Tanár Úr végleg eltávozott az élők sorából.

Valamelyik cikkben olvastam még évekkel ezelőtt, hogy az igazán nagy emberek nevéből egy idő után kikopik a keresztnév, és már a vezetéknevet említve is pontosan tudjuk, kiről van szó. Így járunk el, ha Aranyt, Petőfit, Adyt, Babitsot, Kosztolányit, Illyést vagy éppen Radnótit mondunk: e kiemelkedő életműveket fémjelző nevek egyszerűen fogalmakká válnak. A magyar irodalmároknál már lényegesen kevesebb ilyen nevet tudok felsorolni hirtelenjében, de talán Gyulai, Klaniczay, Pomogáts, Kulcsár Szabó, Szegedy-Maszák, Margócsy sokak számára felötlik. És persze: Görömbei. Szinte csak így hallottam emlegetni szakmai körökben. Nem túlzás azt mondani: élő legenda volt. A legendák ellentmondásaival együtt.

Az elkövetkező években valószínűleg viták tárgya lesz a most már végleg lezárult irodalomtörténészi életmű. Megmérettetnek majd megállapításai, értékelései.

Én azonban most, a gyász friss pillanataiban csak ennyit mondhatok: közöttünk leszel a könyveiddel, az emlékeddel nagyon-nagyon sokáig.

Nyugodj békében!

CSORDÁS LÁSZLÓ

MEGHALT CSEH SÁNDOR (1949 – 2013)

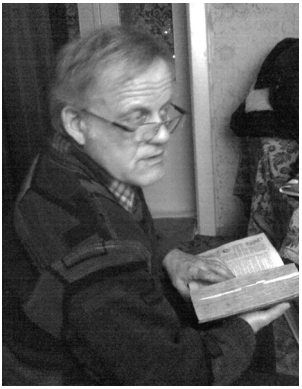

Másfél esztendeje jó okunk volt az örömre, amikor az alábbi regény közlését elindítva írót avathattunk. Higgyék el nekem, csöppet sem túlzok, s nem is a kegyelet mondatja velem a dicsérő szavakat.

Cseh Sándor író volt, aki kétkezi munkásember létére a tollal legjobb tudása szerint dolgozott. Befejezett művet hagyott ránk, amelyet túlontúl egyszerű lenne a népi önéletírás műfajába sorolni. Ne tegyük. Az *Akácfák alatt* tudatosan komponált, művészi értékű életregény. Szerzője született, ösztönös alkotóként megsejtette, hogy gyermekkorának eseményeit csakis a faluközösség mindennapjaiba ágyazottan érdemes életre kelteni. Olvasmányos, élvezetes nyelven megelevenített történeteit aprólékos részletességgel, hallatlan precizitással és hitelességgel hozta világra.

Felnőtt szereplői egymástól elkülönülő és egymással szembenálló jellemek, mind magukon viselik a szerző nagyszerű emberismeretét és közvetítik egészséges népi humorát. Párbeszédei természetesek, elevenek, szinte magunk előtt látjuk a folyton foglalatoskodó, pajkos gyermekarcokat, s ezt az egészséges derűt nem oszlathatja szét a háttérben komiszkodó történelem sem. Érezzük azért, hogy az 50-60-as évek kibeszélhetetlen, aggasztó belpolitikai ellentétei a Beregvidék lakosaira is nyomasztólag hatnak, de kiérződik az írásból az is, hogy e földön nem teljesen ismeretlen az idegen elnyomás. Nem is veszik a szereplők túlzottan lelkükre, hisz propagandának, kutyának egy a dolga.

Kedves Sándor! Hirtelen halálod előtt pár nappal megbeszéltük, hogy munkád, miután lapunkban minden részletét közöltük, meg fog jelenni könyvalakban is. Ezt ismételten megígérem. Nyugodj békében a beregszászi földben, és álmodd tovább a hajdani soraljai történetet.

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ,
a szerkesztőbizottság elnöke

CSEH SÁNDOR

AKÁCFÁK ALATT (11.)

A Nagy Nyárfa már bontogatta a rügyeit, és a töltésoldal napról napra egyre zöldebb és zöldebb lett. A fiúk haton voltak, és finom, gyenge sóskabagót majszoltak. Rengeteg volt belőle az ibolyákkal tűzdelt gyepszőnyegen. A Kis Tisza medrében alig volt víz, csupán néhány kisebb-nagyobb tócsa csillogott a napsütésben. Amikor már mindenkinek kivásott a foga a tavaszi újdonságtól, Pali felsóhajtott.

– Hát, hajjátok, jó vóna má egy kis halászlét enni! Emlékeztek a tavalyi halászatra?

– Jó vóna, bizony, egy kis tojásba forgatott sült hal is! Még most is a számban van az íze – tódította Dugó.

– Tojás? – Kuncogott Mózsi. Most jut eszembe, mit hallottam. Te, Dugó, te, hát igaz ez, hogy kiloptad a tojást a kotló alól?

Dugó nem nagyon mentegette magát.

– Na oszt! Éhes vótam, valamit csak kellett enni! Kettőt kivettem alóla, maradt úgyis tizennégy.

– Oszt nem vót benne csirke? – Érdeklődött Feri.

– Még tán nem vót. Akkor ériztem vóna a fogam alatt.

– De anyád biztos megkent. Mit mondott? – Faggatta tovább Mózsi.

– Kaptam egy pár pofot – ismerte be nevetve Dugó. – Meg azt mondta, hogy: „Fiam, ha tehenünk vóna, kilopnád belőle a bornyót is!”

Na, ez tetszett mindenkinek, még Dugónak is, hogy jó kedvre derítette a társait.

– Én meg azt hallottam – vette át a szót Fonosz –, hogy a Tisza meg jön kifele. Ott beszélték az emberek a kopera[1] előtt, hogy nagyon emelkedik.

Laci erre felkapta a fejét. Eszébe jutottak a Petőfi verssorok, amelyeket a rádióban hallott: „Mint az őrült, ki letépte láncát, vágtatott a Tisza a rónán át…” Azóta már többször foglalkoztatta a képzeletét, vajon milyen lehet az az árvíz. És nagyon szerette volna megfigyelni azt a természeti jelenséget, amikor vágtat a Tisza a rónán át. Nem csoda hát, hogy most gondolkodás nélkül előadta a legújabb „ragyogó ötletét”.

– Mi volna, ha megnéznénk, hogyan árad kifelé? Hátha még halat is foghatunk a kezünkkel.

– Tényleg! – Lelkesedett fel Mózsi. – Ha nem is mehetünk a partjáig, úgy is jó, mert már biztosan átjött a szántáson[2] meg a szúrósdróton.[3]

Egyszeriben megjött a kedve mindenkinek. Jól jönne ez a kis tavaszi fáradságot gyógyító vérpezsdítés, megtapasztalni, megcsodálni, hogyan is lép ki a medréből az a szőke Tisza.

– Aki velem jön, az mind utánam! – Vette át a vezér szerepét Mózsi.

Mindenki égett a kíváncsiságtól, a kalandvágytól, így hát nem sokat töprengtek, elindultak a zóna irányába libasorban mind a haton. Legelöl Mózsi járt, mert ő ismerte a járást a földeken át, és amúgy is, a vezérnek elől van a helye. Leghátul Laci és Dugó cipelték a cipőjükre ragadt sárkoloncokat. Elég fáradságos út volt ez ilyen viszonyok között, de hát minden expedíció viszontagságokkal jár – ezzel nyugtatta magát Laci, és kitartóan állta a sarat. Dugó többször is segítségre szorult, mert a nővérétől örökölt nagyméretű félcipő többször is búcsúzni akart a viselőjétől.

Vagy fél kilométer megtétele után megjelentek az első erek, patakocskák. A dűlők alján, a lejtőkben, tekintélyes vízmennyiség gyűlt már össze, a vízelvezető árkok színültig megteltek a Tisza vizével, amely nagy sebességgel özönlött a töltés felé. Halaknak persze a színét sem látták, de hamarosan rádöbbentek, hogy milyen nagy veszélynek tették ki magukat, amikor belefogtak ebbe a buta kirándulásba, azonban mindegyikük szégyellte kezdeményezni a visszafordulást. A szorongásuk még csak jobban fokozódott, amikor mezei nyulakat láttak menekülni az ár elöl. Nekik több eszük volt – nagyokat ugrálva a magasabban fekvő alvégi legelők irányába tartottak. A folyó felől halk morajt hozott a szél.

– Morog már a sárkány! – Kiáltotta Laci.

– Morog, de úgy nézem – fordult körbe Mózsi vezér –, itt mi halat nem fogunk, majd csak a Kis Tiszában, ha lemegy az áradás, úgyhogy jobb lesz, ha most meg pucolunk innét, amíg nem késő! Ohon van la, a nyulak má érzik a bajt.

Azzal se szó, se beszéd, lehúzta a cipőjét, és feltűrte térdig a nadrágját.

– Utánam, pulya! Fordulunk! – Adta ki a vezényszót, ami elég kétségbeesetten hangzott.

A többiek gondolkodás nélkül követték a vezérük példáját. Dugó volt az első, aki Mózsit utánozva lehúzta a két számmal nagyobb méretű cipőjét, és az utolsóból egyszerre ő lett az első, aki kedvesnek érezte az életét, s hanyatt-homlok nyargalt hazafelé a cuppogó sártengerben. Laci először fanyalgott a hideg sártól, de aztán rájött, ha minél gyorsabban emelgeti mezítelen lábát, annál jobban nem fázik, sőt inkább felmelegszik. Sokkal

gyorsabban haladtak, mint ahogyan jöttek, de még gyorsabban kellett volna. A korábbi vízmentes földek már körös-körül víz alatt voltak, és csak a magasabb rögök kiemelkedő csúcsai jelezték – ott még szabad az út. Versenyre keltek a Tiszával, nehogy majd egy szigetre zavarja őket, amelyet végül szintén ellep az iszapos áradat.

A töltés tetején közben több ember gyűlt össze. Valaki látta az „árvízi megfigyelőket" a Tisza felé vonulni, így szerzett tudomást róla több szülő, köztük a tanító úr is. A töltésről jól lehetett követni a víz mozgását. A tanító úr tölcsért csinált a kezéből, úgy ordított torkaszakadtából, irányítva őket.

– Szaladjatok! Rohanjatok! Bekerít a víz! Jobbra, aztán balra! Most egyenesen! Gyorsabban!

Lacinak elment a kedve az egész expedíciótól már korábban is, de az apja hangját meghallva még jobban elkomorodott. Lassított a tempón, és gondolkodott. Most merre fusson? Előre vagy hátra? Egyik sem jó, de azért a jobbik rosszat választotta. Végül elcsigázva, de létszámcsökkenés nélkül, hasig vizesen, a következményeket jól sejtő bús társaság elérte a töltést. Sajnos azon a délutánon hat nadrágszíj járta a „kállai kettőst", „dudáltak a kesztyűk", és szenvedtek a hátrakötött sarkak, hogy emlékezetessé tegyék ezt a nevezetes eseményt.

Sorsába beletörődve ismét házi fogságban töltötte Laci a büntetés szomorú óráit. Időben bővelkedve titkos jegyzeteket írt a titkos naplójába, amelyet szintén egy titkos helyen rejtegetve, féltve óvott az illetéktelen tekintetektől. *„1959. április 10. Kiöntött a Tisza. Fekete napom van. Apa nagyon mérges volt. Azt mondta, majdnem belefúltam a vízbe, pedig csak túloz, mint mindig. Terveim: meg kellene tanulni úszni, meg kellene kezdeni az ásatásokat. De hol? És mit keressek? Megnézem a lexikonban. Meg kellene nyerni a bicikliversenyt. Még nem döntöttem, csatár leszek vagy védő a holnapi meccsen. Vajon Mózsit megnyúzta-e az apja? Én ezzel a nadrágszíjjal már torkig vagyok!"*

Egyelőre ennyit talált érdemesnek papírra vetni, aztán hanyatt feküdt a díványon, és a sötétbarna, gerendás mennyezetet bámulva mélyen elgondolkodott. Milyen csodálni való, rejtélyes is ez az árvíz, ez a Tisza. Ott folyik valahol a szántáson és a szögesdróton túl, mélyen a medrében, a fűzfákkal és nyárfákkal szegélyezett partjai mögé rejtőzve, és amikor sokkal több a víz, mint ami elférne a hátán, akkor árvíz lesz belőle. Ő maga ott marad továbbra is láthatatlanul, mint egy mesebeli sárkány, még morog is, csak a vízét küldi szerteszét. Vajon milyen lehet az a Tisza? Ő még csak

Vérkét és Cigánygödröt látott eddig. Ha az Isten a Földre teremtette az embert, akkor miért nem járkálhat rajta körbe-körbe? A Tiszánál szögesdrót van, fegyveres, kutyás katonák, és ha valaki odamegy, azt lelövik. Ott van a padláson egy szandolin. Apa fiatalkorában azon csónakázott, és sokat megtudtam tőle a Tiszáról. Van szép homokos partja is a folyónak, valahol csendes, valahol örvényes a víz, és óriási harcsák is vannak benne. Meg kell tanulni úszni, ha törik, ha szakad. Fel kell készülni. Ki tudja, egyszer még átúszhatom én a Tiszát, utána meg vissza, azután meg hosszában! Persze, jó volna rajta akár végig is hajózni a Dunáig, onnan meg a Feketetengerig, mert van olyan tenger is, azt mondják.

Az udvarról a Vén Bajusz és az apja hangja hallatszott. Kinézett a nyitott ajtón, s azt látta, az öreg fenyőfa és a gémeskút környékén több ember gyűlt össze. Nagyszemű Szilva, aki a tanító úrhoz hasonlóan szenvedélyes hallgatója volt a recsegő-zümmögő „Szabad Európa” rádiójának az 1956-os forradalom óta, éppen egyeztette az általa hallottakat a társaival, és keresgélve parasztos szókincsében, fejtegette a véleményét a politikai hírekkel, illetve ahogy ő nevezte, a „világpletykával” kapcsolatban.

– Én is hallottam ezt, Szabó úr – helyeselt a tanító úr. – Hruscsov lehúzta a cipőjét, és azzal verte az asztalt a fegyverzetcsökkentési konferencián. Tudják – én már csak nevetek az egészen. Ígérnek és hazudnak ezek mind egymásnak fűt, fát, bogarat. A történelemből eseményeket törülnek ki, amit pedig nem lehet, azt megmásítják. Új és új politikusok emelkednek császárokat megillető magasságokba, miközben irtják és koncentrációs táborokba hurcolják a népet. A sajátjukat is. Itt van például Sztálin. Csak azért halt meg természetes halállal, mert akire csak rámutatott, azt kivégezték, így nem maradt ellenfele, aki merényletet követett volna el ellene.

– Ű vót a kultuszszemélyiség – szólt közbe az ifjabbik Elek.

A tanító úr elmosolyodott.

– Nem jól mondod, Elek. Ő nem kultuszszemélyiség volt, hanem az ő dicsőítését nevezik személyi kultusznak. Ő egy diktátor volt.

Vén Bajusz pipatöltés közben a hallgatóság sorait gyarapította, de most hogy már rágyújtott, megszólalt.

– Abbizony! Bajok, azok vagynak. Hát én nem tudok „urasan” beszélni, de elmondom, mi vót. Emlétettem én aztat, hogy kinyomozom én, ki vót az, aki Kovács Pétert a milíciára juttatta, la. Ülök a kocsmában, oszt borozgatok. Hát ki jön be az ajtón, mint Péter Gyula, aki olyasmi üdős, mint én, ű is vót csendőr. Mingya hozzáülök, fizettem neki egy pohárral, de má addig is ittas

vót ű. Mondom neki: Te Gyula! Te benne vagy abba az izébe, a pártba, la. Hogy kéne nekem is belépni, hátha jobb lenne, he? Azt mondja nekem erre. Oda nem vesznek fel akárkit, az ilyesmit nagyon komolyan veszik. Erre azt mondom – Kovács Péter is be akart lépni, úgy hallottam. Erre ü. – Péter? Pont azért vitettem el, mert szidta a kommunistákat, meg engemet is. – Hát te vitted el? – kérdem. Akkor meg má tagadta. – Na – mondom neki –, nem sok van má hátra se neked, se nekem. Legyen az én fejfám csak olyan, mint az apámé la, a tiéden meg legyen egy nagy veres csillag, mer' elárultad a falubélidet. Akkor szembeöntöttem a fél pohár borral, oszt otthagytam. Hát így vót.

Laci egy darabig hallgatózott, de aztán már unta a felnőtteket. Kimászott az utca felőli ablakon, és a kiskertből kikukucskált a kerítés részein át a soraljára. Senki nem volt kint a cimborák közül, csak egyedül Guszti. Halkan füttyentett neki, és Guszti odament hozzá.

– Mi újság van? – kérdezte Laci.

– Semmi – mondta Guszti közömbösen –, mind meg vagytok verve!

– Hát Mózsit megnyúzták?

– Még nem, de azt mondta a báttya, hogy oda van kötözve az asztal lábához egy bornyólánccal, az anyja meg sirassa. Jól kitoltatok magatokkal, meg velem is, de csak magamot sajnálom. Most má leshetem, mikor engednek ki benneteket. Addig kiver a nyovolya az unalomtú.

– Én már holnap kint leszek – nyugtatta meg Laci –, úgyhogy focizunk. Na, szerusz – mondta szomorúan, azzal bemászott az ablakon.

Guszti mit tehetett mást, társ hiányában szimultán pitykézésbe fogott.

A teke egy különleges és jellegzetes tavaszi játék volt, amelyet ebben a faluban igen kedveltek. Egyáltalán nem hasonlított a kuglira, amelynek az a lényege, hogy a golyóval kilenc bábot kell ledönteni. Ez az izgalmas játék különlegesnek azért volt mondható, mert volt a játékban valami szilaj virtus, olyan ősi vadság, ami általában a veszélyekkel is járó, régmúltból ránk maradt férfias játékokat jellemezte. Jellegzetesnek pedig azért lehetett nevezni, mert akárhol ezt nem lehetett játszani, csakis fűmentes, sima keménytalajú tágas területen, például a felvégen, de ott is csak a soralján. A játék öt, vagy ennél is több főből álló csapatok közt zajlott. Legfontosabb szabálya az volt, hogy két teniszlabda nagyságú guruló akácfagolyót úgy kellett megütni az egyik csapat tagjainak a karvastagságú botjaikkal, hogy az lehetőleg a legmesszebb repüljön, és lehetőleg találkozzon az ütés pillanatában utána dobott ütőfával. Baleset akkor történhetett volna, ha a nehéz

golyó valakit fejbe talál, de ilyen sohasem történt meg, a fogó csapattagok mindig jó érzékkel csípték el két tenyérrel a süvítve közeledő tekét. Egy pontosan ütő és gyorsan futó tekejátékosnak még nagyobb tekintélye volt, mint egy jó futballistának. Az egyik szép napsütéses délutánon Nagy szemű Szilva és Elek a lócán ülve nagy gyönyörűséggel nézték a pulyák játékát. Szurkoltak, és hangosan osztogatták a jó tanácsokat, a helyükbe lépő tekeütő nemzedéknek. Végül aztán nem bírtak ellenállni a csábításnak, és beálltak közéjük. Amikor ők ütöttek, mindenkit fedezékbe zavartak, mert egy nagy csattanás után a kemény golyó úgy repült fejmagasságban, mint az ítélet, azokat csak felnőtt férfiak kaphatták volna el.

A tanító úr távolról figyelte ezt az általa még sohasem látott játékot, és mindjárt ecsetelte is Vén Bajusznak, hogy milyen vad, nyers és kemény.

– Emmá ilyen játék – magyarázkodott Vén Bajusz. Ilyen parasztos, legényes, la! Nekem is így tanétották az apámék, nekijek meg az űk apjuk, de akkor a futballt még nem játszották.

A tanító úr féltette a fiát, meg nem is, de aztán eszébe jutott a mondás: „csalánba nem üt a mennykő”. Erre már lassan-lassan kezdett rájönni.

A zöldár pár napig tartotta magát, aztán levonult. A töltés magasságának a háromnegyed részénél és a Nagy Nyárfa törzsén jól lehetett látni azt a sárga iszapcsíkot, ahol már elfogyott a „sárkány” ereje. Kimutatta a foga fehérjét, aztán „oly simán, oly szelíden ballagott le parttalan medrében” – tovább, mintha mi sem történt volna, csak kirándult egyet. A Kis Tiszát azonban derekasan megtöltötte a vízével és a halaival, s a tavacska már csak a meleg időt várta, hogy a visítozó pulyasereg belegázoljon.

Az iskolai tanév lassan, de biztosan a végéhez közeledett. Laci a titkos naplójában gondosan jegyezte a visszaszámlálást. Az osztály ablakain át az aranyos napsugár néha már túl melegen hívta fel magára a figyelmet, jelezve a május közeledtét. A számtalan óra utáni húsz perces szünetben János, a labdarúgást nem kedvelő alvégi fiú, unalmában „fizikai kísérletbe” fogott. A zseblámpából kivett nagyító lencse fókuszpontjával ezt égette az előtte ülő társa padjára: „Pityu + Ida egy pár”. Annyira megtetszett neki a füstölgő betűk látványa, hogy amikor észbekapott, már késő volt, a zöldszínű iskolapadon letörülhetetlenül ott díszelgett a feketebetűs kijelentő mondat. A még nagyobb problémát az jelentette, hogy orosz nyelv óra következett. De hát nem is maga az óra jelentette a veszélyt, sokkal inkább az a tanárnő, akit nemcsak az egész iskola, de az egész falu Kisorosznak nevezett. Kisorosz, vagyis Marija Pavlovna

a szigorú tanárnők közt is a legszigorúbbnak volt elkönyvelve. Egészen kistermetű, dundi nőszemély volt, olyan, akikre a tanító úr azt szokta mondani: „töltött galamb”. A mindig erősen púderezett arcához egy kis toka tartozott, és a lángvörösre rúzsozott szája, amelyet örökké csücsörítve tartott, olyan volt messziről, mint egy szem cseresznye a szűz havon. Nem volt szimpatikus jellem, de nem is akart ő az lenni. Mellesleg vénlány volt.

Kisorosz az asztalhoz lépett. Az osztály vigyázzba merevedett, s az arcokról eltűntek a mosoly utolsó jelei is. Összeszűkült szemhéjai közül szinte szúrt szürke szemeinek a mozdulatlansága, majd felnyársalta azt, aki nem állt egyenesen. – *Szágyisz!*[4] – mondta mérgesen. Íráshoz készülve felemelte a tollát, aztán letette.

– Mi ez a bűz? – kérdezte oroszul, s választ nem várva felállt. Kitűnő orrával felfedezte az égetett festék szagának a forrását, és a tettes kénytelen volt bevallani a bűnét, nehogy már a szerelmes Pityu legyen a Kisorosz áldozata. Amíg Ágnetá Ivanovna a tenyeresek hatékonyságában bízott, addig Kisorosz a körmösöknek volt a specialistája, és kárörvendő osztogatója. Ezek a vonalzó élével voltak végrehajtva, és igen fájdalmasak tudtak lenni. Szegény Jánosnak kirepedt a szája a sok nyalogatástól a tavaszi szerelmes szelekben, és most, mivelhogy mind a tíz körme elszenvedte a megpróbáltatásokat, azon a napon száj és körömfájása volt.

Ez a nagyítólencsés „varázslat” ugyancsak felkeltette Laci kíváncsiságát. Nagy fantáziát látott benne, ugyanis neki szintén volt egy nagyítója, de nem is akármilyen nagyító volt az. Az átmérője tíz centiméter volt! Ez a lencse mint történelmi emléktárgy került a birtokába. A tanító úr apja a cseh időkben szépfekvésű szőlőnek volt a tulajdonosa a beregszászi hegyen. Kitűnő borát még Prágába is vitték, és annak az árából tudott venni a fiának egy automobilt, amiből akkor még nagyon kevés volt. Meggyszínű volt a kis kétszemélyes „Ero” gyártmányú kocsi, az indexét egy gombnyomásra kihajló vörös nyíl képezte, és a fényszóróiban volt hál’ Istennek az a bizonyos két nagyító, amelyeknek egyike Laci kincsei közé került. A másikat egy marék apró szegre cserélte el a tanító úr egy asztalossal, s ez a csere mindkét fél szempontjából nagyon előnyös volt. Ez „Ero” motor és egyebek nélkül mozgásképtelen volt a tanító úr jóvoltából, amikor mint hadizsákmány „behívót kapott” a Vörös Hadseregbe a háború végén, s egy ökrösszekérrel vontatták el, alig utána, ahogy a tulajdonosa hazatért az orsai lágerből.

Laci eddig csak a kezét, szemét, száját nagyította óriásira a nagyítóval, és grimaszkodva nézegette magát a tükörben, most azonban megismerte „érté-

kes” tulajdonságát is, de hát ez semmi jóval nem kecsegtetett a továbbiakban. Ez azt jelentette, hogy minden éghető és nem éghető anyagot a nagyító gyújtópontja alá rakott, vagy éppen a nagyítót emelte a mozdíthatatlan tárgyak fölé. Ezek a cselekmények valójában „tűzveszélyes kategóriába” tartoztak. Az üveg és a fémek kivételével minden szilárd halmazállapotú anyagot megégetett vagy meggyújtott. A munkaeszközök fából készült nyelei, a lóca, a kerítés mindmind a Laci monogramját viselte, sőt a kutya nyakába is jutott egy zsinóron függő furnér darabka „Domcsi” felirattal. Egy verőfényes szombat délutánon, amikor éppen a kerítés ajtófélfáján dolgozott egy ötágú csillag és egy horogkereszt művészi kiégetésén, megjelentek a társak, akik érdeklődve szemlélték a mesterkedések maradandó nyomait. Pali meg is kérdezte, hogy minek oda az a csillag, meg az a horogkereszt, la. A válasz egyszerű volt: „Azért, mert még eddig nem voltak ott!” Feriben is voltak ám kutatói hajlamok, ő a fény és a hő átvitelére helyezte a hangsúlyt. Hozott is otthonról egy falra akasztható tükröt, abból a célból, hogy annak a segítségével úgymond „megcikáztassa” a fényt, hogy a nagyító árnyékában is végezhesse a munkáját. Ez a fejlesztési kísérlet nem érte el a célját, így áttértek egy módosításra – a tükröt próbálták megnagyítani, hogy az jóval nagyobb fénynyalábot produkáljon. Sajnos ez sem sikerült, a tükör pedig szegény, ottmaradt árván a kerítés ajtaja előtt, azaz a küszöbén. Nem lett volna ő ott rossz helyen, ha nem következik be egy váratlan fordulat. Nagy szemű Szilváné, azaz Zsófi nénje közeledett ugyanis a soralján, bő, fekete szoknyában és harisnyában, majd hirtelen befordult a Laciék udvarára a szóban forgó „tükrös” ajtón keresztül. A véletlen furcsaságokat szül, ez történt most is. A fiúk igazándiból később már sajnálták, hogy nem tették, de abban a pillanatban, amikor az öregasszony átlépett a tükrön, szégyelltek odanézni. Zsófi nénje megfordult, kedvesen rájuk mosolygott, és bement a házba. A tanítónéasszony hellyel kínálta a vendéget, aki újságot kért tőle „borotválkozás” céljára. Ez úgy történt, hogy a „Vörös Zászlót” megsodorta, a tornácon meggyújtotta, s a lángjával megcsapkodta a szőrszálakkal gazdagon borított becsületes arcát. Pár másodperc múlva már el is tűntette nemkívánatos termékeit a csintalan hormonoknak. Ahogy Zsófi nénje elkészült a sminkjével, beszédbe elegyedett a háziakkal.

– Jaj, tanító úr! Képzelje má – mondta boldogan –, ahogy jöttem befelé magukhoz, hát ezek a lingár gyerekek nem a szoknyám alá raktak egy nagy tükröt?! Istenem, Istenem – nosztalgiázott Zsófi nénje –, amikor jány vótam, az uramék legénykorukban pontosan ezt csinálták velem. De régen vót má, Istenem! – sóhajtozott párás szemekkel.

– A fiam is köztük volt? – kérdezte a tanító úr.

– Köztük, köztük – nevetett Zsófi nénje –, ott vót az egész felvégi siserehad, de ne haragudjon rájuk, tanító úr, a fiú pulya, az mind ilyen lingár. Ó, én nem haragszom rájuk!

A szép emlékeit felidéző Zsófi nénje meghatódva távozott. A kapunál kereste a tükröt, de az már nem volt ott. Ismét rámosolygott a pulyákra, most már sokkal vidámabban, ők pedig sejtették, hogy ezt a pajkos mosolyt csakis a tükörnek köszönhetik.

Kisvártatva kijött az utcára a tanító úr, s megállt a kisajtóban, a lócán fecskemódra gubbasztó süvölvények mellett. Először szótlanul, amolyan hangtalan indiánosan mulatott magában, aztán megszólalt.

– Fúj! Szégyelljétek magatokat, semmirekellő, ronda banda! Ilyesmire is képesek vagytok? Tükröt tettetek Zsófi néni alá? Én is voltam gyerek. Én sem voltam jobb a Deákné vásznánál, de ilyesmi az eszembe se jutott volna! Ki találta ki ezt a disznóságot? Ki volt a főkolompos?

Mindenki egyszerre tiltakozott. Ez csak véletlen volt – mondták. A tükör nem azért volt ott, azt csak ottfelejtettük. Mi nem akartunk ilyet csinálni!

– Véletlen? – folytatta a tanító úr – A véletlen szüli a tolvajt is, meg még sok minden mást. Úgy ismerlek már benneteket, mint a tenyeremet. Ha még egyszer ilyet hallok, mindannyiótoknak hátrakötöm a sarkát! Megértettétek?!

Nem volt hozzáfűznivalója senkinek sem. Be kellett látni, hitelük már nincs, ezt a „hőstetteik” révén már elvesztették. A Laci szempontjából nézve olyan kettes fokozatú volt a fenyítés esélye, de szerencsére csak dörgött, nem villámlott. A nagyítási „munkálatokat” még nem vette észre az apja, és ez nagyon jó volt, mert hát nem is igazságos az, hogy valaki örök vesztes legyen.

Paliék előtt, a soralján, az akácfák alatt, nagyszabású futballmeccs készülődött. Ez a nagy tavaszi nyitómérkőzés is fontos szerepet játszott abban a folyamatban, amely meghatározta a felvégi pulyák rangsorolási helyét a futballcsapatban, és azon kívül is a felvégi bandában. Az ügyességen, a gyorsaságon és az erőn kívül, a tekintélyszerzés eszközéül még az is szolgált, hogy a mindennapi házkörüli munkákhoz, mesterségekhez ért-e az illető. Például tud-e fúrni, faragni, fűrészelni, szöget beverni, konyít-e valamicskét a kőművesmunkához, a házépítéshez. A meccs színvonalát nagyban emelte az, hogy két vendégjátékost hívtak meg, akiktől nemcsak szép játékot lehetett látni, de tanulni is lehetett tőlük. Az egyik a Király volt. Badaló egyetlen megkeresztelt utcájából, a Hajnal utcából érkezett, és a Laci osztálytársa volt. A másik, személyesen a rivális alvégi futballcsapat

kapitánya volt, és mindenki a gúnynevén Szicskunak nevezte, amit ő szeretett is. Szicskunak olyan igazi „szicskus” mozgása volt a pályán. Mindig csak mezítláb játszott, és olykor-olykor egy priccses nadrág volt rajta, ami nagyon jól mutatott játék közben, és elvonta az ellenfél játékosnak a figyelmét a labdáról. Amit azonban el kellett ismerni, Szicsku nagyon sportszerű, okos futballista volt, és az ördöngős cselei az őrületbe kergették az ellenfél hátvédeit. Ezek a soraljai meccsek nem voltak időhöz kötve, tehát majdnem a kifulladásig tartottak. A játék már jó ideje tartott, amikor a túloldali soralján olyan érdekesség keltette fel a figyelmüket, amiért közös megegyezéssel befejezték a meccset, és átsereglettek az út túlsó oldalára, hogy közelebbről is szemügyre vegyék a dolgot. Két magas négylábú bak tetejére egy hosszú rönkfa volt feltéve. A rönk le volt rögzítve, rajta pedig Béla báttya állott, s egy irgalmatlanul hosszú kétnyelű fűrésszel nekilátott hosszában elfűrészelni azt, a földön álló fiával. A futballisták körbeállták a dolgozókat, és nem győztek csodálkozni, hogy mire is képes az emberi leleményesség. Béla báttya ritmikusan felhúzta, majd leeresztette a hosszú fűrészt, ügyelve a meghúzott vonalra, s néha-néha odaszólt a kisebbik Bélának, aki ötödikbe járt szintén, hogy egyenesen tartsa, vagy – bírod-é még, fiam? Az apa a falu szegényei közé tartozott, de kitűnő mesterember volt. Egyedül fogott neki az új háza felépítésének, és Bélát is gyakran munkára fogta, ha egyedül nem boldogult. A mester egy kis pihenőt tartott, s közben szemügyre vette a körbeálló bámészkodó fiúkat.

– Na, mi van, pulya? – kérdezte. Csak nem tán fűrészelni szeretnétek, he?

Azok pedig csak úgy némán bólogattak, hogy valami hasonlóban törik a fejüket, csak még nem döntötték el magukban, ízlene-e ez a munka nekik, vagy nem. Természetesen mindegyik jelentkezett felnyújtott kézzel, mintha az osztályban lettek volna, no persze ez nem a Kisorosz órájára értendő.

– Hát akkor gyertek! – örült meg Béla báttya az önkénteseknek.

Pityut állította fel a tetőre vonalmesternek, mert az ő bátyja asztalos volt, és úgy gondolta, hátha ragadt rá már valami a mesterségből, ha más nem, hát fűrészpor. A többiek sorban álltak, és felváltva, kettesével húzogatták lefelé a nagyfogú fűrészt. A munka olyan vidáman és jól ment Béla báttya irányításával, hogy nem sok idő elteltével három gerendát fűrészeltek ki, és akkor a mester azt mondta, hogy mára elég volt.

– Hát má köszönöm a segítséget – mondta. Legalább ehhez már érteni fogtok.

A fiúk visszamentek a túlsó oldalra, és leültek a lócákra, hogy pihenjenek. A kisajtóban Vén Bajusz megszólította Mózsi unokáját.

– Na, láttam, jól dógoztatok – csak nem tán má megfele javultok, he?

– Azt én nem mondtam – huncutkodott Mózsi. Ilyet én nem ígérhetek.

– Hát minek, te fijo?

– Hát azért, hogy papó majd ne mondhassa nekem, hogy hazudtam.

A tanító úrnak felvörösödött az arca nevettében.

– Ez igen – dicsérte Mózsit. – Ez frappáns válasz volt! De valóban nem akartok megjavulni? Már itt lenne az ideje, hogy komolyodnátok.

– Korán van az még, Ludvig Alekszándrovics – szólalt meg Feri. – Addig még sok víz fog lefolyni a Tiszán! De majd csak lesz belőlünk valami. Gerendát firészelni már tudunk. Én má raktam falat is vályogbú.

– Igen ám, de nemcsak házat kell tudni építeni – magyarázta a tanító úr. Azonkívül még sok más szakma is van a világon. Fejlődik a tudomány, a technika. Sok traktoristára lesz szükség, sofőrre, különböző gyári gépek kezelőjére, villanyszerelőre és itt van egy vadonatúj szakma, a rádió és televízió-javítás. Persze mindenkiből lehet akár tanító, mérnök vagy pap is, de ahhoz, hogy ezeket a foglalkozásokat, szakmákat elsajátítsátok tanulnotok kell, és ennek most van itt az ideje. Aki az alapokat elhalasztja, az elkésik. Vén Bajusz helyeslően bólogatott.

– Tiszta igaza van a tanító úrnak. Nagyon jól beszél. Ha még pulya lennék, én bizony megfogadnám.

A fiúk kezdték unni már a témát, és lassan szétszéledtek.

– Kellett nekünk odaülni. Nem elég az iskolában, még itthon is ezt kell hallgatni – mondta bosszúsan Mózsi.

– Miért? Hát nincs igazuk? – kérdezte Feri.

– Igazuk van, igazuk van, de azért bosszantja az embert.

Lacit is bosszantotta ez, de inkább most gondolatban azzal volt elfoglalva, hogy valószínűleg holnap lesz a napja, amikor el fogja kezdeni a régészeti ásatásokat, mert már nagyon izgatja a dolog. Az anyjával „konzultált” már ebben a kérdésben, és megtudta, hogy a világon nagyon sok még a felderítetlen titok. A történelmi adatok és legendák szerint sok mindent, többek között kincseket is rejt a föld méhe és az óceánok mélységei. Az egyik legenda szerint Attilának, a nagy hun királynak a hármas koporsója valahol nem nagyon messze lehet tőlünk, a Tisza medre, vagy valamelyik holt ágának a medre alatt elásva, de az nem valószínű, hogy azt valaki egyszer megtalálja, még ha létezik is. Laci úgy gondolta, kezdetnek az sem lenne rossz, megtalálni azt a koporsót, azután majd jöhet a többi is. A falu határában van egy holt Tisza ág, igaz ő még nem járt a partján, de sokat

hallott már róla, Tenevizslának hívják. Este elővette hát a mindent tudó lexikont, hogy tanulmányozza, milyen támpontokat talál ezen holtág nevével kapcsolatban. A magyar vizslát mint vadászebet, azt megtalálta benne, de Tenevizsla névvel sem kutyafajta, sem pedig tiszai holtág nem szerepelt a könyvben. Egyetlenegy érv szólt tehát a Tenevizsla mellett, az hogy valamikor a Tiszához tartozott. Miért is ne lehetne itt megkezdeni az ásatásokat, amikor itt van a falu közelében, és nem valahol nagyon messze, ahová utazni kellene, hogy például Atlantiszt megtaláljuk.

Kezdettől fogva Dugóban bízott, mert ő általában hallgatott a Laci szavára, hitt neki, okosnak is tartotta őt, most sem mondott nemet, miért is ne, hiszen a vérében volt a kalandvágy, a kihívások és rejtélyek szeretete, akárcsak a barátjának. Dugónak is nagyon tetszett hát az ötlet, benne volt gondolkodás nélkül, és az iskolai szünetben meg is állapodtak a vállalkozás részleteit illetően. A talált kincseken természetesen megosztoznak, így egyeztek meg, mert így igazságos. Abban is egyetértettek, hogy két ásóra és egy lapátra feltétlenül szükség van, továbbá Laci azt javasolta, két táska is kell, egyik a kiásott tárgyak, edények, fegyverek vagy ékszerek, a másik pedig a talált emberi vagy állati csontok részére. A csontokat a vizsgálatuk után majd a temetőben fogják eltemetni kellő tisztességgel. Hát igen – a főrégész abban reménykedett, hogy a használati tárgyak meg egyebek megtalálása is sikernek számít majd, és csak fokozni fogja elszántságukat a továbbiakban, egészen addig, amíg egyszer csak koccan az ásó Attila koporsóján. Dugó is ésszerűen gondolkodott: ha már a vízparton leszünk úgy is, akkor még horgászhatunk is pihenésképpen. Vigyünk magunkkal horgpálcát is. A kora délutáni órákban aztán Laci magához vette azt a hosszúnyelű szerszámot, amelynek a nyelére az „ásó” szó volt égetve és a táskákat – ezeken is nyomot hagyott a nagyítás tevékenység. A trágyadomb közelében egy egész hétre való vörösgilisztát ásott ki, valamint döglött legyeket dobozolt be minden mennyiségben, hogy csaliban nehogy hiányt szenvedjenek. Dugó már várta őt lapáttal, ásóval és horgászkészséggel, majd a kanyargó töltés tetején elindult a kétfőnyi múltat kutató régészeti csoport. Laci télen járta meg ezt az utat, amikor még vastag fagyos hóréteg borította az egész környéket, s a fiúban az Északi sark illúzióját keltette a hév. A Tenevizsla jóval közelebb volt, mint ameddig ő akkor eljutott, és a megpillantása nyomban bizalomgerjesztően hatott minden tekintetben. Úgy tettek, ahogyan útközben megbeszélték. Először is bedobták a felcsalizott horgokat. Dugó még egy élő lóférget is hozott magával, és azt is bedobta

egy ólommal ellátott damillal feneklés céljából. Két legyet kell ütni egy csapásra, amíg a halak szorgalmasan nyeldesik a horgokat, addig ők végzik a komoly munkát – gondolták nagyon okosan. Az első ásónyomok helyét közösen jelölték ki közvetlenül a vízparton, majd először Dugó, aztán őt utánozva Laci is, jó parasztosan, ahogy illik, beleköptek mindkét tenyerükbe, és elérkezett a várva várt pillanat. Vagy öt percig dolgoztak megfeszített munkával a két méter hosszú árok mélyítésén. Azért volt ilyen hosszú, mert nagyon helyesen úgy gondolták, a hármas fémkoporsó sem lehet ennél hosszabb. Közben néha szusszanni is kellett, s egyre reménykedni. A vízen lebegő parafadugóból készült pedzők nem jeleztek kapást a vízinövényektől megtisztított kicsiny területen, csak hatalmas kecskebékák meresztgették a szemüket csodálkozva és féltékenyen a világukba behatolókra.

Ez a „feltárási” munka bizony nem gyerekjáték, erre sokkal hamarabb rájöttek, mint ahogy azt gondolták. A föld elég kemény volt a régen nem esett eső miatt, s így az első vízhólyagok hamarosan jelentkeztek is a dolgos tenyereken. Kis idő múlva azt vették észre, hogy túl sok kíváncsiskodó béka figyeli már őket, s mintha gúnyolódtak volna – nagyokat tátogtak. Fél méter mélyen hatoltak a tömör, sárga agyagba, s egyszer csak valaki rájuk szólt.

– Hát ti meg mit kerestek? Gilisztát vagy gözöjt? – azok mán nincsenek olyan mílyen. Hát nem tudjátok?

Az illető Csinki volt, a jó vályogvető és kosárfonó cigány, ő is horgászni jött a Tenevizslára, olyan közönséges, bokorból kivágott pálcával, mint amilyen a két régészé is volt. Az ilyen kutató munkálatoknál nem kell mindenkinek a tudomására hozni a teljes igazságot, nehogy az illetéktelenek gondokat okozzanak. Így aztán Laci azt válaszolta – „csak úgy játszunk”. Csinki szó nélkül továbbállt a bokrok között, ők pedig nekidurálták magukat a munkának, hogy mire visszatérne a cigány, akkorára valamilyen eredményre jutnak. A továbbiakban sem élőlényt, sem élettelen tárgyat nem találva, holtfáradtan, de nem elkeseredetten hosszabb szünetet tartottak. Ráadásul derekasan meg is éheztek, de csak a halaknak hoztak harapnivalót, amelyeknek nem volt étvágyuk.

– Gyere, Laci, nézzük meg Csinkit! – mondta Dugó – Hátha fogott már valamit.

Csinkit rendes, dolgos cigányembernek ismerte a falu. Igaz, ha egy kicsit több pénz volt nála a megszokottnál, akkor ő is a kocsmában kötött ki a többiekkel együtt, azonkívül a lánya által is ismert volt, mert Bazsóka olyan nagyon szép cigánylány volt, hogy mindeni megcsodálta. Bazsókának voltak

még szép testvérei is, csak abban volt a hiba – Csinki bánatára –, hogy sok, és mind lány volt. Beszéltek a faluban egy tréfás történetről is, ami ehhez a családhoz fűződött:

Történ ugyanis, hogy az anya a kisebbek közül az egyiket azzal bízta meg, hogy főzzön haluskát ebédre, mire a család hazatér. A táborban lévő kút vízében kis zöld békuci is lehetett, másképpen nem is kerülhetett volna a haluskát főző fazékba, amit a kislány nem vett észre. Közben az éhes család is megérkezett, éppen amikor a gyerek leszűrte a vizet a tésztáról. Gondolnivaló, hogy szegény béka nem élte túl a forró kalandot, és a haluska közül kikandikáltak csodálkozó szemei. Ekkor hangzott el a lányka szájából az a mondás, ami nagyon népszerű lett, és szívesen emlegették a faluban: „Dik, anyám! Szeme van a haluskának!” Hogy azután ennek az esetnek volt-e valami köze ahhoz a híres pislogó miskolci kocsonyához, és talán ennek a történetnek az újragyártott változatáról volt-e szó, azt nem lehetett kideríteni, de annyi bizonyos volt, hogy a cigánytábor kútjában valóban voltak békák, Laci és Dugó látta is őket.

A fiúk megtalálták Csinkit, és Dugó megkérdezte:

– Magának pedzi?

Csinki a szájára tette az ujját.

– Csendesebben! A hallak hallik!

Egy darabig ott toporogtak Csinki mellett, és kárörvendve figyelték, mennyire nincs belenyugodva a halak böjtjébe, és állandóan ellenőrzi a horgot, van-e még rajta csali. A cigány rápillantott a két fiúra, és megcsóválta a fejét.

– Eső kéne, dik. Utána kapnának ezek a halak.

– Meg a föld is megázna, és puhább lenne – tódította Laci.

Itt a félbehagyott ásatásra gondolt elsősorban, mert az árok fenekén már valóban száraz és kemény volt a föld. Biztosan ledüböcklölték a hunok, azért olyan kemény – gondolta Laci.

A Tenevizsla vízének a felszínét szinte ellepték a különböző vízinövények. Elsősorban a sulyomból volt rengeteg, ami miatt fürödni lehetetlen volt benne, de bőven volt a hínárból és tavirózsából is. Az egyik nagy zöld béka ott sütkérezett a szép tavirózsa levelen, aztán megtetszett neki a Csinki pedzője, és arra telepedett.

– Dik má, ne! – kiáltott fel a horgász. Eridj innen! Jobb lenne, ha inkább esőt fele hoznátok!

– Hogy-hogy? Ők hozzák az esőt? – kérdezte Laci.

– Ük hát! – mondta Csinki. – De most nem akarik. Meg kéne ükött köpdösni.

– Akkor hozzák?

– Akkor igen. Próbáljátok meg, ha nem hiszitek. Éngem a nagyapám tanétott erre, oszt jó is vót, de akkor a legjobb, ha sok bíkát köpdösnek meg.

Laci összenézett Dugóval.

– Hát akkor köpdössünk békákat – mondták a fiúk –, de hogy? A vízben nem lehet őket megfogni!

– Ki mondta, hogy a vízben? – válaszolt a cigány nevetve. – Ki kell ükött híjni a partra.

– Mit csinálni? – derült ezen Laci. A békák nem tudnak magyarul!

Csinki nagyot nevetett ezen.

– Jaj, de buták vagytok! A bíka az nem kutya! Mindjárt megmutatom nektek, hogy kell.

Azzal odamentek az ásatás színhelyére. A fiúk horgaira ráakasztott egy-egy zöld levélkét, és a kezükbe adta a pálcát.

– Na, most mozgassátok az orruk előtt! – mondta – Oszt csaljátok ükött a szárazra!

Az ötlet nagyon jól bevált. A táncoló levelek után egymás után masíroztak kifelé a békák. Nagyokat ugrálva egészen messze eltávolodtak a parttól, ott aztán csak elébük kellett állni, és egyenként elkapni, megköpdösni, és visszadobni a vízbe – ez volt a sorrend.

– Így, la! – mondta Csinki. Jól csináljátok. Kettőt is köphettek rá, azután meg szípen visszalökni ükött.

Összesen tizenkét békát köpdöstek meg, amikor Csinki azt mondta, most már elég lesz, s azzal visszament a helyére gilisztát áztatni. Laciék már elég éhesek voltak ahhoz, hogy a fárasztó ásással ne keressék Attila koporsóját, vagy a hunok nyomait, inkább szöcskéket hajkurásztak. Szép nagy zöld szöcskék teremtek ezen a Tenevizsla parton. Laci közelről megnézte a fejüket, és úgy vélte, egy szarvatlan bikához hasonlítanak. Dugónak az egyik ujján volt egy szemölcs. A badalói recept szerint ennek az eltüntetésére legjobb módszer a szöcske haraptatás volt, és egyszerűen csak azt kellett ismételgetni, hogy: „Nincsen nekem kenőcsöm, edd meg, szöcske, szömőcsöm!” Sikerült is fogni egy szép hosszúlábú szöcskét, Dugó szerint kan volt, meg is kínálta a „szömőcsével”, de a kérelem ellenére a szöcskének esze ágában sem volt Dugóból lakmározni, mert el volt foglalva az élete megmentésével.

Már egészen megfeledkeztek az esőcsináló műveletekről, amikor távolról egy mély moraj hallatszott. Felkapták a fejüket, és uramfia, egy olyan óriási fekete felhő közeledett, hogy tapasztalatból tudták, ilyenkor mi a teendő.

Minél hamarabb fedél alá kerülni, ami most, hogy jó messzire elkerültek otthonról, bajos volt. Csinki már szedte is a sátorfáját, és odaszólt nekik:

– Na, ugyi megmondtam – a bíkák értik!

Dugó kevésbé ijedt meg az égiháború közeledtétől, így józanabbul tudott gondolkodni, mint Laci.

– Baj van – mondta, de ha akarjuk, nincs.

– Mi van? Mi nincs? – idegeskedett Laci. – Szedjük a lomot, és pucoljunk hazafelé!

– Én meg azt mondom, hagyjunk itt mindent. Ide most senki se fog jönni. Amíg hazaérünk a szerszámokkal, beletelik húsz perc is, vagy több, addigra meg is ázunk, meg belénk is csap a ménkü. Ha szaladunk, öt perc alatt a cigánytáborba érünk, ott bemegyünk valakihez, és ha elmúlik a vihar, visszajövünk.

Dugó ötlete tetszett Lacinak is. Futásnak eredtek tehát, könnyűszerrel utolérték Csinkit.

– Hová szaladtok, bíkafogók? – kiáltott utánuk a cigány. Most má nincs baj, ezt akartátok, nem? Ha esni fog, hadd essen, ti meg bejösztök hozzám.

Kézenfekvő volt a megoldás, volt már menedék, így aztán alig sietve sikerült is elérni Csinki viskóját bőven a vihar előtt. Aztán már az orkánerejű szél végezhette nyugodtan a munkáját, recseghetett, ropoghatott az égi hadiszíntér, mindenki biztonságban érezhette magát. A fedél alatt Laci körülnézett. Ha Dugóékról el lehetett mondani, hogy szegények voltak, akkor Csinkiékről azt, hogy nagyon hiányában voltak a földi javaknak, nem is csoda, hiszen ezekben az években egy cigányember csak akkor érvényesült úgy erkölcsileg, mint anyagilag, ha egy muzsikus alkat volt, és tagja lehetett például egy lakodalmi cigányzenekarnak. A tyúklopásoknak, a feketézésnek még a csíráját is kiszántotta Sztálin a lehetőségek talajából, és Csinki szavaival élve: „olyan vót ü is, mint Hitler – bajuszos.”

A két részre elosztott putri egyikében csupán két ágyra hasonlító alkalmatosság volt, holott nyolc főt számlált a család. Asztal gyanánt két szál deszka szolgált, amelyek két iksz alakú lábra voltak felszegezve. Az asztal alatt egy döglött csóka feküdt, Csinki belerúgott, és az ágy alá gurult. Ezen kívül még három, háromféle székből állott a bútorkészlet, a negyediknek az ég felé meredező lábai között, egy nagytestű öreg kutya feküdt a rongyain. A másik helyiségben, amelyet az elsőtől nem ajtó, hanem egy nagyméretű rojtos abrosz választott el, az egyik sarokban egy téglából rakott tűzhely állott. A falba vert szögeken függő ruhadarabok között konyhai

edények is előfordultak egy köteg kosárfonásra szánt vessző társaságában. A vályogfal egyik sima, nem kormos részén pedig magának Csinkinek a katona fényképe csüngött egy fehér cérnaszálon. A döngölt földet mindenütt szurkospapír borította, és egy helyen, a leterített sárgásbarna dunnák és párnák, fufájkákkal és pokrócokkal keverve jelentették nyílván a gyerekek hálószobáját. Csinki vendégszerető ember volt, a két fiút leültette a két egészséges székre, a harmadikra ő ült, s tudakolta, ki kinek a fia. Lulu, a koldulásból hazatért feleség gyertyát gyújtott – villany nem volt bevezetve a táborba –, s kenyérrel és sült hallal kínálta őket. A kenyeret megették, mert nagyon éhesek voltak már, de a halak, amelyeket valami faluból kapott avas szalonnából olvasztott zsírban sütöttek ki, nem ízlettek.

– Isztok vizet? – kérdezte Csinki, mert borom, az nincs.

– Nem iszunk, nem iszunk. – Mondták szinte egyszerre. Eszükbe jutott a békás haluska.

Dugó is tartózkodott a békás víz ivásától, viszont a földi gilisztát fogadásból három darabra harapta a soralján. A rajkók egész idő alatt le sem vették a szemüket a két jövevényről, egyedül a szép Bazsóka vonult félre, és az egyik ágyon ülve fésülte és fonta a hollófekete haját. Odakint mintha nem is dézsából, de cigánygödörből öntötték volna, úgy zuhogott az égi áldás.

– Dik, Lulu – szólt az asszonyhoz az ura –, nem is mondtam még, ezek a pulyák csinálták az esőt bíkával.

– Pedig nem kellett vóna még – sajnálkozott Lulu –, most vetettem ki frissen a vályogot, mind elázik. Na de már mindegy, legalább nem kell a kútból vizet hordanom, lesz a gödörben is.

A vihar elmúltával a fiúk megköszönték Csinkinek, hogy befogadta őket, és úgy érezték, jó barátot szereztek a személyében. A Tenevizsla környéke egészen felfrissült a felhőszakadás után. Mikor kiemelték a vízből a horgokat, alig hittek a szemüknek. Mind a kettőn egy-egy ezüstös halacska ficánkolt.

– Kettővel nem sokat érünk – mondta Laci –, dobjuk vissza őket! Úgy is volt, és bár nem aranyhalak voltak, titokban azt kívánta tőlük cserébe, hogy odahaza, ha netalán lesz, gyorsan, baj nélkül vonuljon el a vihar.

A tanító úr és a tanítónéasszony, mint mindig, most is csak a rosszra gondoltak a vihar ideje alatt, és nagy megkönnyebbülést jelentett nekik, hogy a fiúk végre a kivont nadrágszíj elé állhatott. A bevezető szöveg nyomán lecsapott a szíj, és Laci azt mondta: Egy!

Apja meglepődött.

– Te számolod? – kérdezte.

– Igen, számolom – felelte dacosan Laci –, hogy megtudjam, hanyadiknál fogod megunni.

– Hát akkor számoljuk ketten! – mondta.

Kettő, három, aztán a tanító úrnak nyílván elszállt a haragja, mert elnevette magát, és látszólag megbékélve kikérdezte a fiát, hol járt, és mit csinált déltől egészen estig. Miért nem kérezkedett el, úgy tudták volna, hol van.

Az ásatásról Laci úgy gondolta, még korai lenne szót ejteni, hadd legyen csak jó nagy meglepetés, ha majd a leleteket hazaviszi. Titokban is maradt volna minden, ha Dugó másnap el nem kottyantja magát. Erre akkor jött rá, amikor váratlanul régész professzornak szólították otthon.

JEGYZETEK:

[1] Kopera – falusi szövetkezeti bolt orosz nevének rövidítése
[2] Szántás – ez esetben az államhatárt jelölő felszántott, állandó boronálással frissített földsáv
[3] Szúrósdrót – a műszaki zár neve a helyi nyelvhasználatban
[4] Szágyisz! (orosz) – Leülni!

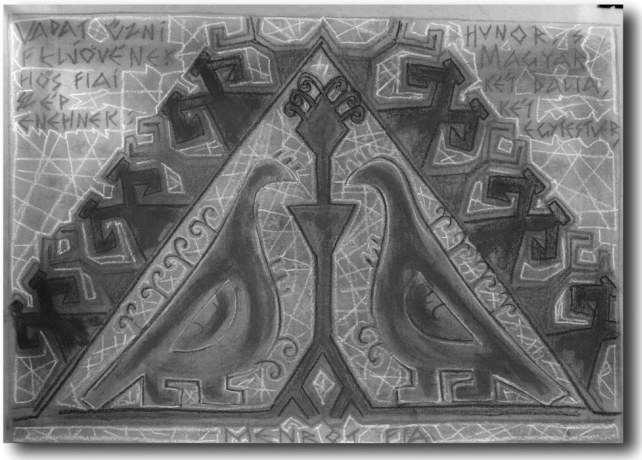

OLÁH ANDRÁS

KIKOPTAK

letéptem rólad az éjszakát
a hajnal verítékétől átnedvesedve
vadul kóstolgattalak
bőrünkre hűlt a suttogás
kint egy türelmetlen harkály mérte az időt
harmathideg szemedből eltűnt
a nyírfák lázadó ornamentikája
kikoptak készletünkből a szavak
s az a ködszagú reggel kipréselt
levélként őrizte az eltékozolt álmokat

MAGAMTÓL FÉLTELEK

megtagadtalak – győztek a közhelyek –
gyáva a pillanat: magamtól féltelek
titkolózva csaltál hazudtál évekig
de véred mindennap véremmel vétkezik

idegen test voltál – keresztfa s nem oltár –
álnokul mégis a hűséggel zsaroltál
a béke törékeny (csak ennyit értem el)
azóta nem is vagy – csak bennem létezel…

TOLVAJBALLADA

Király Zoltán azonos című versére

megrövidítettem anyámat apámat
loptam a nőt az ágyat és a kéjt
s lopom az áramot is mely életben tart:
már a bennem cirkuláló vér sem az enyém
s a kihagyó szív is másé mely mozgatja
az idegpályák a csontok és a hús
ki tudja kitől származik
s az agyamban bomló emlékek…
most papírt lopok és szavakat
megírom az elrabolt időt
hogy lássátok: bár bennem
egy biztosíték mindennap kiég
a fényt sietve pótolom belőletek
míg el nem pusztít a végső áramszünet

„A VERS GYÓGYÍT”

Beszélgetés Finta Évával

– Beregszászban születtél, itt élted meg ifjúkori éveidet, itt kezdődött költői pályád. Mi „űzött” el innen, milyen remények vonzottak az anyaországba?

– Áttelepülésemkor senki sem kérdezett, és azóta sem. Pedig szívesen elmondtam volna, hogy két gyermek édesanyjaként és feleségként egyszerűen követtem férjemet és az ő családját én, aki akkor már teljesen elárvultam. A szüleim, nagyszüleim nem éltek, és Drávai Gizi néni sem, aki rokoni szinten hozzám tartozott. Kaptam egy új családot, a férjemét, akik évtizedek óta dédelgették magukban a családegyesítés gondolatát, hiszen anyósomnak, ha nem tévedek, három testvére élt akkor még Magyarországon. Meg ne kérdezd, hogy kerültek oda, mert akkor történelemórát kell tartanom. Tehát nem „űzött” el itthonról semmi, és nem vonzottak semmiféle remények. Meglehetősen reménytelenül léptem át a határt, hátamban egyfajta kiátkozás szólamaival. Egy világvégi településre költöztünk, ahol a férjemet állás várta. Szellemi fészkemből így kerültem egy olyan légüres térbe, ahol erőfeszítést jelentett maga a létezés is.

– Áttelepülésed évét nevezhetjük sorsod fordulópontjának?

– Teljesen mindegy, milyen címkét ragasztunk rá. Az embernek van sorsa, és ez azt jelenti, hogy nem mindig a tervezett módon alakul az élete. Erőteljes fordulópont volt, mert a teljes szellemi elszigetelődés mellett egyre fokozódó magányérzet kísérte. A házi orvoslás ugyanis Magyarországon már akkor is olyanfajta megterheléssel járt, peremvidékeken főként, hogy csaknem szibériai száműzöttekként éltünk, a szibériai intelligencia megtisztelő jelenléte nélkül. Tehát én egyre inkább befelé fordultam, a baráti kapcsolataim nem csak az otthoniakkal szakadtak meg, morzsolódtak fel az évek múlásával, de a magyarországi írótársaimmal is. Azt hiszem, senki nem értette, mit keresek én Rakacán, Kenézlőn, s talán még azt sem, hogy Sárospatakon mi dolgom. De a múltat idézzük, s nekem Shakespeare Rómeójának szavai jutnak eszembe: A semmiről beszélsz, Mercutio, a semmiről.

– „És a választás színvonala a mi színvonalunk is.” Ezzel a megállapítással zártad egy régi beszélgetésünket. Most, huszonhárom év elteltével hogy látod: az áttelepülés jó választás volt? Új köteted címének apropóján így is kérdezhe-

tem: partot értél az anyaországban, vagy továbbra is hánykolódni kényszerülsz a sors meglehetősen zaklatott, de mégiscsak egyirányú folyóvízén?

– Ismét jogosan érezhetném hátamban a kést. Én helyesen választottam, mert a családomat választottam. Hogy ezt miért nem fogta fel eddig senki? Ez a választás nekem nagyon áldozatos és nehéz volt. Nem a könnyebbik végét fogtam meg a dolgoknak, mint ahogy az a kérdésből kitetszene. Én nagyon sokat veszítettem az áttelepüléssel, de ezt az események sodrában is tisztán átláttam. A döntéseim azonban erkölcsi alapúak. A két gyerekemnek tartoztam az apjukkal. Érdekes, hogy máig elfogadott a család tisztelete például a görög tragédiákban, s ott nem merül fel a nagyobb közösséggel szembeni tartozás sérelme, ha az vérségi kapcsolattal ütközik. Gondoljunk Élektrára. Valami változott azóta, amiből kimaradtam? De más mondanivalóm is támad a kérdésed kapcsán. Visszakérdezek: az ember statikus, nem változó valaki, akit az élet-események semmiféle átalakulásra nem kényszerítenek, nem tanítanak? Vagy köpönyegforgatás lenne, ha érettebben valamit másként – mert mélyebben – értek, tudok, látok? Választás-e a sors kényszere? Csak mert át kellett lépnem a határt, ettől más ember lettem? Mindenkinek másként működik a sorsa. Az enyémben nagy fordulatok, teljes átrendeződések tették katartikussá a helyzeteket, de mindig feltaláltam magamat. Nem sodródtam, és ma sem sodródom. Ebből adódóan nem ismerem a megbánás fogalmát. De konfliktuskereső és konfliktusteremtő vagyok, mert csak akkor él bennem a kutatás, megérteni vágyás könyörtelen kíváncsisága, ha izzik körülöttem a levegő.

– Beszélhetünk egyáltalán valamiféle „partról", ahol kétségekkel vívódó költői éned félelmei okafogyottan csitulhatnak?

– Ahogy nem ismerem a megbánást, nem ismerem a félelmet sem. Szülőként meg kellett békülnöm az aggodalmaimmal, mert azt nem tudom kiiktatni. A kétségek pedig nagyon jó dolgok. Aki elfogadja a pillanatnyi igazságot, a pillanatnyi ismeretet a dolgokról, annak nincsenek kétségei, de én a növekedést szolgálom. A kétségeim csitulását tehát nem nagyon szorgalmazom.

– Pécsi Györgyi szerint Szapphó a szirten *című köteted anyaga részben szerves folytatása eddigi költészetednek, másrészt viszont annak „igen erőteljes megújulása, s egyúttal kiteljesedése is." Hogyan viszonyulsz ehhez a megállapításhoz? Ez a megújulás tudatos – netán „görcsös" – akarat eredménye, vagy „csupán" az alkotói fejlődés természetes hozadéka?*

– Életem első számú szabálya: semmit sem akarok mindenáron, semmihez sem ragaszkodom görcsösen, még ehhez a szabályhoz sem. Igen fiatalon ez még másként működött, akkor még elhittem, hogy van hatalmam a dolgok fölött. Ma

már tudom, hogy ez nem így működik, s csak a magamon behajtható feladatokelvárások mellett tartok ki. Nem görcsösen, hanem figyelemmel és fegyelemmel. A dolgok ideje is megmutatkozik. Egyszerűen benyúltam a könyvespolcomra Szepes Erika-Szerdahelyi István Verstanáért, amit amúgy is kedvvel lapozgatok, és megállított a szapphói strófa. Korábban meg sem kíséreltem használni ezt a formát, de hirtelen nagyon egyszerűnek találtam, és simultak alá a gondolataim. Ujjgyakorlatból nőtte ki magát kötetté azzal a nem véletlen attitűddel, hogy szándékomban állt a nőkről, a gondolkodó és alkotó asszonyokról is szólni. Értük is, a nevükben is, és egyben nekik is címezve. Ha valami valóban egészen új jelenség ebben az egy év termését tartalmazó kis kötetben, akkor a saját nememhez fordulásom, illetve saját nemem felvállalása szerzőként is. Hiszen kezdettől fogva a férfiirodalomhoz igazítottam értékrendemet, látásomat.

– Verseidet olvasva fel-feltűnik előttem egy képzeletbeli kép, ahogy ujjadat a ma emberének csuklóján tartva, a megkergült pulzust és egyéb veszedelmeket érzékelve fejedet csóválod, s gyógyító jószer gyanánt verseidet mormolva „ráolvasol" a betegre. Ebből a képzeletbeli jelenségből ítélve fontosnak tartod a tartalmi üzenetet, ám egyik versed sora – „Csak a vers mértéke örök" – a forma elsődleges fontosságát jelzi. Hogyan oldható fel az itt érzékelhető ellentmondás? Feltéve persze, hogy a képzeletemben előhívott kép hitelesnek tekinthető…

– Minden elmúlik, megmásul, az igaznak vélt dolgok is időnként önnön cáfolatukat mutatják. Szapphónak alig maradt néhány verstöredéke, mégis úgy tartja az irodalomtörténet, hogy a görög költészet egyik legnagyobb alakja volt. Nevét valójában nem az általa megfogalmazottak, hanem az általa kidolgozott forma őrizte meg. Az ellentmondást csak kimondom. Ebben legfeljebb az a szokatlan, hogy én teszem, aki a tartalmat mindenkor fölébe helyeztem a formának, de ettől még nem tartottam elhanyagolhatónak. Különben nem foglalkoznék vele. Tehát vannak az életnek abszurdjai, s mint ahogy minden tudományos tétel egy idő után cáfolatra lel, úgy én is belátom, hogy evidenciáim csak rám vonatkozóak. Aki a „na, most megfogtalak" alantas örömével csap le rám, az nem figyelt oda arra, hogy mit mondok. Az nem figyel, csak kiragad valamit több évtizedes gyakorlatomból. Ez így mókás is, komolytalan is. A tények viszont kétségtelenül léteznek: édesanyámat, férjemet túlélték személyes tárgyaik, az emlékezetembe vésődött pontatlanságok már nem korrigálhatóak, mert *formát kaptak* bennem. Ez a forma legyőzi mindazt, amit azóta gondolhatok, érezhetek. A rögzüléseket a forma okozza. A megnyilatkozást a forma teszi lehetővé. A mi esetünkben az anyagot helyettesítve. S ahogyan az anyag örök, úgy örök a forma is.

– A régebbi korokhoz hasonlóan manapság is versek sokasága születik, a ma embere azonban még kevésbé igényli a felismerni vélt igazságokat, ugyanakkor kétségeket is megfogalmazó az emelkedett beszédet, a költészetet illetően. Ilyen körülmények közt van értelme legalább a próbálkozás szintjén meghatározni a költészet társadalmi funkcióját?

– Nem nagyon érdekel a költészet társadalmi funkciója, mert a társadalmi berendezkedések jönnek-mennek, mint a divatok, az ember pedig marad. Itt marad, magára hagyva gyakorta a lét olyan megválaszolatlan dilemmáival, melyekre feleletet csak az irodalom példatára adhat, talán az is a maga összességében, és nem külön-külön. Én nem hiszem, hogy az ember pirulákon fog élni táplálék helyett, és vastagabb bőrt növeszt magára, hogy ne kelljen ruhára, fűtésre költenie. Tehát azt sem hiszem, hogy lelkeszelleme sivár, üres és lyukas edénnyé változik, melynek semmi szüksége gondolatokra, felismerésekre, vagy ha tetszik: érzelmekre. Ebben Nagy László jelentősen pesszimistább volt, én nem hiszem, hogy az ember faji mivoltában végérvényesen „elromlik”, mint egy szerkezet.

– Lehet, hogy a költészet tévesztett megnyilvánulási formát? A korszerűség betonba vésett követelményeinek való megfelelés miatt születik olyan versek sokasága, amelyek nem képesek megérinteni a ma emberét? Régi korok költőinek nagy versei – de még a kevésbé jelentősek is – nemcsak megérintették az olvasókat vagy a hallgatókat – lásd 1848 márciusát! –, hanem cselekvésre bátorították, sőt mozgósították…

– Főiskolán tanítok, a diákjaim dermedten vették tudomásul költői foglalkozásomat, és valami különleges figyelemmel fordulnak azóta felém. Ezt senki nem kéri tőlük, nincs benne a korszellemben, nem jár érte kitűnő érdemjegy. Önálló irodalmi estem volt tavaly decemberben, amikor is én a Horváth Anna hagyatéki ügyintézése kapcsán nem tudtam időben hazajönni, s a diákok által kiválasztott verseimet nem tudtam meghallgatni, az előadást instrukciókkal ellátni. Az utolsó pillanatban futottam be csurom vizesen, holt fáradtan, hiszen aludni sem tudtam, a városatyák úgy elbolondítottak az előre megbeszélt tárgyalási időpont elnapolásával. A készülő kötetem anyagának bemutatása elkezdődött, diákjaim a házigazda, Halász Magdolna bevezető szavai után gitárzene kíséretében egymás után olvasták fel verseimet. A választásuk is megdöbbentett: csupa bonyolult, súlyos gondolatokat cipelő sorokat idéztek meg tökéletesen a nem központozott szöveg alapján. Értették, amit mondanak. Érdekelte őket, amit gondolok, és előadásomat feszült figyelemmel hallgatták végig, pedig szerepüket befejezték, el is mehettek

volna. Hogy ebből nem lesz forradalom? Legyen? Azt gondolom, megváltoztak a dolgok, s a fogalmak jelentéstartalma is módosult. Nekem forradalmi volt az értelmük és a figyelmük. Megcáfolta a rájuk sütött bélyeget, mely szerint közönyösek, ostobák, műveletlenek, hozzáférhetetlenek…

– A múltba nem léphetünk vissza, de jelenünkben, ami leginkább az ember önsorsrontásának „sikerével" jellemezhető, megkérdőjeleződik az élhetőbb, megélni érdemes jövő is. Mit tehet a költő értünk, ha – mint sok más példa jelzi – a közéleti szerepvállalást elutasítva visszavonul a puszta önmegvalósítás szűk odújába?

– A költő nem tehet többet a közért sem, mint hogy magát megvalósítja. Ezt „adja" a „köznek". Egy önmegvalósított figurát, akiben mindenki más ott lehet, egyáltalán: maga az önmegvalósítás bizonyítéka ott van benne. Ez a legnagyobb ígéret véleményem szerint. És milyen közéleti szerepvállalásról is van szó? A fogalmak koronként-korszakonként új tartalmat kapnak. Nem tudom, hogy én, aki átadtam a KÖZnek háziorvos férjemet, hogy a KÖZ felfalja, én mennyi áldozatot hoztam a KÖZért?... Vagy ez kívülről természetes? Nem gondolom, mert a társadalom például nem veszi a lapot, egyetemista lányomat apától megfosztottan nem tekinti hátrányos helyzetűnek. Rendben, hiszen leányanya is lehetnék, csakhogy akkor időben és mélyen beleásom magam a társadalom pénzkereső dzsungelébe, hogy ne minimálbér-közelben kelljen gondoskodnom két gyermekemről. Lassan meg kéne tehát fordítani a kérdést: mit tehet a társadalom a költőkért-írókért, az alkotó elméjűekért, akik ingyen-bérmentve felvállalják szerepüket. Az, hogy jól elvan nélkülünk is a világ, illúzió, s az illuzionisták is halandó emberek.

– Most megjelenő kötetedben húsz év versterméséből adsz ízelítőt. Az ítészek majdani megállapításainak egyike máris borítékolható: „látlelet" egy termékeny időszakról. De hogyan tovább? Ha a ma embere a „ráolvasásokra" fittyet hányva továbbra is önvesztébe lohol, marad-e hited a költészet értelmében?

– „Magamban bíztam eleitől fogva" – írta József Attila *Kész a leltár* című versében. Én sem terhelem másokra sem a hitemet, sem a kitartásomat. Azt gondolom, nem áll módomban kibújni a bőrömből, mássá lennem, mint amivé lettem. A ***tovább*** meg folyamatban van. Legújabb kötetem utolsó fejezetén dolgozom. Az azt követő terve a fejemben. Közben be kell fejeznem a doktori fokozatom megszerzését. Nem a hiúság vezérel benne, hanem a kenyérkereset. Csak így tarthatom meg állásomat. És jól láttad-érezted: a vers gyógyít. Én már gyógyítottam szavakkal.

A KÉRDEZŐ: NAGY ZOLTÁN MIHÁLY

VASI FERENC ZOLTÁN

A SORS MÉRLEGÉN

– 56-OS ANONIMIZÁLT VÁLTOZAT –

Idei „Isten” –
tavalyi fájdalom –
tavaszi zsondulás –
Jós-erő!
Jövőnket égbe ragadják Csillagok,
ha fekete árnykövek hulltanak
az ismeretlen völgybe le –
s míg epileptikus fák lombzizegése
rövidre zár,
fényerejű imák csörgedeznek alá az erekben.

Halovány felhők szegélye alatt
ármánytanult joghatóság-tanúság:
A talán s a mégse könnyebb itt/ott
határmódosító akaratában,
a kibicsakló most és a régen-voltak
elmásítását „feledők” között,
*– **„büntetőjogilag felelősen,***
***én,…….”** –,*
az alkotmányos törvénysértések ismeretében,
vérütötten,
gyalázva át-kasul,
szükségből nélkülözésbe döntve,
területszerzők ellenében,
mindhalálig elszerződve a Teremtés fajfenntartó
ösztönével –,
így tagosodván pulyagondok bizományául,
égbolt-gazdag bánat-dúsan,
végre felveszem (hiszem vallom cselekszem)
analfabéta nagyanyám
Szent-Nehéz Szívének krisztológiáját,
s a vershad-kötelesek szimultán
Ítéletét –:
Szólj őszintét, ne csak a fonákját!

DICSÉRTESSÉK

Smaragd-jóság
Szentek homlokában a pillanat
A révész markában a hit
hajnalonta ide-oda
Folyóban halak
arioni partok és hálók
Felmerül a Nap
Rügyek csúcsain
zeng zengedez
trilláz elrugaszkodóban
láztorkú vörösbegy
Csönd van csönd
van-ság van
nincs Nincs
Színek fény sziluettek
Kilincshez nem-ajtó
Gyémánt
hamupalota
jajszó hallik
ordít orkán
imát mormog a pap
(vacsoránk mára marad)
Így volni ember
az ablakot
Isten ujja
begyeli
rácsomózza a
borostyánt a
Félelem házfalára
gyermek terem a jázminvirágban
mostoha Éden
tej-szirmú kert hullámzik
igen igen igen
önmagától mélybe
***mélyből** magasba*
horgok partok folyócsend
csillagok
NEM?/IGEN?
Ámen

BARTHA GUSZTÁV

NÉMAJÁTÉK

Szabad szombatjain Zsazsa söpört-pörölt, dúdolt-porolt, délre teleteregette mosott ruhával a kis- és a nagyerkélyen himbálózó szárítóköteleket. Papó mindeközben ágynak dőlt, mert hol a zsábája újult ki, hol a térdkalácsa, vagyis a szindrómája, ahogy ő nevezte. Zsazsának úgy kellett kirángatni alóla a szennyes lepedőt. S hogyhogy nem, pár percre rá, egy csapásra meggyógyult az öreg. Bütykös, sovány lábát, nagy hirtelen, ormótlan szobapapucsába csúsztatta, hogy a fürdőszobából szertecsoszogja a lakásban a forgótárcsás mosógépből ki-kiloccsanó mosóvizet.

Csissz-csössz…– csusszant a papucs.

Csitt-csatt!– tapsikolt nyomában Évike.

– Döhö-hö-höhöhö…– kapcsolt nagyobb sebességre Papó, az ajtóknál mozdonyosat füttyentve.

Ám mióta az április, mint egy alagútból, szúnyogfelhőket eregetve kirobogott a március végi télből, Papó, ráadásként, nem átallott színehagyott, molyette háziköpenyben ki-kiállni a bejárati ajtó elé, s megszólítani akárkit azzal, hogy inkább ráíratja a lakást az ukrán államra, és berukkol az öregotthonba, mintsem hogy olyan nőszeméllyel lakjon, aki Évikét direkt ellene neveli. A lépcsőházban lakók legfeljebb megmosolyogták magyarul hablatyoló szomszédúkat, aki, amúgy, orosz nyelvű újságot járatott. A lakótelepen, jó, ha fél tucat magyar család élt.

Zsazsa szerint: annyi sem.

Déltájt, mielőtt a lakáscsengő fölberregett, vagyis a gázóra-leolvasó becsengetett, a félhomályos előszobában két égitest bújócskázott. Évike szöszke buksija elő-előbukkant az állófogasra aggatott ruhák közül, mire a kisszoba ajtófüggönye mögül kikukucskáló őszhalántékú és okulárés Hold azt szólta, hogy kukk. Később azt, hogy kakukk. Jó hangosan. Zsazsa odahagyva a mosnivalót és félretolva a kisszobából kitotyogó Papót, pardon nélkül kihalászta a fogasra aggatott ruhák közül kislányát. Évike sírt és kézen fogva vonszoltatta magát a mosóvíztől csicsegő parkettán a konyhaajtóig. Zsazsa onnan nézett vissza Papóra– Évike nem kakukkfióka! Nem-e?!– pislantott át szemüvege fölött az öreg.

Múlt szombaton:

– Vedd tudomásul, ha a gyerek mellett nincs apa, annak igazából anyja sincs!– kiabálta Papó, konyhaasztalt csapkodva.

– Neked meg eszed!– vágott vissza Zsazsa, a gázspór mellől.

Azóta nem szóltak egymáshoz.

Azóta Papó szürcsölve, csámcsogva evett; elcseppeni készülő orrát, kézfejébe törölgette. Évike ruhácskái kézelőjébe, de már hunyorogni úgy hunyorgott, mint az öreg, amint meglátta munkából hazaérkező anyját, aki, azóta, cigarettáról cigarettára gyújtva fél órákat álldogált szobája nyitott erkélyajtajában. Tök mindegy, füstöt szívok-e vagy frisslevegőt! Akkor kellett volna, a negyedikről, az erkélykorláton átfricskázott cigarettacsikk után ugrani, mikor a lakásért cserébe, szolgálója lettem a… trotlinak!

Türelem, de meddig?

Zsazsa kilépett az erkélyre. Odalentről fölhallatszott a lócaléceket tördelő, kukákat borogató részegek kurjongatása. Odabent a kiságyban Évike édesden aludt, Papó a kisszobában úgy tett, mintha… Papó éjnek évadján duhajkodott, egy hete ajtót csapkodva járt kis-be a fürdőszobából a konyhába, a konyhából az erkélyre… Holdkóros lettem, kukk-mukk– magyarázta Évikének. Az alvajárók nem hagyják nyitva-tárva a hűtőgép ajtaját; kutakodnak mások holmijában: nem és nem! Igaza lenne Katának? Papó élvre vágyó éberjáró, vagy valami olyasmi? Kata sorvezető a varrodában, és az egyszobás lakásáért, évekig tűrt. Zsazsa még egy utolsót szippantott, majd elfricskázta a cigarettavéget. Évekig! Annyi türelmem nincs. A szombatokhoz pláne nincs.

Papó hajnalig randalírozott.

Zsazsa, reggel, fürdőszivaccsal itatgatta fel a hűtőből leolvadt vizet a konyhakőről. Kifestőkönyv és színes ceruza; papucs és pizsama… Mi kell még? Ja, fogkefe! Na… na még egy utolsó facsarás… Zsazsa végre nekiállhatott a nagytakarításnak. És söpört, de nem pörölt; porolt, de nem dúdolt: déltájt Papó ágyán még ott díszlett a gyűrött, pecsétes lepedő, a fürdőszobában, halomban állt a szennyes.

Évike nem kakukkfióka!

Nem-e?!

Br-r-r-r…– szólalt meg a lakáscsengő.

Brr! Brr! Brr…– nyomkodta valaki, mind türelmetlenebbül a csengőgombot odakinté.

Zsazsa elengedte kislánya kezét. Évike, iszkiri, pillanatok alatt eltűnt Papó szobája mélyén. Kata felszól a mobilon, ha jön. A postás? Nem, a postás dél-

utánonként hordja a nyugdíjat. Vackokkal házaló ügynök lehet, vagy két Jehovista; vagy mazohista meg a Pista… Zsazsa mosolyogva nyitott ajtót. A lakótelep gázóra-leolvasója állt előtte, rövidnadrágosan, fehér teniszpólóban.

– Segítenél?– kérdezte a fiatalember, majd felemelte, kisé oldalvást fordította bal lábát. Vaskos, izmos vádlija több sebből vérzett.

Zsazsa, miután szemlesütve, a tinktúrás üvegcsét és a fóliánsba csomagolt sebtapaszt a fiatalember kezébe adta, úgy tűnt, hogy következő percben szépen megkéri, vagy egyszerűen kitessékeli a fekete mappáját hónalja alatt szorongató gázóra-leolvasót az előszobából, s bezárja mögötte a bejárati ajtót. Gyorsan, nagyon gyorsan. Kutyaharapást szőrivel, vagy valami olyasmi, ha már a lépcsőházban mart vádlijába a rusnya dög. De Papó, ahelyett, hogy bezzegelt volna, mint egyébként – szovjetek alatt így, a szovjetek alatt úgy; meg hogy füttyenteni se kellett a sintérért, és… és gázórák sem voltak, a lakók átalányt fizettek –, dúlva-fúlva, görbe körmeivel beleakaszkodott szobája ajtófélfájába, s már-már vijjogott a tekintete: az enyém, itt minden az enyém! A tinktúra és a sebtapasz is!

Zsazsa bólintott.

A gázóra-leolvasó ide-oda kapkodta a fejét.

S az önnön sóhajától rezge félhomályban, valami olyasmi történt Zsazsával, aminek nincs árnyéka.

Papó mindenesetre elengedte az ajtófélfát, és levette szarukeretes szemüvegét.

A fiatalember nem hordott szemüveget. Tenyérjós sem volt. De a kérőn feléje nyújtott meg-megremegő kecses kezecskéből mégis sok mindent kiolvasott. A ruhafogas mellett levágott szárú farmerben, gyűrött-nyűzött seszínű pólóban riadozó filigrán kis asszonykának nem a tinktúrás üvegcsére és a fóliánsba csomagolt sebtapaszra volt égetően szüksége. Nem.

– Mondja meg annak a ribancnak, takarodik a lakásomból…– rikácsolta Papó, váratlanul.

A gázóra-leolvasó Papóra pislantott.

– Mond-ja meg – szótagolta Papó, műfogsor csikorgatva –, el-ta-karítom a lakásból…

A gázóra-leolvasó Zsazsára szegezte tekintetét.

– Az öreg azt mondja, mondjam meg. Mondjam meg?– kérdezte halkan a fiatalember.

Zsazsa bólintott.

– Takarodni fogsz a lakásából, de azt nem mondta, miért.

– Tudja ő azt nagyon jól!– harsogta az öreg, majd kissé előrébb csoszogva, kikandikált a fiatalember mögül. S mert… mert Zsazsa közben fél térdre ereszkedett, és zsebkedője meg-megtinktúrázott csücskével, a fiatalember sebének fertőtlenítéséhez fogott, újra felhördült:– Netán arra is van törvény, hogy kuplejárt csinálj a lakásomból?! He?!

A gázóra-leolvasó felszisszent.

– A kislányom betöltötte az ötödik életévét, muszáj óvodába járnia – magyarázta Zsazsa, miközben finoman a sebhelyre helyezte a fóliánsból kibontott sebtapaszt.

– Évike az ükunokám! Az enyém…

Zsazsa felemelte a tekintetét:

– Mondd meg neki, mert elfelejtette, hogy én meg az unokája vagyok.

– Az ördögnek, hogy annak! – üvöltötte Papó.

Zsazsa bólintott.

Nagybereg, 2013

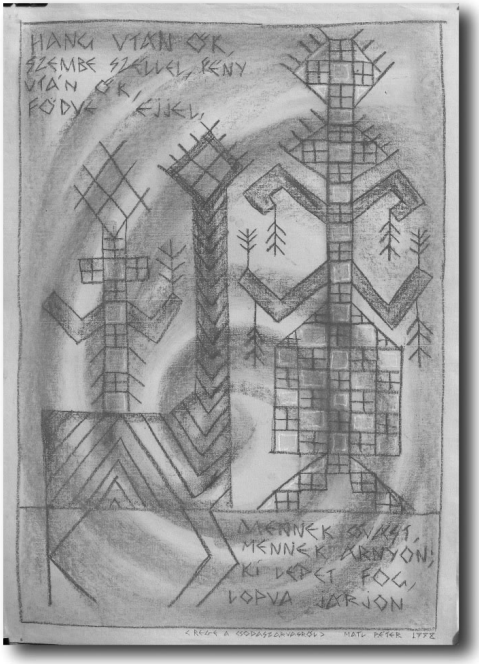

SZÁRNYPRÓBA

Ambrus Flóra a Viski kölcsey Ferenc Középiskola végzős tanulója. Két éve írja Candy c. kisregényét, amelyből most hosszabb részletet közlünk. Kedves Flóra, sok sikert az irodalmi pályán!

AMBRUS FLÓRA

CANDY

Családomnak, barátaimnak, osztálytársaimnak, a zenének, a verseknek, az idézeteknek, mindenféle ihletadónak, na meg persze a genetikának is. ÉS minden cukorbeteg társamnak, főleg a JDH diabtáborosoknak .

„Azzal nyugtatjuk magunkat, hogy a baj csak másokkal esik meg, nem velünk. Aztán egy nap bekövetkezik. Lerombol mindent.
Az emlékeket, az érzéseket. A szív megtelik fájdalommal, betelepszik, nézi, ahogy szenvedsz. Azt mondjuk, ezt nem lehet túlélni, de aztán az élet fogva tart, nem tudni, miért…”

*(*MR 73 *c. francia filmből)*

A könyvet azért írtam, mert szeretnék segíteni. Tudom, hogy a könyvesboltok tele vannak mindenféle tudományos írással a cukorbetegségről és annak kezeléséről. De még egy olyat sem láttam, amelyik egy cukorbeteg szemszögéből mutatja be magát a „betegséget”. Ez a könyv titok akart maradni, ameddig el nem készül, de anyu nagyon kíváncsi, és belelesett. És nagyon szeretném, ha nem nyaggatna, hogy mutassam meg!

Most is, mint mindig, a lényegre térek. Szóval ne szomorodjatok el, ha elolvassátok a könyvet, én egész másképpen nézem a világot ilyen téren. Lehet, hogy most elég érthetetlenek a szavaim, de majd megértitek.

Optimista vagyok és mindig vidám. Annyi a problémám, hogy én nem beszélek ki magamból semmit, én kiírom magamból a gondolataimat. Furcsa, hogy soha nem vezettem naplót, csak verseket írtam. Majd erről később, és megígérem, hogy beleteszem a könyvbe az egyik versemet.

Ábrándozó típus vagyok. Meglepő szavak következnek: nagyon szeretek olvasni és tanulni. No, végül is kiskorom óta belém nevelték a tanulást, mert a fél famíliám tanár, de akkor is. És még egy érdekesség: csak akkor vagyok szomorú, ha diétázok. Még…

AMIVEL KEZDŐDÖTT

Szeretem az iskolát, de ma, a legelső napon valahogy nem volt kedvem idejönni. Mostanában nagyon megváltoztam: a viselkedésem, a kedvem, az érzéseim. A nyár még nagyon jól telt, de most valahogy... Fogalmazzunk úgy, hogy pocsékul érzem magam. Fura!

Nagyon szeretem a sportot, de ma nincs energiám ahhoz se, hogy fel- vagy lemenjek a lépcsőn. Sokak szerint szép az írásom, de most, mint ha firkálnék a füzetembe. A tanulás is könnyen ment... eddig. Most órákat töltök magolással, de így is alig marad meg valami a fejemben. Borzasztó! Igyekszem megtartani a jegyeimet, amire a napi tartalék-energiakészletem áldozom, így estére hullán érek haza. Első dolgom, hogy leülök a radiátor mellé, mert folyton fázom, ledobom a táskám, és eszek valamit.

Régebben nem volt étvágyam, most pedig, mintha feneketlen gyomrom lenne. Ennek ellenére csak azt veszem észre, hogy fogyok. Így sem vagyok duci, inkább sovány (csont). Örültem, hogy fel tudtam mászni 30 kilóig, nagy örömömre egyre elcsigázottabbnak látszom. Szinte már-már eltűnök. WC-re is gyakran járok, és gyakran iszom vizet. Kár, hogy nem látsz, mintha félhalott lennék: karikák a szemem alatt, élő csontváz kinézet, hidegrázás, lustaság, kedvtelenség, ráadásul képtelen vagyok bárkivel is beszélgetni.

GÁÁÁÁÁZZZ!

Sokan megjegyezték, hogy valahogy nem vagyok a régi Flóra. Igen, ahogy mondom! Többek közt a családom(!) és a barátaim(?). Nem bírok gondolkozni sem, annyira kimerültem. Kicsit udvariatlannak tartom ezt a gesztust, de kerek perec a szemembe mondták, hogy mostanában nem beszélgetek velük, mi bajom van? A tesóm, Orsi azt mondta, hogy mostanában elhanyagolom(!) a családom, és nem érdekli, milyen fáradt vagyok, akkor is változtatni kell ezen. Évike pedig csak annyit kérdezett: „Nem szeretsz engem?”

Megkérdeztem, miért gondol ilyeneket, és mondtam, hogy az egész családot teljes szívemből szeretem. Azt válaszolta, azért gondolta, mert mostanában nem engedem neki, hogy elmondja, mi történt az oviban. Micsoda SZÖRNYETEG vagyok! Teljesen kiment a fejemből, hogy megkérdezzem tőle, pedig mindig megteszem. MI TÖRTÉNIK VELEM? Napról napra egyre rosszabbul érzem magam, de igyekszem nem mutatni a hanyatlás jeleit.

Vacsoránál bocsánatot kértem az egész családtól, amiért ennyire elhanyagolom őket, és elmagyaráztam, hogy mostanában nem érzem túl jól magam. Persze azt válaszolták, hogy mivel kamasz vagyok, ezáltal a mostani időszakban sokkal fáradékonyabb vagyok. Ebbe beletörődtem. Ez után a szüleim elkezdtek hajtani, hogy ne hagyjam el magam ennyire. Szerintem összebeszéltek.

És én egyre csak gürcöltem, hogy elvégezzem a napi feladataimat, miközben egyre rosszabbul éreztem magam.

MI LESZ ENNEK A VÉGE?!

Még nincs téli szünet, ma van december 6. Ez a nap is ugyanolyan szörnyen kezdődött, mint a többi. Kibukok az ágyból, megyek reggelizni, felfalok egy akkora adagot, mint a két tesóm meg anyu összesen, mosakodás, öltözés, és apu elszállít az iskolába, mert valahogy nem igazán bírok állni a lábamon, nem tudom, miért.

Az első óra: torna. A lábam miatt ez sem megy, pedig ez a kedvenc órám. Éppen a futást gyakoroltuk, nem emlékszem pontosan, hogy mennyit futottunk, de vagy tíz perc biztosan volt. Szóval közben borzasztóan éhes és szomjas lettem. Már kerülgetett a rosszullét, de én nem ültem le, nem is szóltam senkinek, még a szünetben sem. Mikor a büfében álltam a sorban, rendeltem egy szendvicset, de akkor már éreztem, hogy falfehér vagyok. Gyorsan fizettem és megkértem a lányokat, hogy hozzák ki az ennivalót. Megígérték, kiálltam a sorból, és leültem a székre. De szép lett volna, ha a tömegben elájulok! Nem vagyok ájulós, de akkor... nagyon rosszul éreztem magam. Szóval abban a hitben, hogy leülök és elmúlik, leültem, de nem múlt el. Épp jött befele Szilvi (Kelu), mama és Emmus néni (Mimi). Amikor megláttak rögtön vonszoltak az orvosiba és mondták, hogy hazamehetek.

Még szörnyűbb szörnyűségek következtek ezután. Csak most jön a nehezebb része. Már egy élőhalott vagyok.

Ma van „Mikulás”, úgyhogy arra jutottam, hogy pocsék az időzítés. Egész nap rosszul éreztem magam, nem volt erőm járkálni sem, még

rosszabbul érzem magam, mint egy héttel ezelőtt, még jobban fázom, és nem beszélgetek senkivel. Néha úgy érzem magam, mint egy remete, pedig én szoktam lenni a smiley. Mi lehet velem? Hahó! Valaki kérdezze már meg! Na, mindegy, mert én sem tudom.

Ma este is megmértem magam, és csak 25 kg vagyok. Úgy nézhetek ki, mint egy csontváz. Pedig lassan 12 éves vagyok. Mint egy anorexiás. Folyton mérem magam, mintha fogyni szeretnék. Nos, én éppen hízni szeretnék, de nagyon.

Mikulásra kaptam vagy húsz kiló mandarint, és mindet felfaltam alig fél óra alatt egyes egyedül. Eredménye nuku, nem látszik rajtam, csak épp az ellenkezője: mintha hat éve nem ettem volna semmit. Nem mintha kényszerből fogyasztottam volna el az összest! Nagyon éhes vagyok, és még csak nem is laktam jól vele. Amúgy meg borzasztóan kínoz a gyomorsav! Nem tudok ellene mit tenni.

2008. december 8-tól nem járok suliba.

A mindennapos program pedig a következő: reggel 5-kor, vagy 4. 30-kor kelés, 6-kor már Huszton (mivel Ukrajnában lakom, lehet, hogy nem ismeritek, ukránul leírva XYCT, nagyon érdekes, mert amikor turisták utaznak hozzánk, akkor sorra felkiáltanak, hogy nézzétek már, ikszipsziloncétében vagyunk!) vagyok, ami kb. 20 km-re van Visktől, ahol én lakom. Husztról Munkácsra utazom, ami Huszttól nagyjából 60 km-re van. Ott mindenféle vizsgálatokra kell elmennem. Naponta többször is adok vért (nem csak vénából, hanem ujjból is), és este 8, vagy 8. 30 körül már itthon is vagyok. Másnap minden kezdődik elölről.

Szeretem a vasárnapot. Vasárnap az egyetlen olyan nap, amikor nem kell korán kelni. 10 órától van a templomban a mise, amire mindig elmegyek, csak akkor nem, ha lázas vagyok. Mivel éneklek is a templomban az énekes lányok között, korábban kell megjelennem, 9.15-kor, de mostanában nem járok, mert állandó jelleggel fáj a torkom.

A héten Orsi megint rám förmedt: hogyan képzelem, hogy csak úgy elhanyagolom őt, meg a családot, és nem érdekli, hogy milyen fáradt vagyok, akkor is változtatni kell ezen. Orsi a kisebb tesóm, két évvel vagyok idősebb nála, de mégis ilyen hangnemben beszél hozzám, ha elégedetlen valamivel, és parancsolgat. De a családomról majd később.

Szóval már azt szeretném, hogyha eltemetnének így, ahogy vagyok, de igyekszem nem mutatni a halál jeleit, azért folyton szólok, hogy álljunk meg, nem bírom tovább, de ők azt mondják, hogy dehogynem, mindjárt odaérünk. Most arról beszélek, hogy Munkácson a kórház két részre van

osztva, és nekünk folyton egyikből a másikba kell járkálni, ne is mondjam, nincs túl közel. De állandó jelleggel járunk ide-oda. Nem mellékesen, annyira fáj a lábam, hogy úgy érzem, leszakad. És nem a járkálástól! Pihenés közben is érzem a fájdalmat és a mázsás súlyát. Szinte nem bírok ráállni sem, nemhogy járni vele. Ráadásul, mivel nem szoktam panaszkodni, most pedig sűrűbben megteszem, mindenki azzal jön, hogy milyen hisztis vagyok!

És én csak gürcöltem, hogy tudjam tartani a tempót. Akkor még nem volt ennyire borzasztó, de visszatekintve erre a rossz emlékre, rájöttem, hogy nagyon mély nyomot hagyott bennem. És mindenre pontosan emlékszem.

Jártunk egyik orvostól a másikig, de nem volt semmi eredménye, kivéve egy: elmentünk a szívorvoshoz, aki megállapította, hogy szívritmuszavarom van, amire adtak gyógyszert, nem is keveset, pedig nem volt semmi baja a szívemnek – halleluja, ahogy ezt később megtudtuk.

Én igyekeztem mindig hangoztatni a rosszullétemet, de kinek volt ideje velem foglalkozni? Mindenki csak az orvosokkal volt elfoglalva, akik ugyan engem vizsgáltak, de mindenki a felnőttekkel beszélt, mivel én — legalábbis tudomásuk szerint — nem tudok ukránul. Még nem szándékozom tudtukra adni, hogy megértem a lényegét annak, amit beszélnek, beszéljenek csak egymással erről-arról ukránul, arról, amit nem akarnak tudatni VELEM.

Egyelőre egyre rosszabbul vagyok, senki nem hallgat meg, csak mondják, hogy SZEDD MÁR ÖSSZE MAGAD! NEM VAGY TE OLYAN GYENGE! NE KÉNYESKEDJ! MINDJÁRT OTT VAGYUNK! És nem veszik észre, hogy én mindig a kedvükben igyekszem járni. Már réges-rég összeszedtem magam, nem tudom jobban! De mintha süket füleknek beszélnék. Akár hiszitek, akár nem, NAGYON BOSZANTÓ!

Nem szabad feladni, mert néha megéri végigcsinálni a dolgokat. Én is mindig a pozitív dolgokkal foglalkozom, de azért néha rágódok a hátrányokon is, mint minden- ki más. No, de menjünk sorba, hol is hagytam abba?

Ja, igen. Szóval, oda-vissza és így tovább rángattak az orvosokhoz. Becsszóra, annyira kimerült voltam, hogy egyszer, amikor vártunk a sorunkra, elaludtam a székben, de csak pár pillanatra J. Meddig kell még ezt csinálnom, és nektek ugyanarról olvasnotok? Majd meglátjuk, de higgyétek el, élőben sokkal hosszabbnak tűnt ez az egész, mint idáig elolvasni ezt az írást. És sokkal több energiát és ébrenlétet, meg kaját vett igénybe. Majd ha belekezdtek a könyvírásba ti is, meg fogjátok tanulni, hogy az írónak tudni kell húzni az időt. Most ezt gyakorolom.

Na de akkor nem voltam ilyen vidám. Sőt. Nem akarom, hogy szomorúnak tűnjön az írásom, de százévesnek éreztem magam. Az nagyon szép kor!

Ne adjátok fel! Ha megfogadjátok a tanácsomat, és ezt tapasztalatból mondom, még sok minden jóra fordul.

Jártunk egyik orvostól a másikig, de nem volt semmi eredménye. Bíztam benne, hogy nincsen semmi bajom, még ha nem is volt erre utaló jel.

Még nem beszéltem a végeláthatatlan sorokról. Minden orvosnál kilométeres sor van, és az orvosok még ráérősek is! Az emberek meg olyan pofátlanok, hogy a sor végéről előre furakodnak, bekopognak, és még be is mennek!

2008.december 17., szerda.

Reggel ismét a kórházban voltam apuval, Tibivel (az unokatesómmal) és Erzsike mamával. Egész nap az orvosokat jártuk, de még mindig nem volt semmi eredmény. Délben elmentünk ebédelni. Utána felmentünk még egy orvoshoz, ha még ott találjuk.

Ott volt. Na ne! Ez az az orvos, aki, mikor egy másik orvosnál voltam épp bejött, és azt mondta, hogy ennek az kislánynak nem hozzá kell-e mennie. Ahogy ki is derült: hozzá kellett volna először menni, és nem agyröntgent, vagy mit, meg minden idióta marhaságot csinálni.

Mikor az agyamat térképezték, csaptam egy kis hisztit. Volt egy nagyon szép kis félelmetes gép, amibe ugye bele kellett volna feküdnöm. Nem is féltem, egyszerűen annyira nem volt kedvem semmihez, hogy azt mondtam, hogy én oda biztos nem fekszek be. Nem is mondok arról semmit, hogy a hiszti nem érte meg, csak egyszerűen annyira elegem volt, hogy jól esett. Akkor már kicsit más érzésem volt, amikor belefeküdtem abba a nagy gépbe és leszíjaztak, meg rám zárták a gépet, és az elkezdett kattogni…

Szóval az orvos megmérte a vércukorszintemet: 35. 5. Akkor még nem tudtam, mit csinálnak velem, azt hittem, oltást kapok, nem inzulint. Persze ki is világosított volna fel? Azt hitték, jobb nekem, ha nem tudom, mi van velem. Megkérdeztem, miért megyünk a kórházba, ott kell maradnunk/maradnom? Cukorbeteg vagyok? Azt a választ kaptam: „Kicsim, egy pár napra ott kell maradj a kórházban, nem vagy cukorbeteg, mitől lennél? Csak legyél nyugodt, nincsen semmi baj.” Ez mama volt. Apu nem mondott semmit. Ebből a kórház-dologból valahogy ki kellene mászni, ez egy nagyon rossz ötlet.

Egyébként tegnap láttam a tévében egy riportot a cukorbetegségről, és hát, szerintem a 35. 5 nem túl jó érték…

Megkérdeztem, miért kell bemenni a kórházba. Azt mondta – megint

csak mama –, hogy nincs semmi bajod, csak egy kicsit meg akarnak figyelni, amúgy mindened jól van. Na persze! 30-tól nagyobb vércukornál nem is lehet jobb. Azt hiszi(k), hülye vagyok? Pár nap? Egy hét múlva karácsony! Mit csináljak? A fenébe! Infúzió! Még több is lesz. Tudom. Injekciót is kell, hogy szedjek, meg folyton az inzulint, ameddig be nem áll a cukrom, aztán csak négyszer egy nap. Ha-ha, CSAK? Arról nem is beszélve, hogy több mint 12-szer mérem a cukrom, ami annyit tesz, hogy ahányszor mérem, annyiszor szúrom meg az ujjam. És még mindig próbálják bemesélni, hogy semmi bajom. Hát ez szép! Nem? Mintha nem lenne hozzá közöm, hogy mi van velem. Olyan, mintha kizárnának a saját életedből. Nagyon rossz érzés. Aúúú! Ne bökdössék már belém azt a tűt!

AZ ELKÉPZELHETŐ LEGROSSZABB HELYEN

Na persze. Infúzióról szó sem volt. Végül is már nem érzékelem a fájdalmat, annyira le vagyok gyengülve. Mama itt ül mellettem, én meg olyan vagyok, mint egy pletyizsák. Csak mondom, mondom, mondom a magamét, és nem bírok leállni. Mikor már kb. két órája beszéltem folyamatosan, végre valami váratlan jelenség toppant be az ajtón. Egy nagy bőröndöt hozott, és úgy hívták, hogy anyu.

Ránézett az ágyamra, és elsírta magát. Patakzott a szeméből a könny, és elfolyt a festéke. Na, megvan a sminkelés első hátránya. Erre figyelmeztettem is, rögtön és mindenkinek mondom, hogy örömanyák ne sminkeljék magukat esküvőre, senki ne sminkelje magát temetésre, és ha valakid kórházban van, és elmész meglátogatni, szintén ne sminkelj!

Képtelenség ilyen gyászos témából sminkre kitérni, de én ilyen vagyok.

Abban a pillanatban, amint megláttam anyut, vegyes érzelmek kavarogtak bennem. „Végre! Anyukáááááááám! Mi történik velem? Még hány injekció kell? Meddig kell bennmaradni? Hazamegyünk karácsonyig? Segíts! Mit csinálnak velem? Haza akarok menni!’’- motoszkált a fejemben. De nem tudtam kimondani, nem jött ki hang a számon. Sírógörcs fojtogatta a torkomat. Ha ilyenkor mondok valamit, akkor annyira sírok, hogy nem kapok levegőt, sőt meg sem értik, miről beszélek. Így inkább nem mondtam semmit.

Mit tettem én? Mindjárt kiugrom az ablakon! Csak szedjék ki a csövet a kezemből. Nem, mégsem ugrom. Túl gyenge vagyok hozzá. Meg egy kicsit

fájna is. Na, ezért nem. Meg akkor sírnának is. Én nem! Én szinte sosem sírok! Még mit nem! Nem szabad a félelmemet mutatni! Nem szabad elengedni magam. Még valahogy tartani kell magamban a lelket. Valahogy. De hogy is várhatom el másoktól, hogy bíztassanak, ha nem mondok magamról semmit? Ugyan, mit várok el tőlük? Nem gondolatolvasók. Remélem. Próbálok erősebbnek mutatkozni, mint amilyen vagyok, vagyis próbálok erősnek mutatkozni, mert egyáltalán nem vagyok az! Anyu mostanában csak ül, néz engem, és könnyes a szeme. Komolyan mondom: nekem fáj, és ő sír.

Eszembe jutott egy Petőfi-vers: „Egy gondolat bánt engemet, ágyban, párnák közt halni meg! Lassan hervadni el, mint a virág, amelyen titkos féreg foga rág...”

Kedvem lenne bemosni egyet (vagy többet) ezeknek a dokiknak. Most mind egybegyűltek a konyhában és odaégettek valamit. Egyébként a kaja nem rossz, igaz, most a kiskövet is megenném. Vagy nem mosok be nekik, ha adnak egy kis kaját, mert krumplit sütöttek, az pedig a kedvencem, a többi étellel együtt, csak nem ehetek belőle sokat, mert most minden gramm szénhidrátot számolni kell. Bátran kijelentem: éhezem! Kaját! Szánják meg a szegény éhező gyereket! Ja, és egyben engedjenek ki a kórházból! Mindjárt ordítok! Vagy mégsem.

De most halál-komolyan éhezem. Fontolóra veszem, hogy ha sok pénzem lesz, adakozni fogok az éhező gyerekek javára.

ÉN A VÉGSŐ KIMERÜLÉSBEN ÉS ANYU

Nem tudtam aludni az este, mert bennhagyták az infúziós tűt, reggel pedig kivették és tettek egy újat. Piszkok! Nem tudom, hogy értenek-e egyáltalán ehhez, de ahhoz képest elég rosszul csinálják. Persze nem mindig, mert sokszor nem fáj, ha beadják az inzulint. Még csak tegnap este érkeztünk meg. Anyu és én egy szobában vagyunk. Csak ketten. Milyen jó így! A bökkenő csak az, hogy nem otthon vagyok. Nagyon hiányoznak a többiek. Remélem, karácsonyra hazaengednek. Ugye? Te jó Isten, milyen honvágyam van, pedig ez még csak az első napom. Na jó! Nagyon fogok igyekezni a felgyógyulással, pedig nem is olyan sok múlik rajtam. Inkább a gyógyszereken, de akkor is. Úgy veszem észre, hogy anyu nagyon ideges. Nem is eszik. Szegény! Meg kellene kérdezni, mi bántja. Nagyon szeretném, de még nincs hozzá elég erőm. Majd ha kicsit feltöltődöm,

akkor majd beszélünk. Amúgy hozott egy szekér ruhát, csak nem tudom, mikor fogom őket felvenni. Csak a pizsamát, meg a sportruhákat hordom. Csepp-csepp-csepp... Mikor csepeg már le ez az infúzió? Ki fogok borulni! Már megint úgy érzem, hogy kirángatom a tűt a kezemből és elmenekülök. De szeretnék! Nem tudom, mennyire fogok lemaradni a tanulással. Nem nagy baj, ha sokkal, mert hamar utánütöm. Most pontosan úgy érzem magam, mint egy tehetetlen csepp, ami úszik az árral, vagy avval szemben. Nem tudom, mit csinálnak velem és szerintem anyu sem. Egy papírra van kinyomtatva a szénhidráttáblázat, ami kenyéregységekben van megadva, ráadásul a fele nem látszik. És ebből kell, hogy egyek. Semmi tipp, semmi utasítás. Már megbocsássanak, de még kezdő vagyok ebben. Zöld vagyok, mint a spenót, vagy brokkoli, vagy a ... megvan: a káposzta. De nem csüggedek, sőt! A doki mondta, hogy velem együtt még behoztak ide egy hozzám hasonló korú lányt és egy tőlem idősebb fiút. A doki szerint az én állapotom a legjobb. Most komolyan! Senkinek nem kívánom ezt a betegséget. Ma már nem hívják betegségnek, mert jól kordában lehet tartani, száz évig is lehet vele élni, szóval fogalmazzunk úgy, hogy „egészséges életfeltételekkel”. Csak még nem tudtam ezt feldolgozni.

Az éjszaka már jobban aludtam, de nem tudom, hogy mániákus munkarajongó-e ez az orvos, vagy bogaras, mert ma szabadnapja van, és mégis bejött (reggel 6 órakor!) dolgozni. Majd megkérdezem. Vagyis anyu megkérdezi, mert én nem akarok ukránul beszélni. Tudnék, ha akarnék. Na, térjünk lassan rá, amit legelőször akartam leírni.

Elég nehezen beszélgetek a szüleimmel, nem tudom miért, de nem az én hibám! Szóval mostanában elég sokat beszélgetek anyuval, mert együtt vagyok vele a kórházban. Este is beszélgettünk. Találjátok ki, mit mondott! Úgy sem fogjátok! Szóval elmondta, hogy, idézem (sőt még máig is emlékszem rá, mert akkor mondta először komolyan, hogy erős vagyok): „Miket gondoltam én? Miket gondoltunk mi? De még mekkorát tévedtem! Apukáddal azt hittük, hogy depressziós vagy! És túlhajszoltunk, pedig mondtad, hogy nem bírsz! De gyenge voltál és mégis erős! Nagyon erős! Nem akartuk, hogy elengedd magad. Huh, de félreismertelek!” Legalább beismerte!

Depressziós? Én? Komolyan mondom, nem hittem a fülemnek! Sokszor hallottam már ilyet filmekben, de könyörgöm, ez a való világ. Amúgy meg azt sem gondoltam volna, hogy anyu ennyire drámai is tud lenni. Azután megmondom, mi volt: mind a ketten bőgtünk, míg meg nem hozták a vacsorát. Ha úszik a folyosó, azt mi okoztuk…

Nem bírok mozogni. Csak megeszem a kaját, és elmegyek mosogatni, meg még vécére járok. Nem sokára már mozoghatok, csak kerüljek ki a kórházból.

OTTHON MÉG A CSAPBÓL IS ÉN FOLYOK

Komolyan mondom, most mindenki rólam beszél otthon. Folyton meg akarnak látogatni, mindig megkérdezik, hogy vagyok. Mindig hoznak valamit a kicsik, meglátogatnak a nagyok, na meg ilyesmi. Egyvalamit hiányolok: még egyik barátnőm sem hívott fel, ami nem is csoda, hiszen nincs mobilom. Anyuék nem akarnak nekem telefont venni, nem tudom, miért. Atyám! 12 éves vagyok és még nincs telefonom. Pedig annyit kérem, őket, hogy vegyenek egyet, de mintha egyik fülükön be, a másikon meg kimenne a szavam, nem értem, nem vesznek. Általában az a magyarázatuk, hogy nekik ilyen idős korukban nem volt mobiljuk. Könyörgöm, ez már nem az ő idejük!

Mikor nem beszélgetünk anyuval, nagyon tudok unatkozni. Most, mivel tél van, csupaszak a fák ágai. Na tessék, azokat is megszámoltam. Mondjam meg, hány ág volt az ablakból látható két fán? Pontosan 726. Még jó, hogy nincs a fán levél, különben azt is megszámoltam volna. Ez a csepegtető idegtépő. Nézed, mikor csepeg már le, közben, ha olyan vagy, mint én, kiolvasol egy könyvet, stb, stb, stb.

Ahhoz képest, hogy tél van, elég meleg van. Tegnap este esett a hó, de reggelre elolvadt. Vajon otthon milyen idő van? Remélem, mire hazamegyek, lesz hó. Orsinak 21-én lesz szülinapja. Ma 18-a van. Én meg ülhetek itt. Nagyon hiányzik mindenki.

Máskor nagyon barátkozó típus vagyok, most — hiába beszélnek itt sokan magyarul, és anyu hiába noszogat, hogy barátkozzak —, nem akarok senkivel. Nekem jó vele beszélgetni. Lehet, ő un engem? Nem hinném. Nem akarom, hogy valamilyen emlék, vagy személy fűzzön a kórházhoz. De milyen is vagyok, most is írok róla, márpedig az írás megmarad (és remélem, sokszorosítódik).

Ez már a harmadik napom. Mivel tönkre van menve a májam, a gyomrom, a vesém és az epém, meg mindenem, elsőasztalos diétán vagyok. Az a legrosszabb. Nem ehetsz semmit, csak olyan félig megrágott kaját. Fuj, mi ez? Ja, tudom, hogy a doki hozott valami nagy bödön krémet, csak azt nem tudtam, hogy azt nekem meg kell enni! Pfuj! Ráadásul még szemcsés is. Na ne már!

Olyan lassan telik az idő! Ma még vénába kaptam a C-vitamint, és még két más gyógyszert, de hogy holnap mi lesz, azt még senki nem tudja. Ja… és ezen kívül még kapom a kétféle inzulint és mérik a vércukrom. Ha ez még nem lenne elég, mindent írni kell egy füzetbe, és erről az egészről az égvilágon semmit sem tudunk. Mostanában 12.0 és 19.0 között mozog a cukrom, a normális pedig 5.5. De volt már 1.9 is. Ha nagy a cukrom, az jobb, mintha kicsi, mert hogyha kicsi, akkor el is ájulhatok, de erre még nem volt példa, és remélem nem is lesz. Ennyit tudunk összesen. Még be kell állítani a vércukromat, és azt is ki kell még tapasztalni, hogy mennyi inzulint kell, hogy adjak.

Jelenleg a kevert inzulinom a Protafan. Ezt úgy használjuk, mint esti bázisinzulint. A nappali inzulinom az Aktrapid. Ezekben az inzulinokban az a legrosszabb, hogy mindig ugyanabban az időben kell őket bevenni, és mindig ugyanannyi szénhidrátot kell enni. Ez nekem azért nem tetszik, mert én nem a pontosságomról vagyok híres.

Na szóval, most, mivel könyvet írok, szeretnék mindent pontosan és percről percre leírni, de akkor nagyon hosszú könyv lenne.

Már írtam, hogy nem szeretném, ha valami is kötne a kórházhoz, ezért nem barátkozok senkivel, de ezt anyu nem akarja megérteni, úgyhogy ma behozott egy lányt, már nem emlékszem, hogy hívják, és elkezdtünk beszélgetni, meglepő, hogy magyarul.

Nagyjából így telik a napom (nem részletezek): felkelek, mérés, inzulin, kaja, csepegtető, mérés, inzulin, persze közben olvasok, és néha Lottózok anyuval, amit általában én nyerek, mérés, inzulin, uzsonna, lottó, stb. És este tízkor már alszom is.

Mivel december 17-én jöttem a kórházba, már három napja itt vagyok. Ezek szerint ma 20-a van! Holnap Orsinak szülinapja! Te jó ég! Milyen pocsékul időzítek! Meg volt neki ígérve, hogy megtarthatja a tizedik szülinapját, ha nem jön közbe semmi. Hát, most semmi zavaró tényező nincs, csak én. Miért mindig én rontok el mindent? És még csak rám sem fogják, mert félnek, hogy megsértődöm. Engem ne kíméljenek, tudni akarok mindent!

Mivel már régen eszemben van a december 21-e, tegnap felajánlottam anyunak, hogy hagyjon itt egy napra, és menjen haza Orsi szülinapjára, de nem akarta. Ez szívás lesz, és most nem magamról beszélek, hanem Orsiról. Nekem most az jár a fejemben, hogy mit adjak neki. Nem fogok neki Orbitot, vagy befőtt gombát adni, tudniillik, a boltban, ami a kórházkapu mellett van, csak ilyesmiket lehet kapni. Anyunak meg nem fogom mondani, hogy légyszi, ugorj el a központba, és vegyél valamit, hogy odaadjam Orsinak szülinapjára! Mit tegyek?

Minden este jön valaki meglátogatni, és ez nekem nagyon jól esik. Úgy este 5 óra körül már állok a kapu felőli nagy ablaknál, és várom, hogy mikor jönnek. Ma történt egy furcsa dolog, amire nem számítottam.

Ebéd után hallottam, hogy az ajtó nyílik, de nem figyeltem oda, mert még tartott az infúzió, később tudtam meg, hogy apu jött el hozzám kikérni a véleményemet. Ilyen soha nem volt. Azt mondta, hogy épp erre járt, hát beugrott, majd előhúzott egy dobozt, amin úgy láttam, hogy egy mp3-as lejátszó képe volt. Már azt hittem, hogy nekem hozta, és majdnem kinyögtem meglepetésemben egy „Köszi! Ez mire fel?”-t, amikor megkérdezte, hogy jó lesz-e Orsinak ajándékba. Mondtam neki, hogy ahogy Orsit ismerem, ugrálni fog az ágyon örömében. Erre helyeselt egy fejbólintással, és azt mondta, hogy szeretne egy kicsit beszélgetni anyuval. Naná, hogy tudtam, miről, mert 24-én KARÁCSONY! És tudom, legalábbis érzem, hogy kapok egy telefont!

Karácsonyról jut eszembe: mikor megyek ki a kórházból? Annyira szeretnék Karácsonyra otthon lenni!

ORSI SZÜLINAPJA

Már 4-kor ott álltam a nagyablaknál és vártam, hogy jöjjön valaki, de nem jött senki. Vártam, vártam, vártam, vártam... Nagyon kétségbe voltam esve. Épp Orsi szülinapján nem jön hozzám senki. Végül is megértem, ha otthon maradtak ünnepelni, csak már négy nap alatt hozzászoktam, hogy valaki mindig jön hozzám.

Ma a nappal pont olyan hosszú, mint az éjszaka, de mégis milyen hamar sötétedik! Már öt óra volt, nem bírtam tovább, és fáradt is voltam, úgyhogy bementem a szobába, és leültem tévézni. Ja, mondtam már, hogy apuék hoztak egy tévét? Mondtam nekik, hogy nem kell, de nem hallgattak rám és elhozták. És ha már elhozták, nem vitetem velük haza. Tulajdonképpen örültem is neki, de nagyon. Most van mivel elütni az időt. Nem mintha nem érezném jobban magam, mint három nappal ezelőtt, de szeretek a tv előtt lustálkodni reggel. És már anyu se tagadhatja le, hogy nincs sok más működnivalóm, mivel: a Lottó kezd laposodni, az összes ittlévő könyvet elolvastam, megszámoltam az összes ágat, már kívülről ismerem az egész kórházat, és ma még az udvarra is kimehettem, úgyhogy az is unalmas lesz nemsokára. Ki tudja, hogy még meddig leszek kórházban? Végre van egy jó szórakozási

lehetőség: nemrég hoztak egy csomó lapot, meg egy origami könyvet, és most hajtogatunk. Az asztalon már hombárban állnak a papírhattyúk. Nem mintha anyuval nem beszélgethetnék eleget, és az nem lenne szórakozás. És most döbbenek rá, hogy hiányzik az iskola! Most nem nevetek a szellemes megjegyzéseken, és ez nagyon hiányzik.

Hol is tartottam az elkalandozás előtt? Ja! Szóval leültem tévézni, és vártam, hogy jöjjenek, de nem jöttek.

És pontosan akkor, amikor beleélem magam a filmnézésbe, betoppantak. Eljött: Karcsi, Kelu, Éva mama, Orsi, Sziszi, Karcsika, Apu és Évike. A nővér szerint túl sokan vannak, és egyszerre nem akarta beengedni őket. Hoztak egy diabetikus tortát, meg egy csomó kaját. A torta kivételesen nem az ünnepelté, hanem azért hozták, hogy én is tudjak ünnepelni, és ha marad belőle, akkor a többi az enyém. Az a pech, hogy mivel még mindig diétázom (ingerülten mondanám), és az étkezés is időhöz van kötve, csak nagyon keveset ehettem a tortából. Anyu meg nem mer kockáztatni. Ott akkor ez volt a legnagyobb bánatom.

Soha nem találjátok ki, miért nem tudtak hamarabb jönni: már a sajáni kanyarnál jártak, mikor az autó motorja leállt. Apu próbálta megszerelni, de nem tűnt túl ígéretesnek. Felhívták Karcsit. Jött is az autóval, de evvel az egésszel eltelt egy FÉL ÓRA! És amire ideértek, hát, nem is tudom. Jól fogalmazva: elhúzott az idő...

Aztán Orsi kibontotta az ajándékot, örült is neki, de nagyon. És erre az egy fontosabb megjegyzésére emlékszem aznap: „Olyan kényelmes ez az ágy! Én is szeretnék bekerülni ebbe a kórházba!” Én meg persze rögtön rávágtam, hogy ÜSS A SZÁDRA! Tulajdonképpen itt nagyon rossz, csak már hozzáidomultam. De minek is írjak erről, mikor van más tárgyalnivalóm?

Megkérdeztem, pontosabban anyu kérdezte meg, hogy mikor engednek ki a kórházból, és azt válaszolták, legalábbis ennyit értettem belőle, hogy Karácsonyra otthon leszek! Végre valami, amitől jobb kedvem lesz! De honnan tudja ez az asszony, hogy nekünk mikor van karácsony? Na mindegy, de otthon leszek, otthon leszek és kész. Várjunk csak! Magyar vagy orosz karácsonyra? Mert azért nem mindegy, hogy december 24 vagy január 6!

Hoppá, anyu azt mondja, hogy 28-ra vissza kell jönni. Akkor viszont magyar karácsonyra, jupi! Mellesleg elhitték, hogy vissza fogok jönni! Há’ biztos, hogy nem!

Hányadika van? Ha tényleg december 21. van, akkor már csak 1,2,3, három nap!

Visszaszámlálás indul!

KARÁCSONYI LÁZ

Amúgy meg hazajött nagyapa, meg Betti (keresztanyu), meg Jenő (keresztapu) is, bejöttek a kórházba, és hoztak nekem porcelánangyalt, meg egy normális szénhidrát-táblázatot – halleluja — meg édesítőszert, meg diabetikus dolgokat, meg stb. Na, szóval sok mindent.

A diétában már az ötös asztalnál járok, talán kilencből, úgyhogy elég jó ez most, de továbbra is inni kell a teákat, meg be kell venni az injekciókat, meg enni kell azt a krémet, no meg folytatni mindent, úgyhogy nem a szokásos karácsony lesz, sőt még újév se! Én azt szeretem, ha minden egyformán zajlik karácsonykor minden évben. Na, többet se lesz ugyanolyan, mint régen!

Érdekes, hogy sose hívom egyik keresztanyumat vagy keresztapumat se úgy, hogy keresztanyu meg keresztapu, hanem a nevükön szólítom, őket. Nem tudom, miért, de így szoktam meg. Anyu kiskoromban próbált tanítani arra, hogy keresztanyu, de csak azt tudtam kimondani, hogy „kelu”, úgyhogy ez Szilvin rajta is maradt, azóta így hívom.

Haragszom a szervezetemre! Miért kellett rám támadnia? Próbáltunk kalkulálni, hogy ez miért is történt, de senki még soha nem fejtette meg ennek a betegségnek az okát. Egyelőre abban maradtunk, hogy: mivel a szervezetem a saját inzulinomat ellenségként fogta fel, elkezdte pusztítani a hasnyálmirigyem inzulintermelő-szigetét (ez nekem így volt elmagyarázva), és még nem teljesen, de nem képes a szervezetem inzulintermelésre, ezért kívülről kell bejuttatnom az inzulint. Szuper! És mivel 1. számú diabéteszes vagyok, itt a tabletta nem megoldás, mert van speckófickó tabletta is. És még egy jó hír: az inzulin olyan a szervezetemnek, mint a drog. Lassan egyre több és több kell majd belőle, de még csak a kezdeti stádiumban vagyok.

Közlöm, hogy soha nem lennék képes a droghoz nyúlni. Kifejezetten ellenzem a cigit, az italt és a drogot, meg minden más káros hatású anyagot is, ami árthat a szervezetnek. Folyton mondom apunak, hogy szokjon le a cigiről, de nem hallgat rám, azt mondja, hogy van még ideje rá, de szerintem leszokni sosincs túl korán, elkezdeni pedig sosincs késő.

Említettem már, hogy nagyon várom a karácsonyt? Már lehet, hogy nem is inkább a karácsonyt, hanem azt, hogy hazaengedjenek. Régebben a karácsony valahogy olyan más volt, lehet, hogy azért gondolom így, mert felnőttem.

Karácsony előtt egy pár nappal már mindenki sürög-forog a házban, és azt sem tudja, hol áll a feje (Anyu úgy szokta mondani, hogy azt sem tudom,

hogy fiú vagyok-e, vagy lány, de ez szerintem egy kicsit félreérthető megfogalmazás. Ne értsük félre!). Igazi a karácsonyi láz, de tényleg. Ilyenkor karácsonyfadíszt is köthetsz a nyakadba, nem fognak bolondnak nézni.

Mivel most már nincs nálunk baba, és Évike is hatéves, mindenki teljes erővel belevetheti magát a munkába (ez anyu mondása), és ennek mindig mindenki nagyon „örül". Ha-ha-ha... Elgondolkoztam (az elgondolkozás nálam egy megszokott dolog. Mindig elgondolkozom), hogy most ki sütfőz otthon, hogy anyu nincs a háznál, mert, hogy apu nem, az biztos. A lányok Éva mamánál vannak, Erzsike mama mindig nyitott az újdonságokra, úgyhogy azt gondolom, a diabetikus sütit (vagy sütiket, az utóbbit kérem terítékre) ő süti, és Éva mama pedig a többieknek normálisat (belém rögződött a cukrosra azt mondani, hogy normális, pedig mindkettő az) és persze mind a ketten sütnek húst, meg minden mást, csak Erzsike mama süti a diétásat. Egy dologban biztos vagyok: idén karácsonykor nem eszek kalácsot. Tessék! Kajáról van szó, és máris jó vaskos szamócák lebegnek a szemem előtt (szerencsére még nem próbáltam őket elkapni, elég hülyének néznének). Már biztos megkérdeztétek magatoktól, hogy miért van ennyi zárójel. A fiúk az osztályban mindig megkérdezik, hogy kell-e írni a zárójelet. Az én esetemben a zárójel a kissé, nem túl, kevésbé vagy egyáltalán nem fontos dolgokat jelöli, amik csak kipattantak a fejemből. Mindenesetre azért írtam oda őket, hogy elolvassák.

Egész nap ábrándozok. Most arról, hogy itt miért nincs, és otthon miért van hó. Hiába jönnek evvel a globális felmelegedés-izével, karácsonykor akkor is kell, hogy legyen hó! Mikor nálunk gyerek születik, mindig van hó, csak most nem születik, úgyhogy ha lesz is, nem nagy. De legyen!

Nem sokáig voltak itt a vendégek az Orsi szülinapján. Olyan egy órácska múlva már mentek is. Mikor elment az autó, furcsa módon elkezdtem sírni. Nem baj, legalább kisírtam az aznapi fáradalmakat. De miért is foglalkozok a tegnappal, mikor ma 22-e, mondom, huszonkettedike van? Már csak két nap! Két nap múlva itt hagyom ezt a már kissé otthonossá vált helyet, ahonnan nem akarnak kiengedni.

Tegnap, mikor elment a család, megint egybegyűltek a konyhában a nővérek és megint krumplit sütöttek. És mivel már nem éppen csak víz és más semmin élek (ez egy leves, én hívom így, mert forraltvíz, beledobva főzetlen reszelt murkó (sárgarépa) és káposzta, amúgy semmi íze nincs), lefizettük őket. Cserevásár volt. A család hozott egy csomag mandarint, és mivel én pont azt nem ehetem, cseréltünk. Kaptam érte egy tányér sült

krumplit! Végre! Amúgy a kilences szobában még mindig zárt körzet (járvány, de nekem csak zárt körzet) van, sebaj, én nem ott vagyok, különben nem lehetnék fenn este tízig. Mama hozott egy kis házi készítésű rozsmakarónit, hús volt rajta natúrba, csak sütve, de ha hiszitek, ha nem, annyira ízlett, hogy amikor anyu kiment, még loptam is belőle, bár tudom, hogy nem lenne szabad. Mostanában sok minden előtör belőlem, főleg kajával kapcsolatosan, pedig nem vagyok hisztis. Múltkor például azért sírtam, mert papa hozott mogyorót, amit én nem ettem meg otthon. Tulajdonképpen most már nem is ehetek azt, amit akarok, és nem ehetem meg akkor, amikor akarom.

Ma, mivel az ablakot a kinti hideg miatt hűtőnek használjuk, és zsúfolásig tele van, betört. Meg tudom magyarázni, de tényleg.

Mivel tele volt rakva a két ablak közötti hely, leesett egy csomag vaj (ki gondolja, hogy olyan hideg van kint, hogy kőkeménnyé dermed?), és már csak egy reccset hallottunk. De mázlink van, mert nem esett ki az üveg, csak darabokban áll a helyén, úgyhogy majd itt hagyjuk az árát.

A karácsonyra visszatérve: két nap maradt hátra! Mikor megyek már haza?

KARÁCSONYI MŰSOR

Amiből sosem szoktam otthon kimaradni, az a karácsonyi műsor. De most muszáj lesz nélkülem lebonyolítani, mert kénytelen vagyok kihagyni. A táncban lehet, hogy fontos lennék, de szerintem megoldják. Még énekelek az énekkarban, de egyszer én is kimaradhatok. Szerintem sok mindenből ki fogok maradni, például versenyek, no meg az iskola élete és a pletykák. Vajon mi történik most, vagy történt az elmúlt héten. Utálom, ha valamiből kihagynak.

A táncot anyu tanítja nekünk. Most jive-ot (dzsájv) táncolunk, karácsonyi formában. Ennek a tánccsoportnak hosszú története van, és úgy hívjuk, hogy „Ördögborda”, Józsi és a rosszaságunk jóvoltából. Először egy szatmári verbunkot tanultunk volna, ha ment volna, de ugrottunk a jivera, mert az könnyebbnek bizonyult, de a néptáncot is meg fogjuk tanulni, csak tavasszal. Negyedikes korunkban kezdtünk el táncot tanulni, először csak iskolán kívüli programnak indult az osztály részére, de egyesek nem akartak táncolni (természetesen a fiúk), úgyhogy a következő tanítási évben kötelező óraként működött a tánckör, de akkor meg az egész osztályt táncoltatni kellet, azért nem ment. Most már csak az táncol, aki akar, de a

fiúkat még mindig rá kell szedni. Ezen a tánccsoporton kívül anyunak még van egy nagy tánccsoportja, amelyik a tavasszal első helyet nyert a kijevi gálán. Akkor volt agyrázkódásom, erről majd bővebben...

Az énekkar ismert számokat ad elő, mindig ott vagyunk a técsői „Arany Ősz”-ön, persze ott népdalokkal. Tudósi Tímea az énektanár, és ő vezeti a kórust is. Az énekkarral annyi a baj, hogy annyian vagyunk, mint az oroszok, csak nincs meg hozzá az akarat, meg a zeneiskolásoknak – mint nekem – az idő.

Még ezen kívül működik a suliban egy színjátszó kör, de ennek nem vagyok a tagja, mert a ZENEISKOLA elveszi minden időmet. Dancs Éva vezetésével működik, ő amúgy alsós tanárként is szerepel az iskolában. Ők is mindig részt vesznek a műsorban.

A műsort még kibővítik a beszédek Forgon László igazgató és Sari József igazgatóhelyettes előadásában. Ezek a beszédek néha hosszúra sikerednek, mert általában előkerülnek a gyerekkori emlékek, valamint persze köszönetnyilvánítás a gyerekek és a többi, a műsorban még részt vevő tanuló részére, néhány mondat a szülőkhöz, hogy foglalkozzanak a gyerekkel a szünidőben, meg a „Kellemes Ünnepeket!”- mondat, további jókívánságok mindenki számára és a viszontlátásra.

TÜRELMETLEN VÁRAKOZÁS

Ma van huszonharmadika! Miért nem engednek még haza? De tudom és hiszem, hogy otthon ünnepelek, csak nem a szokásos módon.

Jaj! Anyu beszél a dokival (reggel 6-kor, bár ez kijevi idő szerint 7, de akkor is) bla-bla-bla holnap, bla-bla-bla,bla-bla-bla...délben, bla-bla-bla...Mi? Holnap délben? Délben-délben-délben... Holnap-holnap-holnap… – visszhangzott a fejemben. Legszívesebben kitessékeltem volna a dokit az ajtón, és indián esőtáncba kezdtem volna a szoba közepén. De udvariasan megvártam, hogy kifáradjon (bár alig fért ki) az ajtón, és letámadtam anyut, hogy mit mondott? Mit mondooooott?

Tényleg azt mondta, hogy holnap délben hazamehetek, de csak ebéd után jönnek utánam. Azt mondja, hogy apu jön, ami jó, mert akkor hamar hazaérünk. Mamám! Még a nagytakarítás sincs befejezve! Na legalább most én nem tudok majd segíteni, mert lábadozok, ami nem feltétlenül igaz, mert a hír hallatára majdnem karatéba kezdtem (mit csináljak, rúghatnékom

volt), és csak toporzékoltam, nem rossz szándékból vagy hisztiből. Anyu olyan furán nézett rám, mint aki először lát fehér embert. No, ettől a perctől kezdve olyan lassan telt az idő, és olyan unalmas volt, hogy azt nem lehet elképzelni. Láttátok már a *Túl a sövényen*-t? Na abból az a jelenet, amikor energiaitalt itatnak a mókussal, a leghasonlóbb ehhez a helyzethez. Nem maradt kiolvasatlan könyvem, nem akartam sétálni az udvaron, és nem volt kedvem semmihez, amivel agyon lehet ütni az időt. Szinte egész délután gondolkoztam és vártam. Este néztem egy kicsit a tévét, és korán próbáltam elaludni, hogy minél gyorsabban eljöjjön a holnap, de még az alvás sem ment, nem találtam a helyem. Nagyon késő lehetett, mikor elaludtam, de ehhez képest reggel korán keltem, és bekapcsoltam tévét, mert ezzel lehet legjobban elütni az időt, de nem ment semmi jó műsor, úgyhogy csak még lassabban telt az idő.

Meséltem már a Mátrix-néniről? Nem is tudom, hányadika volt, csak annyit, hogy apuval, Tibivel és Erzsike mamával mentem hazafele Munkácsról (mivel akkor még hazamehettem). Huszton voltunk. Azelőtt nap esett az eső, és este befagyott, úgyhogy nagyon csúsztak a lépcsők, meg minden. A Bőrkabátos Asszony indul lefele a lépcsőn, megcsúszik (jó meredek a lépcső) és repül is lefele, a kabát meg, mint a Mátrix-ban. Azt már nem láttuk, hogy ért földet, de ezen még ma is mulatunk. Szegény! Muhahaha…

Mikor lesz már dél? Nincs karácsonyi ajándékom senkinek! Mielőtt rosszul lettem, szerettem volna munkát vállalni a boltunkban, de csak délutáni műszakot, azt is csak szerdán, pénteken és szombaton, mert A ZENEISKOLA ELVESZI MINDEN IDŐMET!

Meg is kérdeztem aput, hogy beleegyezik-e, de még nem válaszolt. Pedig én csak egy kis pénzt szerettem volna gyűjteni. No, de sebaj, mert legalább nem kellett fölmondanom. Igaz, most se pénzem, se ajándékom.

Tíz óra! Már csak két óra és elhagyhatom kínszenvedésem börtönét, ahol halálba taszít az orvossereg… No jó, ez egy kicsit túlzás. Tíz óra egy perc... tíz óra kettő perc... tv! Ez az egyetlen megoldás. Legalább ezen a napon elmondhatom, hogy életemben először szívesen pakoltam (vagy inkább dobáltam befele a cuccaimat a táskába, persze anyu átszedette velem).

Mivel itt Kijev szerinti időt írnak, mi szerintünk tizenegy órakor van, ebéd. Ebédidő! Persze az ebédet is itt eszem meg a szobában, nem akarom, hogy mindenfélét kérdezzenek tőlem, hogy hogy vagyok, meg mióta vagyok itt, meg mi bajom van. Úgyse válaszolnék nekik, már csak azért sem, mert nem magyarul beszélnek. Ez nagyon idegesít. Tulajdonképpen csak

hazamenni van kedvem. A menü ma is borscsleves, meg kása káposzta salival, de én ezen is megvagyok. Evés után siettem mosogatni, és még délig tévéztem. Apu sosem szokott késni, úgyhogy vártam a nagyablaknál. Vártam és vártam. Akkor elfogyott a türelmem, és leültem tévézni.

Úgy négy, fél öt felé befutott nagyapa, hogy hazavigyen minket. Már éppen ideje volt! Meg is kérdeztem, hogy miért nem apu jött, és egyáltalán nem lepett meg, mikor pontosan azt mondta, amire számítottam: egy kis dolga akadt. Legalább már biztos vagyok benne, hogy lesz otthon karácsonyfa.

Azért ért ide ilyen lassan, mert síkos az út (és amúgy nem is hajt olyan gyorsan, fő a biztonság), bementünk a Bárvába[1], és jól bevásároltunk. Nekem nagyon lassan telt az idő, mint mostanában mindig. Este nyolcra értünk haza, és VOLT KARÁCSONYFA! Ezüstfenyő, aminek nagyon jó az illata. Szerintem még nem is volt ezüstfenyő-karácsonyfánk. Megnyugtató az is, hogy ennek a levele nem potyog annyira. Igaz, talán nem is nekem kellene felporszívóznom.

Az azonban biztos, hogy mamánál idén elmarad a babájkasütés. Amúgy sem vehetnék benne részt. Mamával mindig sütünk babájkát, egész kiskorom óta, bár akkor még úgy hívtam, hogy párnácska. Hozzájuk szoktunk elmenni a mise után. Karácsonykor éjféli mise szokott lenni, legalábbis így hívják, de szokott tíztől és tizenegytől is kezdődni. Kilenc éves korom óta éneklek a templomi énekkarban, ott lenne a helyem, de vannak dolgok, melyeket nem tud az ember teljesíteni. Nem is nagyon van hozzá kedvem, mert túl fáradt vagyok. Sosem találjátok ki, mi volt az első dolgom! Felrohantam a szobánkba, elővettem a karácsonyi díszeket és elkezdtem díszíteni a szobát. Apu szerintem nem éppen evvel foglalkozott, amíg itthon volt. A lányok mamáéknál vannak, biztosan hazajönnek nemsokára.

KARÁCSONY VAN!

Úgy bizony! És én itthon vagyok! Olyan vagyok, mint a nikkelbolha. Pattogok, rendezkedek, vigyorgok, mint fakutya, de továbbra sem érzem túl jól magam, úgy ér- tem, fáradt vagyok. Most készülünk a misére, és jól kitoltak velem, mert ma is későre tették. És ráadásul jó hosszú lesz, mert karácsonyi mise. De legalább nem kell énekelni mennem.

[1] áruháztípus Ukrajnában

„...Csendes éj, szentséges éj, szunnyad már minden lény. Csak a szent pár (meg én) virraszt ébren. Égi kisded csak pihenj szépen...” Komolyan, ha ezt idén még egyszer meghallom, nem tudom, mit csinálok.

Mise után karácsonyi vacsorára mentünk mamánál. A menü nem nagyon változott, csak nem volt babájka, meg nekem külön diétás kaját készített (vagy ötfélét). Pontosan úgy, ahogy gondoltam. Elég jók a megérzéseim. Biztos ott voltunk éjfélig, ahogy szoktunk. Amikor hazaértünk, bedűltem az ágyba és aludtam... reggel hétig (nem aludhatok tovább evvel az inzulinnal). Első itthoni alvás! De pihentető!

Másnap reggel tizenkettőtől megint templom, ebéd Éva mamáéknál.

Karácsonykor és Húsvétkor mindig megy ez a reggel mise, délben mise, este pedig semmise. Nagyon fárasztó tud lenni, pláne ha az ember most jött ki a kórházból. Nem az, hogy nem vagyok vallásos, csak fárasztó. És hogy mit is kérek karácsonyra, azt még én sem tudom, a telefonon kívül más nem is jut az eszembe. Mert mobilt kaptam karácsonyra!!! Van saját mobilom! Anyuéknak nem kell félniük, mert soha nem okozott gondot a kezelése. Nekem nem, csak nekik adódtak gondjaik belőle.

A telóm pontosan olyan zöld színű, mint a szemem. Már mindent beállítottam rajta, úgyhogy nem kell nemtommikor felkelnem, mert nem állítottam be időben az órát. Még sosem volt telefonom. Olyan jó magamnál tudni!

Nem felejtettem el a többi ajándékot, csak túl hosszúúúúúúúúúú lenne leírni. Mindnek nagyon örültem.

Ha már ajándékról van szó, az Évike csoportjától és az óvónéniktől kaptam egy jászolt Jézuskával karácsonyra, hogy gyógyuljak meg. Meg is kérdeztem Évikétől, hogy honnan tudják, hogy beteg vagyok, persze sejtettem a választ. Erre Évike kiselőadást tartott nekem reakciókkal, meg mindennel, ki hogy reagált. Ilyen stílusban: mondtam, hogy beteg, azt mondta komoly? és ilyen arcot vágott hozzá... Egyszóval olyan előadást, mint egy sokat beszélő ovis.

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

MIFÉLE REGGEL EZ

nikkelnapfény robog
a tükörpajzsokon
higanyharmat kopog
szájából mint akit
kiejtett a halál
függőleges vagyok
árnyékom rám talál

TE BÜSZKE BÓBITÁS

mocsárjáró madár
hírlik hozzád a hold
havonta hálni jár
míg balzsamozza ő
tündéri termeted
hadd dédelgessem én
címeres melledet.

IDŐM KISZABVA BÁR

fogyó őszöm delén
bronzkori hajnalok
erdeit járom én
hármat sem léphetek
zeng-bong a bronzliget
bronz szívem ráfelel
rézkígyó rám sziszeg

A SZÉP TEST HANGSZER IS

hol hárfa hol cselló
ezt pengetni király
amazt ölelni jó
ha időváltozás
sajdítja lőtt sebed
ha zsibbadt a vonód
inkább elő se vedd.

NEM JÁRTAM TENGEREN

egzotik' tájakon
emlékim halmazát
unottan átrakom
apró dó-zi-sok-ban
pazarlom szét eszem
végül – giling-galang –
maszkomat fölveszem.

HARMADSZOR FORDULT MÁR

miattam a kocsi
kedves édesanyám
lelkemet hozza ki
hitelesíttesse
viola pecséttel
adja össze aztán
a tavaszi széllel

Lőrincz P. Gabriella

ELMEZAVAR

óriás vagy
szegény félszemű
önmagadtól is örökké védtelen
csak egy madárnyi békességet
adhatnék neked
mióta megszülettél
haldoklásod minden pillanatában
csak szerettelek
nem vágytam nálad jobb
társra
sem jobbnak lenni tőled
nem akartam
én most is megelégedéssel nézlek
nagy gonosz szemedet
szépnek látom
mikor legutóbb
mellkason szúrtál
úgy mosolyogtam rád
ahogy csak gyermekre
mosolyogni lehet
majd szépen hímzett zsebkendőmbe
csomagolva a markomba
temettelek
ahogyan mások az arcukat
mosolyogsz
biztosan szépet álmodsz
sírkövedet mesével teleírom
igazzal

ÉJSZAKA

Csecsemőpózban alszol el
Minden szokásod
Rabja vagy
Párnát nem osztassz senkivel
Ágyadban alkalmi kúrvának
Fizetsz
Nekem hiába gyónnál
Bűnöd nem érdekel
Az Isten szabadnapos
Menj idd le magad
Köteled már régóta
Fonják
Ez itt mind a tied
Kényelmes sárga gázcső

Dobj ki minden
Elhasznált kacatot
Fordulj hasra
Aludj tovább

CSERNICSKÓ ISTVÁN

A VÉGEK DICSÉRETE

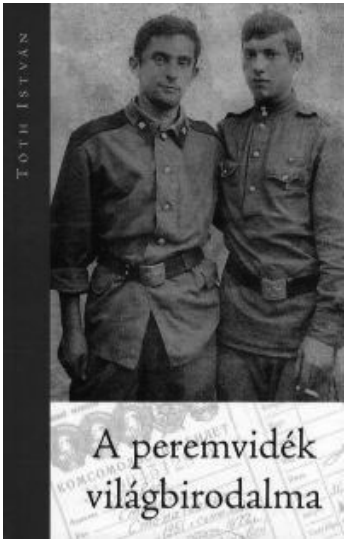

Tóth Istvánt sokan ismerik Kárpátalján, hiszen ő vezeti Magyarország beregszászi főkonzulátusát. Ám sokan ismerhetik jóval korábbról, a konzuli megbízatása előtti időkből is: egykori Forrás-tagként, a kisebbségek kutatójaként, a határon túli magyarok ügyeivel foglalatoskodó hivatalnokként, a Pro Minoritate folyóirat szerkesztőjeként, Magyarországra áttelepült, de szülőföldjére gyakran hazalátogató kárpátaljai magyarként. Tóth Istvánnal most egy kötet szerzőjeként találkozhatnak ismerősei, illetve egy könyv szerzőjeként ismerhetik meg azok, akik korábban nem találkoztak vele.

Tóth István *A peremvidék világbirodalma* című kötete a közelmúltban jelent meg a Méry Ratio Kiadó és a Kisebbségekért – Pro Minoritate Alapítvány gondozásában. A könyv a szerző – néhány kivételtől eltekintve – 1989 és 2010 között különböző fórumokban (főként folyóiratokban, lapokban) megjelent kisebb-nagyobb publikációit foglalja egybe egyetlen vaskos, tetszetős kivitelű kiadványban.

Az értelmiségi elemzésnek számos szempontja azonosítható. Vannak, akik a tudomány vagy egy központi hivatal elefántcsonttornyának magasából tekintenek alá, s felülnézetből látják és láttatják a dolgokat. Mások igyekeznek minden helyszínre ellátogatni, sok apró részletet összegyűjteni, s a személyes tapasztalatokból, az apró mozaikokból egységes képet szerkeszteni. Olyanok is akadnak, akik a már megtörtént eseményeket rakják időrendbe, fűzik fel valamilyen logikai szálra, és keresnek közöttük összefüggéseket, tendenciákat. S persze sokan próbálkoznak azzal is, hogy messze előre tekintenek: a múlt és jelen helyzet áttekintéséből raknak össze jövő-

képeket, előrejelzéseket. Nem kevesen vannak azok is, akik úgy végeznek összegzést, hogy nem maguk mondják ki a következtetéseket, hanem másokat szólaltatnak meg, s interjúalanyaik megválasztásával, a róluk és az általuk alkotott képpel érzékeltetik, miként látják ők, a beszélgetések irányítói a világot, vagy éppen mások elemzéseit (például könyveit) bemutatva, értékelve fejezik ki egyben saját gondolataikat is.

Tóth István közelmúltban megjelent összefoglaló kötetében azonban egyik elemzői magatartás sem kizárólagos. Az egyetlen helyre összegyűjtött publikációk között természetszerűleg több olyanra akadhatunk, melyek akkor készültek, amikor Tóth István a Határon Túli Magyar Hivatalában betöltött tisztségéből fakadóan rálátással bírt a Kárpát-medence magyarságának helyzetére. Számos úti beszámoló, helyszíni élményből fakadó közlés is helyet kapott a könyvben, melyek mindegyike nagyobb összefüggésekbe helyezi a lokális eseményeket. A publikációk jelentős része foglalja össze röviden a ma Kárpátaljának nevezett régió (Tóth István szülőföldje) huszadik századi történetének egy-egy eseményét, mégpedig oly módon, hogy a történelmi ismertetőben a kor politikai összefüggéseinek érzékeltetése mellett a mai viszonyok előképe is megjelenik. Nagy ívű jóslatok, víziók nincsenek ugyan Tóth István könyvében, ám szinte mindegyik írásban ott van a múlt és jelen tapasztalataira épített jövőbe vetett egyidejű hit és kétely, remény és aggodalom, valamint a lehetséges veszélyekre való figyelmeztetés. S ha a könyv azon részeit lapozgatjuk, ahol a kötet szerzője egy-egy közéleti szereplőt, irodalmárt mutat be riport vagy portré útján, vagy amikor más könyveit, publikációit ismerteti, nem nehéz megtalálni a sorok között magát Tóth Istvánt is. A kötet szerzőjével készített interjúban viszont nem csupán az egyéni életút vázlatát olvashatjuk, hanem a kárpátaljai magyarság történetének egy viszontagságos korszakának jellemzői, a korabeli társadalmi és kulturális viszonyok, a szovjet valóság mindennapjainak képtelenségei is megjelennek benne.

A Tóth István közírói munkásságának főbb darabjait összefoglaló kötet hét nagyobb egységre tagolódik. Az első részben (Ukrajna, Kárpátalja: nemzetpolitikák és nemzettudat-hasadások) Kárpátalja történetének egy-egy eseményét mutatja be a szerző. Olyan kérdések vetődnek fel ezekben a tanulmányokban, mint a kárpátaljai ruszin és magyar autonómia, a vidék szovjet megszállása, 1956 kárpátaljai vonatkozásai, a függetlenné vált Ukrajna nemzetiségpolitikájának alakulása.

A második egység (Bedutyizott nemzedék) gerincét a kárpátaljai magyar irodalom és közélet szereplőiről, néhány helyi magyar kiadványról

készült portré, ismertető alkotja. A kötetnek ez a része is igazolja azt a már többször megfogalmazott tapasztalatot, hogy a kárpátaljai magyar érdekvédelem gyökereinek egyikét a szépirodalmi szerveződések jelentik.

A könyv következő részében (A vilniusi váltó) az olvasó kilép Kárpátaljáról és a Kárpát-medencéből, és a szerzőnek az épp átalakuló Baltikumban szerzett élményeiről olvashat. Az épp függetlenné váló, szuverenitásának első lépéseit tevő volt szovjet köztársaságok, Észtország, Lettország és Litvánia botladozásairól, útkereséséről, az események nagypolitikai vonatkozásairól, valamint a szerző által éles szemmel észlelt veszélyekről szólnak ezek az írások. Rendkívül érdekes megfigyelni, ahogyan az épp szintén átalakulóban lévő (rendszerváltoztató) Magyarországon élő szerző nem titkolt szimpátiával és érdeklődéssel fordul a kis balti népek felé, meglátva azokat a párhuzamokat, melyek az akkor a függetlenséget ugyancsak tanulgató Ukrajnában élő kárpátaljaiak helyzete között vonhatók.

A kötet negyedik blokkjába (Önazonosságok, fáziskésések, felsőbbrendűségek) sorolt írások ismét visszakalauzolják az olvasót a Kárpát-medencébe. Magyar és nem magyar értelmiségiekkel, közéleti emberekkel készült beszélgetések, portrék olvashatók ebben a részben.

Az ötödik fejezetben (Tűnt tájak, dermesztő időszerűségek) a szerző azokat a könyvismertetéseit gyűjti csokorba, melyeket magyar, ukrán, szlovák vagy épp cseh szerzők munkáiról írt. Olyan kiadványokkal is megismerteti Tóth István a magyarországi közvéleményt, melyek az átlag magyar olvasó számára hozzáférhetetlen nyelven (például ukránul) jelentek meg, ám amelyek olvasása „dermesztő időszerűségük” miatt nem érdektelen számunkra. Ilyenek például azok a kötetek, melyek a magyarság szomszédságában élő nemzetek történelemképéről, magyarokról alkotott képéről, vagy éppen a ruszinokról szólnak.

A kiadvány hatodik része (Drúzsba kötve) a szerző olyan publicisztikáit fogja össze, amelyekben magyarokról, ruszinokról, románokról, szlovákokról, sőt üzbég katonai felcserekről esik szó, de melyek mindegyike jól jellemez egy-egy élethelyzetet, korszakot, eseményt.

A kötetet végül egy a szerzővel készített interjú zárja, melyben Zelei Miklós író-újságíró, Kárpátalja kiváló ismerője faggatja Tóth Istvánt. A beszélgetésből nem csupán Tóth István személyes sorsa és a kis ung megyei magyar faluból Ungváron és a szovjet hadseregen át Magyarországra vezető életútja ismerhető meg, hanem a huszadik század második felének kortörténete is.

A kötet írásai jól mutatják azt, hogy bár a szerző fő érdeklődési köre

Kárpátalja, illetve a Kárpát-medence magyarsága, Tóth István nyitott szemmel és szívvel fordul a közelebbi és távolabbi szomszédok felé is. A szerző – kutatóként, közhivatalnokként, értelmiségiként – érdeklődéssel figyeli a világbirodalmak nagypolitikája között lavírozó peremvidékek, a több szempontból is perifériának tekintett végek embereinek mindennapjait, hétköznapi küzdelmeit a túlélésért, az emberhez méltó életért. Tóth István kötete tehát nem csupán egy retrospektív cikkgyűjtemény, hanem a végeken folytatott harcok kordokumentuma, a végek helytállásának dicsérete is egyben.

(TÓTH ISTVÁN: *A PEREMVIDÉK VILÁGBIRODALMA*.
PRO MINORITATE ALAPÍTVÁNY, 2013. 462 OLDAL.)

LENGYEL JÁNOS

HA A KAGYLÓK DALRA FAKADNAK

Füzesi Magda nyugalmazott újságíró, költő a kárpátaljai Nagyberegen született, később áttelepült Budapestre, majd férjhez ment Kolozsvárra. Saját megállapítása szerint medence-lakó, élete a Kárpát-medencében zajlik, ennek ellenére megmaradt kárpátaljai költőnek. Eddig majd kéttucat kötete jelent meg. Tavaly a Kráter Kiadónál látott napvilágot legújabb könyve, *Kagylóének* címmel, ami legjobb verseinek gyűjteménye. A verseket maga a szerző válogatta.

Füzesi Magda irodalmi pályafutása a múlt század 60-as éveinek végén indult. Részt vett a szovjet korszak minden kárpátaljai irodalmi formációjában, olyan neves egyéniségekkel, mint Vári Fábián László, Fodor Géza, Zselicki József, Balla D. Károly stb. Újságíróként, majd szerkesztőként dolgozott a Beregszászi járás lapjánál. Jelenleg a Budapest székhelyű Kárpátaljai Szövetség *Kárpátaljai Hírmondó* című negyedéves folyóiratának főszerkesztője. *„Költészetének fő erőssége az egyszerűség és természetesség, a látvány és a látomás között félúton egyensúlyozó jelképesség gazdag asszociációs játéka”* – írja róla Bertha Zoltán irodalomtörténész. Engem leginkább a szülőföldhöz kapcsolódó művei érintették meg. A *Kagylóének* ciklusban olvasható az, *Agyő, Kárpátalja* című vers, ami vegyes érzelmeket vált ki az olvasókból, Ivaskovics József, az időközben feloszlott Credo együttes vezetője meg is zenésítette. Nincs az a kárpátaljai magyar, akinek ne csordulnának ki a könnyei, ha meghallgatja a dalt. *igen most már ti is // lassan már mi is // beletörődünk beletörünk. // a kishaza // a haza a magasban // és más // megkönnyeztető // történik.*

Lisztóczky László irodalomtörténész, a kötet utószavában a következőket írja: „*Főként tájleíró költészetében nyilatkozik meg mámoros élet- és szépségszeretete, a szülőföld iránti hűsége. Újabb verseiben nemcsak Kárpátalja varázslatos tájait, hanem az anyaország és Erdély természeti szépségeit is magához öleli.*”

A kötet első ciklusának névadója a *Tájkép kerítéssel* című vers, melynek témája a legszűkebben vett haza, a sokat szenvedett Bereg. *Vert falak közt hazátlan hazában // az idő mérge lassan fakad. // Akkortájt a koszlott Beregszászban // banánt eszünk egy juharfa alatt.* A háromnapos munkára elhurcolt és elpusztított magyar férfiaknak állítanak emléket az *Egy lenvirág reggeli imája* és a *Kósa Anna balladája* című versek. És valóban, ma már a balladák világába lép át a kárpátaljai magyarság e sorscsapása, hogy átadja helyét újabb fájdalmaknak. *Kihalt az őshonos szivárvány, // piros, fehér, zöld vére hullt, // idegenek álltak a járdán.* – írja Füzesi Magda 2004. december 5.-ről a *Torzó* című versében. A ciklusban szereplő művekben visszatérő motívumok: föld, haza, halál, fakadás, nyár, úr, vér. A versekben benne van Kárpátalja, az itt élő magyarság sorsának minden keserve, amit a szerző nem kívülállóként ír le, ennek a szomorú történetnek ő is szerves része: *Fekete tájban jár az éjszaka, // hazátlanok közt hazátlan vagyok.* (Más-kor). De nem csak a veszteség okozta beletörődés, a fájdalom fölötti elkeseredettség cseng ki a sorokból, ott van az erő, a hit, a remény, ami eddig is segítette a túlélést. *Csikorogjanak csigolyáid, // Úgy szorítsd, bajtárs, a kezem. // Hitünk kemény lesz, mint a gránit, óvjuk a jót szerelmesen.* (Szőttes pirossal, feketével)

A *Kagylóének* című ciklus *A bohóc dalá*val indít. Senkinek sincs kedve nevetni ezen a bohócon, bús képétől csak szavai sötétebbek. *Most vigadjon, aki gyáva, // ajtó-ablak be van zárva. // Álarcom sarokba vágom, // bús táncomat sírva járom.* A Lisztóczky László által említett Erdély tematikájú művek közé tartozik az *Útkeresőben* és az *Alulnézetben*. Az utóbbiból idézve: *Erdélyi fák a magyar tájon. // Néha egy forrás felfakad, // Hogy sorsunkban a sors ne fájjon.*

Önmagáról, a valós és az elképzelt költőről szólnak, de legalábbis megszólal, hallatja hangját a sokszor elfojtott énje, a ciklus, *Zuhanás*, a *Metamorfózis* és a *Vihar után* című darabjaiban: *de hogy milyen volt // az utolsó mozdulat, // a zuhanás, // a lét és a nemlét // Pazar orgiája, // nem tudja senki, // csak a költő, // aki // nem // érte // el // a trapézt* … De Füzesi Magda nagyonis elérte. Bár élete során sokszor rugaszkodott el, hogy a biztonságost

maga mögött hagyva átsuhanjon a veszélyes mélység fölött, de mindig sikerült épségben elérnie az újabb állomást élete légtornász attrakciója során. Vajon külön lehet-e választani a költőt, mint magánembert, és mint irodalmárt? Hiszen együtt alkotnak egy egészet. Nem is beszélhetünk átmenetekről, átjárásokról, mert mindkét világ maga az ember, jelen esetben Füzesi Magda. *Robinson –gazdag kincseim csodálom: // Fejem alatt egy kapott Biblia, // Meg egy maréknyi jóízű Dsida, // Egy ital víz és rettenetlen álom.*(Vihar után) Egyik kedvenc költője Dsida Jenő, aki számos versében feltűnik. A versekből végig követhető a költőnő életútja, és bár nem minden mű van datálva, megfigyelhető lírája fejlődésének íve. A *Metamorfózis*ban írja: *Megsebzett szívvel, szelídülten // felnőtt lettem egy perc alatt.*

A *Kollázs* című ciklusból a címadó mellet három verset emelnék ki. Újra előjönnek a kisebbségi magyar sors következményei, a váltakozó elnyomók szeszélyeinek kínjai, s a szerző felvázolja jövőképét, ami voltaképpen az újra megelevenedő múlt. Ez a múlt sem volt felhőtlen és mindig a boldogság kora, de mindent megszépít a *„gazdátlanság”,* amikor a szegény is magyarul nyomoroghatott. A Szovjetunióban született költő saját bőrén tapasztalhatta meg az épülgető és éjjel újra leomló kommunizmus terhes vívmányait, majd az önmagát a romokból felépítő új hatalom érzéketlenségét. s *én, // elrejtve lelkem // vörös, kék és sárga sebeit, // gyertya mellett írom e verset // mint a hajdani költők.*

Mintha csak az itt megkezdett gondolatot folytatná a *Profán ima egy csillagtalan éjszakákon* alábbi soraival: *de boldog vagyok Istenem // nem vallom és nem kérdezem // megleltem végre otthonom // elbújhatnék ha akarom.* Füzesi Magda valóban meglelte otthonát, egyszerre többet is, ahogy mondani szokta: „*Nagyberegen az anyám lánya vagyok, Budapesten a lányom anyja, Kolozsvárott pedig a férjem felesége.*” Leány, anya, feleség, és ami ez esetben a legfontosabb: költő. Költő, aki odafigyel az olvasóira, megosztja velük féltett kincseit. Ahogy a *Szeptemberi anziksz* című versében mondja: *rossz költő rossz verséért // ne szidjatok nagyon // merthogy a világot // reátok hagyom.* De ez a világ rossz irányba halad, fokozatosan elkorcsosul, s vele a nyelv is, a szeretett magyar nyelv. Mit tehet ilyenkor a poéta? *Ülök a Duna partynál, // Nézem, mit kínál ez a horda: // Kovi ubi, pari, töki, // Netán csak egyszerű ugorka?* (Sárbogárdi Jolán Naplójából)

Az utolsó ciklus címe: *A hetedik szobában*. Az itt szereplő versek témája a szerelem, a társkeresés, a vágyakozás, magány és együttlét. Az *Ádám imája* címűben az első homo sapiens is társért könyörög Teremtőjéhez. *Adj*

társat, Uram, hogy vakon // ne érjen engem az Ígéret. // Vagy adj koporsót: gondokon // nyűtt testem hadd egyék a férgek. S ezek a férgek újra és újra felbukkannak, hogy szétrágják a lélek állványzatát, amíg az össze nem roskad. A *Téli éjszakákon* című költeményben írja : *Jajgat a lélek. Dörömböl hiányod. // Éjfél rikoltoz a világ felett.*

A *Te meg én* című versében arról vall: *Fényes napom, jaj, ne hagyj egyedül, // elpusztulok, míg hajnalra derül. // Mosolyod híján, látod, én szegény, // szemölcs vagyok az Isten tenyerén.* Itt vitába szállok Magdával, dehogy szemölcs ő, inkább a Nap mosolyának egyik sugara, alakja termésérlelőn ragyogja be a magyar irodalom egyik rejtőzködő táját, amit néhányan úgy nevezünk: *szülőháza*. Költészete egyszerre egyedi és egy erős hagyomány része, egyszerre magyar és lokálpatrióta. Remélhetőleg a költőnő még sok szép verssel gazdagítja majd irodalmunkat, ennek ellenére nyugodtan állíthatom, hogy a *Kagylóének* eddigi irodalmi pályafutásának jegyzőkönyve.

Füzesi Magda: *Kagylóének. Régi és új versek.* Kráter Műhely Egyesület. Pomáz, 2012

OLÁH ANDRÁS:

A MITRACSEKI KOR

(LENGYEL JÁNOS KÖNYVÉRŐL)

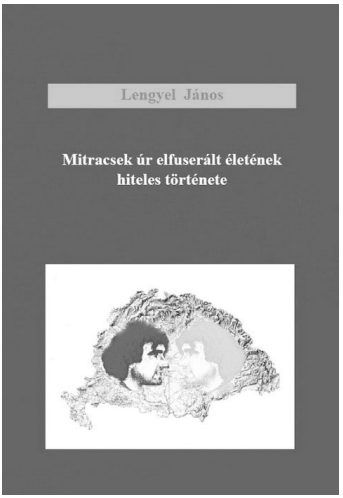

A magyar irodalom „hatodik sípja”-ként emlegetett kárpátaljai irodalom ifjabb nemzedékéhez tartozik Lengyel János, akinek újabb könyve az Intermix Kiadó gondozásában látott napvilágot. Eddigi munkái is sokszínűségről árulkodtak (írt verset, novellát, esszét, tanulmányt stb.), mostani kötete pedig mintegy szintézise az eddigi pályának.

Korábbi könyveihez (pl. *A valóság szaga – Kisprózai vegyestál verskörettel, kárpátaljai módra* /2006/, *Fallal az arcnak* /2008/) hasonlóan mostani írásai sem mentesek a groteszk hangvételtől, a szarkasztikus humortól, mindez jól ötvöződik a szociografikus meglátásokkal, az anekdotázó mesélőkedvvel, a fikcióval, az ötleteléssel. Munkái mély valóságismeretről és historizáló képességről árulkodnak. Mindezt fanyar iróniával spékeli – elegyítve a humort és a fájdalmat.

Miként azt a kötet bevezetőjét jegyző *Bertha Zoltán* írja, a szerző jelen könyvében „a bravúrosan villódzó stiláris sokrétűség csak nyomatékosítja a megszenvedett öntanúsítás életes erőteljességét.” A skála igen széles. „Az erőszak, a háborúskodás, a vérengző embertelenség poklának nyers valódiságát feltérképező elbeszélésektől a naturalisztikus látványt a filozofikus elmélet dimenzióiban megragadó aforisztikus gondolatfutamokig, a fabulisztikus tanmeséktől a példázatos tárcanovellákig, a karcolatnyi figurarajzoktól és krokiktól a vibrálón képzeletjátékos szövegfantáziákig, a szociológiai vagy mélypszichológiai krimiszerű bűnügyi történetektől a lektűr-imitációkig, a Csáth Gézás lélekfejtéstől az örkényi ihletésű geges »fél-

percesekig«, a szappanoperás rém- vagy egzotikus kalandhistóriáktól a lírai vallomásos glosszáig, a vicctől a vízióig (…), a parabolától az abszurdig" sokféle tárgyú, tartalmú és műfajú írás alkotja a kötet anyagát.

Lengyel János még azon szerzők közé tartozik, akik nemcsak a figyelmet próbálják felkelteni, nemcsak meghökkentésre törekszenek, hanem a szóbűvészkedésen túl mondani, súgni is akarnak valamit az olvasónak. Jó példa erre rögtön a bevezető írás (*A szeretet mestere*), amelynek szereplője magában hordozza és elegyíti a krisztusi „tanító" attitűdöt és a keleti filozófiák „mester és tanítvány" viszonyrendszerét. A tudás és az annál is fontosabb szeretet átadásának metódusát. *„Ne keress! Én mindig veled vagyok."* – ez az üzenet várta az elbeszélőt a Mester házában.

Írásaiban nem a történeteken, nem a cselekményen van a hangsúly, még csak nem is a szereplőkön, hanem csupán azok gondolkodásmódján, világlátásán, problémafelvetésén, kiútkeresésén, kapcsolataik minőségén. A „Hóvihar Szenteste" misztikus történetének alanyai hosszú évek óta nem találkoztak, mégis „érzik egymást". Nem ők irányítják a sorsukat, csupán elszenvedik a történteket. (Nem ez az egyetlen mű, amely után felvetődik a kérdés, hogy véletlenek játéka irányítja-e az életet, vagy a megkerülhetetlen sorsszerűség dominál.)

Az írások abszurditása arra jó, hogy kiemelje a fontosat. Hogy rávilágítson korunk közgondolkodásának fonákságaira. Jó példa erre a két „túlvilági konferencia" jegyzőkönyve, ahol a történelem híres és hírhedt figuráit ülteti egy asztal mellé.

Magyar voltunk fájó pontjai is jól kitapinthatók Lengyel János ironikus (néhol ön-ironikus) írásaiban. Találóan jegyzi meg Bertha Zoltán: „ A fojtogató természetellenességből fakadó azonosságválság, identitáskrízis *(»egy hazából két haza lett, de én még mindig csak egy vagyok«*): *»itt kell megdöglenem, idegenek között, idegenek szolgáltában«*) legyőzéséhez."

Itt szükséges megjegyezni, hogy Lengyel János műveiben a „magyar" mindenhol jelen van. Dien Bien Phunál éppúgy, mint a velencei Szent Márk téren, vagy a málenkij robotból sok év után szabaduló, családjához hazaigyekvő kárpátaljai fiúban. A szerző magyarul lát, magyarul gondolkodik – s amikor önnön kétségeit tárja elénk, saját morbid világunkkal nézünk farkasszemet.

Lengyel nem tör pálcát hősei fölött. Nem ítélkezik. Csupán szembesít. Tükröt tart elénk. Ez a tükör néha foncsorhiányos, néha torzít, néha pedig csupán annyira „görbe" hogy kinevethessük, kicsúfolhassuk a körülírt állapotot.

Humorba csomagolva bár, mégis komoly dolgokról szól Lengyel János. Letolt nadrágú „mitracseki” világunk számtalan fals vonulatával találkozunk írásaiban, amelyek egyszerre fakasztanak mosolyt, tesznek sajnálkozóvá, vagy késztetnek keserű magunkba nézésre.

Lengyel János: Mitracsek úr elfuserált életének hiteles története, Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2012.

BOTLIK JÓZSEF

ADALÉKOK BRÓDY ANDRÁS (1895–1946) SZÜLŐFALUJA, BEREGKÖVESD TÖRTÉNETÉHEZ

2. RÉSZ

A magyar állam igen jelentős pénzügyi támogatásával 1898. március 28-án, Szolyva községben indult el az ún. „ruthén" vagy „hegyvidéki gazdasági akció". Ennek szervezeti kerete az itt felállított Magyar Kir. Földmívelésügyi Ministerium (sic!) Hegyvidéki Kirendeltsége volt, amelynek székhelyét később az alkalmasabb Munkácsra helyeztek át. A kirendeltséget a jeles mezőgazdász, Egan Ede (1851–1901), mint miniszteri megbízott vezette. Az első két év mérlegét az 1900. január 12-én, Munkácson tartott közgyűlésen vitatták meg, ahol Egan terjedelmes jelentésben számolt be az addigi eredményekről.[1] A Magyar Kir. Államkincstár a Schönborn-uradalomtól 25 évre kibérelt 16 622 katasztrális hold földet, azt felosztotta és 41 községben 4303 rutén földművelőnek adta, akiknek többsége (2510 fő) havasi legelőt kapott. 1897-től 1900 elejéig összesen 1600 tenyészüszőt hozatott be külföldről az állam, amelyet öt, illetve négyévi részlefizetéssel kiosztottak a gazdáknak. Az Oroszországból kiűzött, a szomszédos osztrák tartományban, Galíciában viszont üzleti tevékenységében korlátozott, és 1868-tól Kárpátaljára tömegesen beözönlött kazárok kíméletlen, 500–1000% (!) közötti pénzuzsorájának a letörésére a kirendeltség a Szolyvai járásban 11 hitelszövetkezetet alapítottak 56 község lakosainak számára, amelyek kedvezményes kölcsönöket, illetve rögtöni segélyeket nyújtottak a bajba jutott gazdáknak.

A kazárok kiváltságos, versenytárs nélküli kocsmatartási, illetve italmérési lehetőségeinek a felszámolására Szolyván egy központi szövetkezeti áruraktárt is felállítottak, amely a járásban 12 elárusítóhelyet működtetett. Ezek a falusi szatócsboltoknál 50–60%-kal (!) olcsóbban adták cikkeit, hogy a rutén nép nyomorán enyhítsenek. Egán Ede ugyanis jól tudta, hogy a gazdasági akció súlypontja a következő: „aki a népnek pálinkát ad, e vidéken csak az tartja kezében a népet". Ezért italmérési jogot kért a pénzügyminisztertől

az áruraktárak számára, amellyel két veszedelmet akart elhárítani a ruszin nép feje felől. A szövetkezetek csak zárt formában árusítanának italt, amely csökkentené a napi kocsmázást, illetve ez a forma meggátolná, hogy egészségtelen, hamisított ital kerüljön forgalomba. Egán azt tervezte, hogy az áruraktárak is kínálnak majd minőségi pálinkát, de csak palackokban. Nem poharakban, mint a kocsmákban, ahol azt megelőzően legalább már tíz kézen ment keresztül, és szokás szerint felvizezték. Hogy mégis legyen ereje, vitriollal vagy más maró folyadékkal „erősítették", vagyis hamisították. A miniszteri megbízott azt előre tudta, hogy az elképzelés várhatóan a legfőbb keresetétől fosztja majd meg a kocsmárosokat.[2]

Már a munkácsi hegyvidéki kirendeltség imént ismertetett, kezdeti eredményei is alapvetően sértették a kazár uzsorások, illetve kocsmárosok érdekeit. Ezért Egan Edének és munkatársainak, a hitelszövetkezetek tagjainak az élete a folytonos fenyegetések miatt állandó életveszélyben forgott, amelyre Egan az imént idézett 1900. február 12-i munkácsi értekezletre készült jelentésében is többször hivatkozott.[3] A következő évben, 1901. szeptember 20-án reggel az Ungvár és Munkács közötti főúton, a Lázidombon Egan Ede halálos kimenetelű lövést kapott. A helyszíni szemlén felvett törvényszéki jegyzőkönyv az öngyilkosságot teljesen kizártnak nyilvánította. Mégis jóval a hivatalos vizsgálat lezárulása előtt, például a szeptember 24-én kiadott Ung vármegyei alispáni jelentés szerint Egan életét a „saját fegyvere okozta véletlen baleset oltotta ki".[4]

A hetekig tartó, és érthetetlen módon nem kellő eréllyel folyó nyomozás után a hivatalos vizsgálóbizottság véletlen balesetet állapított meg. Közben a fővárosi liberális lapok kezdettől fogva balesetről vagy öngyilkosságról írtak, de Egan halálának körülményeit a sajtó és a közvélemény hónapokig vitatta. A számos ellentmondás miatt Bihar Jenő (1882–1951) újságíró, a *Magyar Állam* című lap akkori belső munkatársa beható magánnyomozást folytatott és büntetőjogi részletességgel, a végzetes út körülményeinek alapos feltárásával, az ellenérvek éles logikájú cáfolatával arra a következtetésre jutott: „nincs kétség benne, hogy *Egán Ede orvgyilkosságnak áldozata*" lett.[5]

Visszatérve a „ruthén" gazdasági akcióra: a munkácsi hegyvidéki kirendeltség, Bródy András szülőfaluját, Beregkövesdet nemcsak bekapcsolta a mozgalomba, hanem abban a település fontos szerepet kapott. A Borzsa folyó völgyében ekkor elterülő fűzfa-erdők egy kiterjedt kosárkötő házi ipar alapjául kínálkoztak, amely a téli ínséges hónapokban jövedelmet adhatott a rutén munkanélkülieknek. Ezért a kirendeltség 1900–1903 között államköltt-

ségen, tanfolyamokat rendezett hat községben. Köztük Beregkövesden is egy másfél hónapos kosárfonó képzést szervezett. Ezen kívül a földmívelésügyi miniszter az alapanyag biztosítására községünkben egy hat katasztrális hold kiterjedésű fűzfa-telep létesítését is engedélyezte, amelyből 1903. végére már két holdat betelepítettek, a többi területé folyamatban volt.[6]

A következő évben, 1904-ben a beregkövesdi fűzfa-telepet további két katasztrális holddal bővítették, amelyre a hegyvidéki akció keretében kétszáz koronát költöttek. A gazdasági akció ez évi jelentésében találtunk először adatokat a Beregkövesdi Hitelszövetkezet működésével kapcsolatban, amely Bereg vármegyében elsőként, még 1895-ben alakult. A szövetkezet elnöke Dudinszky Iván görög katolikus lelkész, alelnöke Hadsega János görög katolikus tanító. Igazgatósági tagok: Csehity János [községi] bíró [, azaz a falu vezetője], Panytaninecz Vaszil, Küzma Vaszil, Küzma György, Mattus János, Simon Mihály és Kotser Elek. Könyvelő: Ponetmeszki János tanító. A nevekből jól érzékelhető, hogy a Beregkövesdi Hitelszövetkezet vezetőségének a túlnyomó része ruszin származású lakos volt. Az alakulás évében már 121 taggal és 128 üzletrésszel működött. E két legfontosabb mutató a következő években: 1896-ban 153, illetve 159, 1897-ben: 190 / 196, 1898-ban: 204 / 241, 1899-ben: 241 / 246, 1900-ban: 216 / 223, 1901-ben: 184 / 202, 1902-ben: 234 / 241, 1903-ban 161 /167, 1904-ben: 146 / 153. A tagoknak 1903-ban 15 007 korona kölcsönt folyósítottak.[7]

Az alakulás után egy évtizeddel, 1904-ben a Beregkövesdi Hitelszövetkezet összesen 11 601 korona kölcsönt folyósított. Az összeg megoszlása: ház, föld ingatlan vásárlására 8500, állattenyésztési célokra 1100, élelmezési cikkekre, illetve vetőmagra 990, régebbi tartozás törlesztésére 390, egyéb vegyes szükségletre 621 koronát.[8]

A kosárfonás népszerűsítésére 1905-ben öt településen – köztük Beregkövesden ismét – rendeztek tanfolyamot egyenként 600 korona költséggel, összesen 82 helyi lakosnak. A résztvevők elsősorban a szőlő-szállító kosarak készítésében szereztek gyakorlatot. E termék iránt ugyanis akkoriban nagy volt az országos kereslet, de kellő hazai előállítás hiányában elsősorban a szomszédos Galíciából hozták be. A munkácsi hegyvidéki kirendeltség által biztosított nyersanyagból 1905–1906 telén Beregkövesden 65 helybeli kosárfonó, összesen 12 896 darab, főként szőlő-szállító kosarat állított elő, és jutott ez által a téli hónapokban munkához és keresethez. Terméküket a Beregszász-hegyvidéki Csemegeszőlő Értékesítő Szövetkezet vette át, mint megrendelő. A kosárfonáson kívül a fafaragás volt a

ruszinok legkedveltebb téli elfoglaltsága. A gazdasági akció keretében a magyar kormányzat ezt is elősegítette méghozzá oly módon, hogy 28 ezer korona ún. beváltási előleget adott a termékek értékesítéséhez. Az összeget 12 község 432 fafaragója – köztük beregkövesdi lakosok is – vehették igénybe, amelyet fél év alatt használtak fel. Ezáltal egész évben folyamatosan dolgozhattak, és juthattak állandó keresethez.[9]

A munkácsi hegyvidéki kirendeltség 1906-ban, az előző években tartott házipari tanfolyamokon kiképzett kosárfonók további foglalkoztatására 9000 korona államsegélyt fordíthatott. Az összeg nagyobb részéből (5500 korona) fűzvessző nyersanyagot (72 995 kg-ot), a többit a műhelyek fenntartására, eszközökre és művezető mesterek alkalmazására költhették. A fűzvesszők megfőzése után a hántott vesszőket öt falu – köztük Beregkövesd – másfélszáz kosárfonója között osztották ki feldolgozásra, akik abból 27 665 szőlő-szállító kosarat állítottak elő. Községünkben, ebben az időben tucatnyinál több fafaragó is működött, de a hegyvidéki akció ez évi eredményeiről szóló jelentés erről nem közölt részletes adatokat. Ebben az évben a beregkövesdi hitelszövetkezet 9000 korona államsegélyt kapott arra a célra, hogy a településen a helyi iparosok számára ún. iparházat létesítsen. Ennek célja, hogy egy telephelyen dolgozzanak művezető irányításával, rendhez és pontossághoz szokjanak, a munka minőségét fokozatosan javítsák, s végül erre „az egyöntetű kidolgozás szükségessége iránti érzék és ízlés kifejlesztése végett van szükség”. Az előbbi tulajdonságok nélkül ugyanis egy iparos nem boldogulhat, amelyet a művezetőknek kell belenevelnie a hegyvidéki kezdő házi iparosokba, hogy boldogulhassanak, és önálló mesterekké válhassanak – fogalmazta meg a célt Kazy József (1856–1923 „ministeri tanácsos, hegyvidéki, erdélyrészi (székelyföldi) és felvidéki ministeri megbízott”. Az előző esztendőben, 1905-ben Beregkövesden tűzvész pusztíthatott, mert a munkácsi hegyvidéki kirendeltség jelentése szerint ekkor 16 tűzkárosult helyi családnak segélyként, ingyenesen 33 mázsa zabot és 48 mázsa tengerit, azaz kukoricát osztottak ki.[10]

Bereg vármegyében a kosárfonó háziipar fejlesztésére 1907-ben hét tanfolyamot (időtartamuk 6–8 hét) szerveztek, köztük Beregkövesden. Ezzel községünkben is olyan jelentősre emelkedhetett az e tevékenységgel foglalkozók száma, hogy a munkácsi hegyvidéki kirendeltség „a kosárfonó háziipar állandósítása s hivatásos űzésére alkalomnyújtás végett (…) kosárfonó szövetkezet megalakulását mozdította elő”, hasonlóan további hat Bereg vármegyei helységben is. A Beregkövesdi Kosárfonók Termelő Szövetke-

zete tagjainak száma ekkor 30 fő, a jegyzett üzletrészeké 31 darab, értékük 775 korona, az előállított szőlő-szállító kosarak száma 8920 darab, ezek egységára 28 fillér, összes értéke 2497 korona 60 fillér. Az előző évben, 1906-ban, a községünkben létesített (már említett) ún. iparház már 1907-ben „szűknek bizonyult", amelyet a munkácsi hegyvidéki kirendeltség 4270 korona költséggel kibővítetett.

Ugyancsak az 1907. évi jelentés a Beregkövesdi Hitelszövetkezet mérleg-adatait is részletesen közölte a mellékelt táblázatban. A szövetkezet tagjainak száma 1906-ban 130, 1907-ben 136 fő, az üzletrészek száma 139, illetve 147. A továbbiak már 1907. évi adatok: ekkor az üzletrészek értéke 7350 korona, a készpénz-készlet 78 korona 60 fillér. A váltókölcsönök értéke 1719 korona, a kötelezvénykölcsönöké 13 992 korona volt. A központi folyó-számla 49 korona 69 fillér, a szövetkezet összes vagyona ekkor 15 839 korona 29 fillér. A befizetett üzletrész értéke 5752 korona 05 fillér, a központi hitel 2576 korona, a központi előleg 8 korona, a takarékbetét 2618 korona 40 fillér, a tartalékalap 3173 korona 61 fillér. Az átmeneti kamat 600 korona, a föl nem vett osztalék 399 korona 12 fillér, a tiszta nyereség 712 korona 11 fillér, végül az összes teher 15 839 korona 29 fillér volt.[11]

A munkácsi hegyvidéki kirendeltség 1908-ban „a kosárfonó háziipar fejlesztése végett" Bereg vármegyében, ismét hat községben – köztük Beregkövesden – szervezett tanfolyamokat 4500 korona költséggel, 120 fő részvételével. A megyében ekkor már 13 kosárfonó szövetkezet működött, ahol a téli időszakban mintegy 700 kisgazda jutott keresethez. A Beregkövesdi Kosárfonók Termelő Szövetkezete egy év alatt ugrásszerű fejlődést ért el, hiszen 1908-ban a tagjainak a száma már 51 fő volt, a jegyzett üzletrészek száma szintén 51 (1907-ben még csak 30 fő, illetve 31 üzletrész), melynek értéke 1275 koronára nőtt. A szövetkezet tagjai ebben az évben már 13 085 darab szőlő-szállító kosarat állítottak elő, csaknem másfélszer annyit, mint korábban. A kosarak egységára 30 fillér volt, így a beregkövesdi kosárfonók összesen 3925 korona 50 fillér értékű árut termeltek. A szövetkezetnek, ugyancsak 1908-ban a munkácsi hegyvidéki kirendeltség egy vesszőhasító- és gyaluló gépet, illetve egy vesszőgőzölő berendezést adományozott.

A Beregkövesdi Hitelszövetkezet is jelentősen fejlődött: 1908-ban már 159 tagja, 170 üzletrésze volt, ez utóbbi értéke elérte a 8500 koronát. A jelentéshez mellékelt táblázatból közöljük a hitelszövetkezet működésének további adatait: a készpénz-készlet ekkor 288 korona 48 fillér, váltókölcsö-

nök 1943 korona, kötelezvénykölcsönök 18 032 korona 50 fillér, felszerelés 80 korona, különbözők 132 korona, a szövetkezet összes vagyona 20 475 korona 98 fillér. A befizetett üzletrész értéke 5769 korona 11 fillér, a központi hitel 7755 korona, a központi előleg 8 korona, a központi folyószámla 2 korona 03 fillér, a takarékbetét 1060 korona 93 fillér, a tartalékalap 3673 korona 56 fillér. Az átmeneti kamat 600 korona, föl nem vett osztalék 498 korona 60 fillér, különbözők 424 korona, a tiszta nyereség 684 korona 75 fillér, végül az összes teher 20 475 korona 98 fillér.[12]

Beregkövesden a kosárfonó-, illetve a hitelszövetkezet természetesen a következő években is tovább működött, de eredményeiről sajnos, nincsenek adataink. A lényeg, hogy a magyar kormányzat hegyvidéki gazdasági akciójának köszönhetőn, községünkben is jelentősen csökkent a téli hónapokban az addigi munkanélküliség mértéke, illetve sikerült letörni a kazár uzsorakamatot. Az is tény viszont, hogy tevékenységük – miként Kárpátalján másutt is – az első világháború kitörése, 1914 nyara utáni években az egyre fokozódó általános nehézségek miatt visszaesett.

A 20. század első évtizedének a végén Bródy András szülőfaluja vasúti összeköttetést is kapott a Borzsavölgyi Keskenyvágányú Helyiérdekű Gazdasági Vasút (másik nevén Borzsavölgyi Gazdasági Vasút, BVGV) megépítésével. Visszatérve a kezdetekre: a Borzsa folyó völgyében egy vaspálya létesítését már a 19. század végén tervezték. Hegedüs Sándor a kereskedelemügyi tárca vezetője, a Széll Kálmán (1843-1915) miniszterelnöknek küldött, s 1899. május 8-án keltezett átiratában említette meg, hogy „ugyancsak megadatott, meg is hosszabbítatott az előmunkálati engedély a Beregszásztól Dolháig vezetendő helyi érdekű vasútra is, de ennek érvénye már megszűnt anélkül, hogy az érdekeltség (tudni illik a kivitelező vállalkozó) az engedély elnyerése iránt lépéseket tett volna”.[13]

A 20. század első éveiben a Beregszász–Dolha közötti tervezett, és Beregkövesden is áthaladó vasút megépítését Bereg vármegye Közigazgatási Bizottsága is rendszeresen sürgette a miniszterelnöknek küldött félévi, illetve éves jelentéseiben. Így például 1905-ban, majd 1906. második félévében, amikor a testület a következőket írta: „A megvalósulás pontján álló Beregszász-dolhai helyi érdekű vasúti vonal kiépítésétől függ az egész Beregszász város és az annyira elhanyagolt Felvidéki járás gazdasági jólétének és kulturális fejlődésének lényeges javulása s a nép kereseti viszonyainak gyarapodása”.[14]

A pálya megvalósítására a kormány 1907-ben törvényjavaslatot nyújtott be a Magyar Országgyűléshez. Megépítése az előző évben elfogadott 1906. évi

XLII. törvénycikkely alapján, a kereskedelemügyi miniszter 1907. augusztus 21-én kiadott, 61.815. számú rendeletével vált lehetővé a budapesti bejegyzésű Magyar Helyiérdekű Vasutak Részvénytársaság számára. Az rt. vállalta, hogy a Magyar Kir. Államvasutak, a MÁV Beregszász, illetve Nagyszőllős (sic! – korabeli írásmóddal) állomásaitól Beregkövesdig, majd innen Bilkén át Dolháig lefektet egy 760 mm-es keskeny nyomtávolságú helyiérdekű vasutat. Ezen kívül erről a pályáról két szárnyvonalat épít ki Dolha és Kovácsrét, illetve Ilosva és Szajkófalva községek között, és engedélyének tartama alatt az egész vonalat üzletileg folyamatosan kezeli, azaz üzemben tartja. A kivitelezéshez szükséges tőkét 3,554 millió koronában írták elő, amelyből forgalmi eszközökre 554 ezer, tartalékalapra 147 ezer koronát kellett elkülöníteni. Az engedély szerint a Magyar Helyiérdekű Vasutak Részvénytársaságnak az építkezéshez szükséges síneket és egyéb felszereléseket, valamint tárgyakat hazai gyártóktól kellett beszereznie. Az előírások szerint a pályán a legnagyobb emelkedő 33 ezrelék, a legkisebb ívsugár 100 méter lehetett.

Az engedély kiadása után alig másfél évvel, 1908. december 23-án nyitották meg a BVGV első kettő vonalszakaszát: Beregszász és Dolha között 75,079 km hosszan – ezen pályán volt/van a falu közvetlen közelében Beregkövesd vasúti megállója –, illetve Nagyszőllős és Komlós viszonylatban, 19,093 km hosszúságban. A következő évben, 1909. május 22-én a harmadikat Dolha és Kovácsrét között. Ezt követően 1910. december 23-án a negyediket Ilosva és Szajkófalva vonalán, végül az ötödiket 1911. június 10-én az utóbbi településtől Gyilalja vasúti megállóig. (Az Ilosva–Gyilalja pálya üzemi hossza 11,788 km volt.) A vasút létesítésére km-ként 30 815 koronát költöttek.

A Borzsavölgyi Gazdasági Vasút pályájának túlnyomó része Bereg vármegyében haladt a Tiszahátról északkelet felé a hegyvidékre. Csak a legfelső szakaszán, Lukova falu után lépte át a megye határát, a következő megállója, Zárnya község már Máramaros vármegyében feküdt. A három részből álló vonal leghosszabb, 74 km-es szakasza Beregszász–Komlós–Ilosva–Dolha–Kovácsrét között húzódott. Az összesen 106,159 km üzemi hosszméretű hosszú pálya üzemeltetését a BVGV saját kezelésben oldotta meg. (Más adat szerint a kisvasút 103 km hosszan futott, és az említett időpontnál egy nappal korábban, 1908. december 22-én adták át)[15] Az 1911., majd az 1912. évi nyilvántartás szerint a vasúttársaság tulajdonában 15 mozdony működött. A pálya alsó harmada sík-, a középső dombvidéken, a felső része a Borzsa folyó völgyében haladt. Különösen az utóbbi szaka-

szon, a kivitelezőnek, a Magyar Helyiérdekű Vasutak Részvénytársaságnak jelentékeny földmunkát kellett elvégeznie a pálya kialakításához. Nagyobb műtárgyakat (hidak, átereszek) csak a Borzsa folyón és beléömlő patakokon kellett építeni. A BVGV vonalán összesen 17 állomást, illetve megállóhelyet alakítottak ki.[16]

A Borzsa mentén ez a vasúti pálya volt akkor az egyetlen korszerű közlekedési eszköz, amely elsősorban az erdőgazdaságok, a fűrész-üzemek és a kőbányák termékeit szállította a Csap–Bátyú–Királyháza fővonalon fekvő két fontos csomópontra, Bereg, illetve Ugocsa vármegyék székhelyére, Beregszász és Nagyszőllős teherpályaudvarára. A Borzsavölgyi Gazdasági Vasúttal Beregkövesd népéhez is közelebb került a szűkebb táj, Kárpátalja, az ország s a nagyvilág. Ezt jelzi a postaszolgálat minőségének ekkori jelentős javulása is.

A Bereg vármegyei Közigazgatási Bizottság 1908. második félévi jelentése szerint „a nagyberegi, beregkövesdi és bilkei (tudni illik lovas)kocsi posta-járatok megszűntek, amennyiben a postai forgalmat az 1908. évi december hó 24-én megnyílt Borzsavölgyi gazdasági vasút közvetíti”.[17]

Ugyancsak az előbbi jelentésből tudjuk, hogy ebben az időben a BVGV „Kövesd”, azaz Beregkövesd állomásától kiágazva a Hát-hegység nyugati tövében Munkács városáig, egy keskeny vágányú helyiérdekű pályát terveztek. Ez „jóval kisebb jelentőségű ugyan az előbb említett vasútnál, de kiépülése sok apró ruthén község boldogulását segítené elő s Munkács város kereskedelmére is fontossággal bír”.[18] A Beregkövesd és Munkács közötti helyiérdekű vasút végül nem épült meg, bár a vármegye közigazgatási bizottsága annak létesítését az 1909., 1910., 1911. évi jelentéseiben is szorgalmazta.[19]

Közben huszonhét évi szolgálat után, feltehetően 1909. januárjában meghalt Seregély Ilona, Beregkövesd első postamestere.[20] Megüresedett helyének betöltésére a Magyar Kir. Posta augusztus elején pályázatot tett közzé, amelynek követelményei sajátosan tükrözik az akkori községi postaszolgálat állapotát, ezért idézzük. *Pályázati hirdetmény postamesteri állásra.* Beregkövesd III. osztályú hivatal. Készpénz-biztosítás 400 korona. Járandóság: 1206 korona fenntartási költség, 900 korona faluzó levélhordói, és 720 korona szállítási-átalány. Ebből az összegből (tudni illik a három részből álló járandóságból – B. J.) a postamester köteles volt a 6,7 km-re elhelyezkedő Falucska, Beregpálfalva és Komlós helységekbe, másrészt a 4,65 km-re fekvő Nyíresújfaluba, végül a 9 km-re lévő Beregkisfalud és Medence településekre naponkint közlekedő gyűjtő- és kézbesítőjáratot, illetve a 0,55 km-re

található beregkövesdi vasúti megállóra és vissza, naponta kétszer, szükség esetén háromszor közlekedő egyfogatú (lovas)kocsiküldönc-járatot fenntartani.[21] Ez azt jelentette, hogy Beregkövesd postahivatalához ekkor hat szomszédos település – Falucska, Beregkisfalud, Beregpálfalva, Komlós, Medence és Nyíresújfalu – tartozott, mint kézbesítői kör. S az e falvakkal kapcsolatos postai szolgálat kézbesítőit, egyben a küldemények gyűjtőit, valamint a kocsiküldönc-járat alkalmazottait a beregkövesdi postamester fizette az imént felsorolt járandóságból. A pályázatra jelentkezőkről nincsen tudomásunk. Az ország postahivatalainak 1909. évi adattárából viszont megtudjuk, hogy Beregkövesd III. osztályba sorolt, nem kincstári tulajdonú postahivatalában, ebben az időben Zékány Ilona volt a postamester. A postai rendeletek tárának következő, 1910. évi egyik márciusi száma már a következőket közölte: „Áthelyezve: Torkos Gáborné Mesterházy Ilona pm. [postamester] Szarvasházáról Beregkövesdre”.[22]

Közben Magyarország 1909. évi tiszti cím- és névtára szerint Beregkövesd település ebben az esztendőben Bereg vármegye Felvidéki járásában feküdt, és a szomszédos Komlós község körjegyzőségéhez tartozott Beregpálfalva, Falucska és Kissarkad helységekkel együtt. Az összesen öt település jegyzői feladatait ekkor a szomszédos Komlóson székelő Almásy Tivadar látta el.[23] Tisztségét még három év múlva is betöltötte. Ezt onnan ismerjük, hogy Bereg vármegye Közigazgatási Bizottsága 1912. második félévi jelentése szerint Almásy Tivadar körjegyző „útlevél lapok kiállítása körüli szabálytalanságok miatt dorgálással bűntettetett”.[24] Az adatból következik, hogy az 1910-es években is voltak olyan lakosok Beregkövesden, akik az amerikai kivándorláshoz szükséges útlevélért folyamodtak a hatósághoz.

Mint említettük, Beregkövesd „lakályosabb volta miatt”, az 1870-es évek végén a görög katolikus lelkész a község által épített tágas paplakba telepedett. Eddig a kövesdi unitus hívek a szomszédos Falucska egyházközségéhez tartoztak, de a parókus átköltözése után Beregkövesd a népesség jelentős gyarapodása következtében önálló gyülekezetté növekedett. Sőt a 20. század első évtizedének a végén a görög katolikus esperes is a községünkben lakott. Minderről Bereg vármegye Közigazgatási Bizottsága 1909. első félévi jelentéséből értesülünk. „Sajnálattal emlékezik meg a bizottság azon lázadás jellegével bíró ellenállásáról, melyet a Felvidéki járáshoz tartozó Falucska község gör.(ög) kath.(olikus) hívek lelkészük, Dudinszky Iván beregkövesdi esperessel szemben tanúsítottak. A viszály oka a lelkész és a hívek között bizonyos párbér jellegű szolgáltatások jogossága körüli vitából eredett (sic!) s

midőn a lelkész követeléséhez mereven ragaszkodott, a nép minden szolgalmány teljesítését, egyházi párbér fizetését megtagadta, a templomot becsukta s papját oda beereszteni nem hajlandó. A gör. kath. püspöki kormány (tudni illik az egyházmegye vezetése – B. J.) s a közigazgatási hatóság tapintatos s egyben erélyes közbelépése folytán azonban úgy látszik, hogy a rend legalább egy időre helyreállt, ámbár a nép előtt nem tudni mi okból feltűnően ellenszenves jelenlegi lelkész személye a béke végleges biztosítására nem alkalmas tényező".[25] A párbérről: a római-, illetve görög katolikus, valamint a református egyházban az egyházi adó egyik hajdani formája volt egykoron, amelyet a gyülekezetekhez tartozó házaspárok gabonaneműben vagy más természetbeni szolgáltatásban, illetve készpénzben fizettek a lelkésznek, a felekezeti tanítónak.

A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye 1908. évi Schematismusa [Névtára] szerint Beregkövesd egyházközség és filiái – szomszédos Beregpálfalva, Falucska és Komlós – a Beregszászi Esperesi Kerülethez (Districtus) tartoztak. Az 1915. évi Schematismus szerint viszont Beregkövesd három filiája időközben levált, és közülük Falucska parókia rangra emelkedett Beregpálfalva és Komlós filiákkal.[26]

Közben az említett párbér-ügy fejleményeivel Bereg vármegye Közigazgatási Bizottsága következő, 1909. második félévi jelentése is foglalkozott. Megtudtuk, hogy a hívők ellenállása nemcsak Falucska, hanem „Komlós és [Bereg]Pálfalva községekre [is] kiterjedt s a [bereg]kövesdi esperessel szemben tanúsított renitens magatartás merevségéből veszített ugyan, de a teljes béke helyreállta csak a nem tudni miért ellenszenves Dudinszky Iván lelkész eltávozásával várható".[27] A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye akkori főpásztorának, Firczák Gyula (1836–1912) püspöknek az üggyel kapcsolatos intézkedéséről, a beregkövesdi lelkész más gyülekezethez történt áthelyezéséről nincsen tudomásunk.

Az 1909. évi V. törvénycikk – melyet Habsburg I. Ferenc József király (1867–1916) ez év március 18-án szentesített – alapján végrehajtott úgynevezett kataszteri kiigazítás után Bereg vármegyében is megállapították „mívelési áganként és osztályonként" az adózó községek területét és kataszteri tiszta jövedelmét. Beregkövesd községet adottságai miatt a 62 települést magába foglaló úgynevezett munkácsi becslőjárás első osztályozási vidékébe, tehát a jobb termőföldű falvak – például Alsóremete, Barkaszó, Beregleányfalva, Bilke, Csongor, Felsőkerepecz, Gázló, Ilosva, Izsnyéte, Kisdobrony, Munkácsváralja, Őrhegyalja, Szernye, Várpalánka – csoportjába sorolták a felméréskor.

Beregkövesd határának összesen 1317 kataszteri hold területét – ebből 1248 hold termőföld, 69 hold terméketlen volt – a lehetséges nyolc osztályból hatodikba sorolták, amelynek a kataszteri tiszta jövedelme 3897 Korona volt, az átlag 312 fillér. A szántók a legértékesebb első fokozatba (holdanként 1650 fillér) kerültek, a második (1400 fillér) és a harmadik (1100 fillér) mértékbe egyetlen holdat sem sorjáztak. A negyedik osztályba 52 holdat (760 fillér), az ötödikbe 162 (500 fillér), a hatodikba 281 (320 fillér), a hetedikbe 269 (160 fillér), a nyolcadikba 131 holdat (100 fillér) jegyeztek. A szántók összterülete 895 hold, ezek kataszteri tisztajövedelme 2667 Korona volt, átlag 298 fillér. A faluban 16 hold kertet vettek számba – ebből egy holdat a 4., tizenötöt az 5. osztályba soroltak (1100, illetve 720 fillér) – összesen 119 Korona tisztajövedelemmel, 743 fillér átlaggal.

Jelentős volt a falu rétállománya: összesen 193 kataszteri hold, 832 tiszta kataszteri jövedelemmel, az átlag 431 fillér. A rétek megoszlása: a negyedik fokozatba (800 fillér) 14 hold, az ötödikbe (500 fillér) 102, a hatodikba (300 fillér) 63, a hetedikbe (160 fillér) ugyancsak 14 hold került. Beregkövesden ekkor mindössze 5 katasztrális hold szőlőt vettek számba, amelyet az ötödik osztályba (1100 fillér) soroltak 30 Korona tiszta jövedelemmel, átlag 600 fillérrel. Szintén jelentős területnek tekinthető a községhez tartozó, és a harmadik fokozatba feljegyzett (180 fillér) 138 hold legelő 248 kataszteri tiszta jövedelemmel, az átlag 180 fillér. Az adóközségi felvétel végül mindössze egy hold, hatodik kataszteri tisztajövedelmi fokozatú (70 fillér) erdőt jegyzett Beregkövesden egy korona értékben, átlag 70 fillér. Végül egybevéve: a település összesen 1317 katasztrális hold kiterjedésű területe 2283 földrészletet alkotott, melyeket 328 birtokíven rögzítettek. Ez utóbbi azt jelentette, hogy a faluban igen magas volt az apró parcellák száma.[28]

Az 1910. évi népszámláláskor Beregkövesd lakossága 1175 fő, közülük 1110 rutén (94,46%), 64 magyar (5,44%) anyanyelvű volt. A vallási megoszlás: 769 görög katolikus (65,44%), 11 római katolikus és 394 (33,53%) izraelita.[29] Az idézett adatokkal kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy egy évtizeddel korábban, 1900-ban községünknek 1054 lakosa volt, ebből 946 rutén anyanyelvű (89,75%), mindössze 20 magyar és 87 német (8,25%).Ez utóbbiak zöme feltehetően izraelita vallású volt, akik galíciai bevándorlásukat követően kezdetben németajkúnak vallották magukat, csak egy idő után magyarnak, miközben a felekezetüket megtartották. A fenti népszámlálási adatok jól érzékeltetik, hogy Beregkövesdre a galíciai eredetű zsidóság tömeges betelepülése a 20. század első évtizedében történt, mert 1910-ben köz-

ségünkben az arányuk már elérte a lakosság egyharmadát. S hasonlóan, mint más kárpátaljai településeken itt is a kezükbe vették az üzleti világot.

Beregkövesd egészségügyi ellátása lassan, évtizedek alatt alakult ki, illetve korszerűsödött. Ennek oka, hogy a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. törvénycikk rendelkezései csak lassan terjedtek ki átfogóan az ágazat minden részére. E jogszabály részletesen meghatározta a közegészségügyi igazgatás alapelveit, de emellett számos más törvény is – például a nép- és középiskolai, a vízjogi stb. – tartalmazott közegészségügyi vonatkozású előírásokat. Minden 6000 lakosú község köteles volt alkalmazni egy orvost, e tekintetben a szomszédos kisebb települések társulhattak, amelyet az illetékes törvényhatóság hagyott jóvá. A községi-, illetve a körorvosokat a helyi képviselőtestület élethossziglan választotta, akiket hivatalukból csak fegyelmi határozattal mozdíthatták el. A törvényből érzékelhető, hogy a lakosság száma miatt Beregkövesd nem tudott eltartani egy orvost, hanem csak a környező falvakkal együtt. Hasonló elv működött, mint az akkori közigazgatásban, amikor településünk a szomszédos Komlós helységben lévő körjegyzőséghez tartozott. Szintén az előbbi törvény szabályozta (51. §), hogy minden, legalább 1500 lakost számláló község bábát (szülésznőt) köteles alkalmazni.[30]

A 19–20. század fordulóján az országos helyzethez hasonlóan, a közegészségügy lassú fejlődésével párhuzamosan Bereg vármegyében is csökkent a fertőző megbetegedések száma. Másfél évtized alatt, 1892. és 1906. között fokozatosan visszaesett a himlő, a roncsoló toroklob, a gyermekágyi láz, a hasi hagymáz (hastífusz) és a kolera betegségek előfordulásának száma, mert ezen bajok kórokozói ellen a korabeli egészségügy már tudott védekezni. A kanyaró, a vörheny és a szamárhurut gyakorisága az állandó ingadozás ellenére megmaradt. Eközben egyre terjedt a gümőkor, „a jelenkor legpusztítóbb betegsége”, 1906-ban ennek mértéke a történelmi ország 63 vármegyéje közül a leginkább sújtotta Bereg vármegyét, amely a 61. volt a sorban az erdélyi Kolozs, illetve Ung vármegye előtt. (Ugocsa megye az 57., Máramaros a 60. helyet foglalta el.) Beregben ekkor 100 haláleset közül átlagban 33-nak volt az oka valamilyen fertőző betegség, ezen belül átlag 2,3 halálozás esett a gümőkorra, 20,7 a többire. Beregben ekkor 10 000 lakosra átlagban, mindössze 1,52 orvos jutott.[31] (Az 1892 és 1906 közötti 15 évben, az országban több mint 60%-kal emelkedett a gümőkorban elhaltak száma.) Joggal feltételezzük, hogy a tárgyalt másfél évtizedben településünkön, Beregkövesden is jó néhányan szenvedtek, majd hunytak el gümőkorban.

Az előbbiekhez hozzáfűzzük, hogy Bereg vármegyében még a 20. század elején is igen kevés volt az orvos. Az 1907. évi hivatalos adatok szerint az ország akkori 63 vármegyéje között a lakosok számához viszonyítva csupán az 55. helyet foglalta el. Ennek oka, hogy Beregben mindössze 32 orvos működött, átlag 6828 lakosra jutott egy orvos. Ráadásul az előbbi doktorok a megye 11 településén laktak, jó néhányan elsősorban a két városban, a megyeszékhely Beregszászon, illetve Munkácson. A statisztika azt is közölte, hogy Bereg vármegyében ekkor – az egy orvos által lakott helyhez viszonyítva – egy doktorra 338,6 km^2 terület jutott. (Az első helyen álló Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyében 1600 orvos működött, 1142 lakosra jutott egy doktor, a működési átlagterületük 116,7 km^2 volt).[32] Nem véletlen, hogy a már idézett 1909. évi tiszti cím- és névtár szerint Beregkövesdnek még nem volt helyben lakó, saját orvosa.

Végül térjünk vissza a Beregkövesdet is érintő, különleges történeti értékű Borzsavölgyi Keskenyvágányú Helyiérdekű Gazdasági Vasútra, amelyet beregszászi kisvasútként is emlegettek, és hosszú évtizedekig szolgálta a pálya két oldalán elhelyezkedő magyar és ruszinajkú települések lakosságát. S napjainkban már az egyetlen ilyen jellegű létesítmény Kárpátalján, a többit már negyven-ötven éve felszámolták. Az 1969-ben kiadott, már idézett ukrán nyelvű enciklopédia még így fogalmazott „a belterületileg erre az időre jelentősen terjeszkedett Beregkövesd” története kapcsán: „A településen keskenyvágányú vasútvonal és országút halad át”.[33]

Az 1970-es évektől azonban a Lvivi [Lembergi] Vasútigazgatóság tudatosan elhanyagolta a kisvasút pályájának a gondozását, mert annak személy-, illetve teherforgalmát közútra terelték át. Addig viszont jelentős szerepet játszott a mellette elhelyezkedő falvak utasforgalmában. A kisvasutat ugyanis sokan használták Beregszászra, Nagyszőlősre és Ilosvára való munkába járásra, illetve a piacok felkeresésére. Szombaton és vasárnaponként viszont rengetegen kirándultak az Ilosvai járás turisták által kedvelt, festői tájaira. Az 1990-es évek elején már csak ritkán, különleges alkalomként indítottak egy-egy szerelvényt úgynevezett „nosztalgia-vonat”-ként Beregszászról Ilosva irányába. Az Ilosva–Kovácsrét szakaszon azonban már 2002 óta szünetel a forgalom. Az Ilosva–Bilke–Lukove–Zárnya között már hiányos a pálya, mert a síneket egyes helyeken már felszedték.

Az 1994-ben Budapesten alakult Kisvasutak Baráti Köre Egyesület honlapján közölt 2011. évi, decemberig érvényes menetrend szerint a Borzsavölgyi kisvasúton – csütörtök és vasárnap kivételével – még öt személyszállító vonatpár közlekedett naponta a Nagyszőlős–Komlós viszonylatban, a következő közbeeső

megállókkal: Szőlősegres, Feketepatak és Salánk. Komlóstól mindössze egyetlen oda-vissza vonatjárat szállította az utasokat az Ilosva járási székhelyig, eközben két településen állt meg: Beregkövesd és Beregkisfalud.[34] A borzsavölgyi kisvasút Komlós és Beregszász közötti ága azonban rendszeresen nem üzemelt, miközben ezen a pályán időnkét gépmenetek, vagyis mozdonyvonatok közlekedtek, mert a pályához kapcsolódva a fűtőház Beregszászban működik.

Az utóbbi időben a helyzet megváltozott. Annak ellenére, hogy még 2001-ben átfogó terv készült a borzsavölgyi kisvasút megmentésére, amelyet a belföldi turizmus fejlesztésének a fontosságra hivatkozva, az ukrán kormány 2003-ban, egyik rendeletében jóváhagyott. Bár a kisvasút fenntartója a már említett Lembergi Vasútigazgatóság az elmúlt évtizedben többször több alkalommal bejelentette a forgalom teljes leállítását, de az mégis részben (mint írtuk) fennmaradt. Az Ukrán Állami Vagyonalap Kárpátaljai Megyei Kirendeltsége azonban 2011. elején törvénytelenül, az illetékes és érintett önkormányzatok tudta s beleegyezése nélkül, állami kezelésből magánkézbe adta a kisvasút Zárnya és Kovácsrét közötti szakaszát a hozzá tartozó földterülettel együtt. Az igen jelentős értéket 2011. májusában egy kelet-ukrajnai, luganszki vállalkozó mélyen áron alul megvásárolhatta. Az új tulajdonos az Ilosvai járásban elhelyezkedő Dolha közelében, már júniusban elindította a 103 éves vasútvonal felszedését, és a síneket vashulladékként értékesítette. Miközben az elmúlt másfél évtizedben több olyan esemény történt, amely bizakodással töltötte el a kisvasút híveit. Rendbe hozták a vagonokat, néhány éve augusztus első vasárnapját a „Borzsavölgyi kisvasút napjá”-vá nyilvánították. Eközben a külföldi, elsősorban magyarországi turisták érdeklődése folyamatosan növekedett az egyetlen, napjainkig megmaradt kárpátaljai keskeny vágányú vasút iránt.

Az állami kezelésből magánkézbe történő juttatás, illetve a vasúti pálya egy részének a lerombolása miatt, 2011. szeptemberében levélben élesen tiltakozott a kisvasút védelmére alakult „Borzsavai Kezdeményezés” elnevezésű társadalmi szervezet a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal elnökénél. Követelte a keskeny nyomtávú vasút felszámolásának azonnali leállítását, az eladás, a magánosítás körülményeinek szigorú kivizsgálását és a felelősök példás megbüntetését.[35]

Ha az illetékes ukrán hatóságok végleg felszámolják a Borzsavölgyi Keskenyvágányú Helyiérdekű Gazdasági Vasutat, azzal nemcsak Ukrajna, Kárpátalja lesz szegényebb egy kiemelkedő jelentőségű, történeti értékű műemlékkel, hanem – ez a szándék sem kizárt! – az ottani magyar közlekedéstörténetnek egy újabb alkotóelemét is sikerül végleg eltüntetni…

JEGYZETEK

[1] MOL. K 26. 1902–XXXI–1134. szám, 72. old. Lásd bővebben, EGAN Ede: A hegyvidéki földművelő nép közgazdasági helyzetének javítását czélzó állami akció ügyében Munkácson, 1900. február 12-én tartott értekezletről szóló jelentés. Bp., 1900. 189. old.

[2] EGAN Ede, 1900. 6–8., 18., 35–-36., 78–81, 91. old.

[3] EGAN Ede, 1900. 84., 126. old.

[4] Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, Ungvár / Державний Архів Закарпатської Області, Ужгород. (A továbbiakban: KTÁL.) Fond. 4. Opisz 14., od. zber. nr. 592., sztr. 485.

[5] BIHAR Jenő: Egán Edét meggyilkolták. Bp., 1901. 29. old.

[6] Az északkárpátmenti hegyvidéki nép gazdasági helyzetének javítására irányuló állami segítő akczió hat évi működésének ismertetése. [1897-1903] Összeáll. Kazy József. Bp., 1904. 58–59. old.

[7] BRAUN László: Hitelszövetkezetek a hegyvidéki kirendeltség keretében 1898–1910 között. Ungvár, 2011. Kiad. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola [Beregszász], 37. old. (Rákóczi-füzetek, LXXXV.)

[8] Az északkárpátmenti hegyvidéki nép gazdasági helyzetének javítására irányuló állami segélyakczió 1904. évi működésének ismertetése. Összeáll. Kazy József. Bp., 1905. 40–41., 48. old.

[9] A hegyvidéki gazdasági actió 1905. évi működésének ismertetése. Összeáll. Kazy József. Bp., 1906. 50–53. old.

[10] A hegyvidéki gazdasági actió 1906. évi működésének ismertetése. Összeáll. Kazy József. Bp., 1907. 59., 62., 71–72., 77. old.

[11] A hegyvidéki gazdasági akczió 1907. évi működésének ismertetése. Összeáll. Kazy József. Bp., 1908. 45–48, 66., 73. old.

[12] A hegyvidéki gazdasági akczió 1908. évi működésének ismertetése. Összeáll. Kazy József. Bp., 1910. 58–63., 105. old.

[13] MOL. K 26. 1902–XXXI–1134. szám, 161. old.

[14] MOL. K 26. 1906–XXXVII–2545. szám., 3. old.; Uo. 1907–XXXVII–3402. szám, 4. old.

[15] TISZA István: A magyar állami, magán- és helyiérdekű vasutak fejlődése 1900 és 1914. között. In. Magyar vasúttörténet 1900-tól 1914-ig. 4. köt. Főszerk. Kovács László. Bp., 1996. Kiad. MÁV Rt. 106. old.

[16] BENEŠ, Karel: Vasúti közlekedés Kárpátalján. Bp., 1996. Kiad. Magyar Államvasutak Rt. 18. old.; HORVÁTH Ferenc: Magyarországi vasútépítkezések 1900 és 1914 között. In. Magyar vasúttörténet 1900-tól 1914-ig. 4. köt. Főszerk. Kovács László. Bp. 1996. Kiad. MÁV Rt. 202. old.

[17] MOL. K 26. 1909–XXXVII–1757. szám, 21. old.

[18] MOL. K 26. 1909–XXXVII–1757. szám, 21. old.

[19] MOL. K 26. 1909–XXXVII–4804. szám, 7. old.; Uo. K 26. 1909–XXXVII–1144. szám, 7. old.; Uo. K 26. 1910–XXXVII–2735. szám, 7–8. old.; Uo. K 26. 1911–XXXVII–3374. szám, 8., 25. old.; Uo. K 26. 1912–XXXVII–5211. szám, 7. old.

[20] Magyar Kir. Posta és Távírda Rendeletek Tára, 1909. január 27. (6. szám.)

[21] Uo. 1909. augusztus 5. (41. szám.)

[22] Uo. 1910. március 14. (11. sz.)

[23] Magyarország Tiszti Czím- és Névtára. XXVIII. évf. 1909. Szerk. és kiad. a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Bp. 1909. 87. old.

[24] MOL. K 26. 1913–XXXVII–2254. szám, 1. old.

[25] MOL. K 26. 1909–XXXVII–4804. szám, 14–15. old.

[26] MAROSI István: Görög katolikusok Bereg vármegye Tiszaháti járásában. In. www.unimiskolc/~egyhtort/cikkek/marosiistvan.htm 11. évf. 1. szám. A. D. MMX. [2010]. (Utoljára ellenőrizve: 2013. augusztus 4.)

[27] MOL. K 26. 1909–XXXVII–1144. szám, 21. old.

[28] Bereg vármegye adóközségeinek területe és kataszteri tisztajövedelme mívelési áganként és osztályonként (az 1909. évi V. t.-czik alapján végrehajtott kataszteri kiigazítás után). Bp., 1913. Magyar Királyi Állami Nyomda, 33., 36., 55. old.

[29] Magyarország Közigazgatási Atlasza 1914. A Magyar Szent Korona országai. Tud. szerk. Zentai László. Baja–Pécs, 2000. 96. old. – Beregkövesd népességi és vallási adatainak százalékos arányait a szerző számolta ki.

[30] FÁY Aladár: Közegészségügyi szolgálat a községekben. Bp., 1899. Országos Központi Községi Nyomda Részvény-Társaság, 1., 7., 8., 73. old.

[31] BARSI Jenő: A magyar orvosok eloszlása és az ország egészsége. Bp., 1909. Franklin-Társulat Nyomdája, 50–52. old. (A Budapesti Orvosi Kaszinó Orvostársadalmi Könyvtára, V. köt.)

[32] Uo. 17–18. old.

[33] Історія міст і сіл Українскої РСР. Закарпатська область, 1969. стр. 337.

[34] Kisvasutak menetrendje. (Kisvasutak Baráti Köre Egyesület közlése.) In. www.kisvasut.hu (Utoljára ellenőrizve: 2013. augusztus 4.)

[35] MTI [Magyar Távirati Iroda]: Eladták a kisvasúti síneket Kárpátalján. 2011. október 4., kedd. In. Internet. *www.index.hu/kulfold/2011/10/04/eladtak_a_kisvasuti_sineket_karpatalján* (Utoljára ellenőrizve: 2013. augusztus 4.)

KÁRPÁTALJAI KULTÚRKRÓNIKA

2013. JÚNIUS – JÚLIUS

ELISMERÉSEK

∗ Negyedik alkalommal adta át a MOL Magyarország a középiskolai matematika-, fizika- és kémiatanárokat elismerő *MesterM díjakat*. Az anyagi juttatással járó díj az egyik legrangosabb elismerés, amelyet középiskolai tanárok kaphatnak ma Magyarországon. Idén 11 tanárt jutalmazott a MOL. Különdíjban részesült **Gulácsy Géza,** a Szent István Líceum tanára.

∗ **Gubcsi Lajos** író, a Magyar Művészetért Díj-rendszer elnöke január 19- én szombaton, a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház *A vihar* előadása után **Szűcs Nellinek** nyújtotta át a *Színész Díjat.*

∗ **Vidnyánszky Attilát,** a Nemzeti Színház igazgatóját művészeti rektorhelyettessé nevezte ki a Kaposvári Egyetem.

∗ A megyei állami közigazgatási hivatal díszoklevélben részesítette a Kárpáti Igaz Szó négy munkatársát – **Magyar Tímea** és **Tóth Viktor** rovatvezetőt, **Hegedűs Csilla** beregszászi tudósítót, **Zunkó Barnabás** fotóriportert – a regionális sajtó fejlesztéséért végzett áldozatos munkájukért, valamint kimagasló szakmai teljesítményükért.

∗ **Ivan Biben**, a Kárpátaljai megyei tanács ügyvezetőjének helyettese **Ember Balázsnak**, a Kisdobronyi Községi Tanács polgármesterének átnyújtotta Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának díszoklevelét, amelyet a polgármester a kimagasló érdemekért kapott.

∗ Hős anya megtisztelő címet kapott többek között a nagydobronyi **Bálint Erzsébet,** aki öt gyermek anyja.

ESEMÉNYNAPTÁR

JÚNIUS

∗ A Nemzeti Összetartozás Napja alkalmából **Tóth Péter**, a kunszentmiklósi VD ÁMK tanára, Radnóti- és Latinovits-díjas versmondó magyarországi és határon túli magyar költők magyarság-verseit adta elő a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színházban a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet közreműködésével.

∗ Székelykaput avattak Nagymuzsalyban a helyi KMKSZ szervezésében. Ünnepi beszédet tartott **Farkasné Bőcs Judit**, Magyarország beregszászi konzulja.

∗ Trianonra emlékeztek a Nemzeti Összetartozás Napján az ungvári Kálvária temetőben is Posch Alajos mártírújságíró sirjánál a MÉKK szervezésében. Koszorúzott **Dupka György,** a MÉKK elnöke, **v. Jávorszky István,** a Vitézi Rend hadnagya.

∗ Különdíjjal jutalmazta a zsűri a békéscsabai Jókai Színház *Monte Cristo grófja* című musicaljét Ukrajnában, a Herszonban megrendezett Melpomena Tavrija nemzetközi színházi fesztiválon.

∗ Vastapssal búcsúzott igazgatójától, **Vidnyánszky Attilától** évadzáró ülésén a debreceni Csokonai Színház társulata.

∗ A Budapesten megrendezett 84. az Ünnepi Könyvhéten és a 12. Gyermekkönyvnapokon az Intermix Kiadó 6 könyvheti újdonságával ismerkedhettek meg az érdeklődők (Lásd: Új könyvek rovatot). Ezeken a napokon a Kárpátaljai Magyar Könyvkiadók sátrában **Bakos Kiss Károly, Finta Éva, Dupka György, Lőrincz P. Gabriella, Nagy Zoltán Mihály** dedikált és találkozott az olvasókkal.

∗ Nemzetközi tudományos konferenciának adott otthont a beregszászi főiskola. *A Kisebbségi magyar politizálás és érdekképviselet a rendszerváltás óta* címet viselő rendezvény a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (II. RFKMF) és a Lehoczky Tivadar Intézet közös szervezésében valósult meg.

∗ *Tiszatér-környezet stratégiai fejlesztése* címmel tartottak tudományos tanácskozást a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) székházában. A beregszászi főiskolát **Szikura József,** az intézmény rektora képviselte, aki *Kárpátalja természetes és kultúrflóráinak génbankja, külön figyelemmel a Tisza térkörnyezetére* címmel tartotta meg előadását.

∗ A nyíregyházi székhelyű Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület (KMKE), valamint a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságának (RIT) közös szervezésében Rahón első alkalommal került megrendezésre a Munkácsy Mihály Nemzetközi Alkotótábor.

∗ Hollósy Simon halálának 95. évfordulóján Kőrösmezőn rendezték meg a IX. Nemzetközi Plein Airt, amelynek során értékes képekkel bővítették a település galériáját.

∗ Kezdetét vette a kárpátaljai képzőművészek részére megrendezett Veres Péter alkotótábor. A program megvalósulását a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség

(KMPSZ), a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (II.RF KMF), a „GENIUS" Jótékonysági Alapítvány és az Emberi Erőforrások Támogatáskezelő támogatta. Témája: Beregszászi pillanatok – 2013. Az alkotótáborba 20 kárpátaljai képzőművész jelentkezett, részben a Révész Imre Társaság, az ArtTisza és a Bereg Alkotóegyesület tagjai, valamint egyéb érdeklődő festőművészek.

∗ *Otthonom* címmel kiállítás nyilt a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet Munkácsy-kiállítótermében. Bemutatkoztak az ArtTisza Művészeti Egyesület tagjai, illetve az Otthonom ifjúsági képzőművészeti pályázat díjazottjai.

∗ Kiemelkedő eseményre került sor az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Karán. Öt éve indult a magyar kar, amelyen a négy szak 57 végzőse most először vehette át együtt diplomáját, szintén idén méltatják Kárpátalján az egyetemi szintű magyar nyelv- és irodalomoktatás kezdetének 50., az ungvári Hungarológiai Intézet megnyitásának 25., valamint a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság megalakulásának 20. évfordulóját.

∗ A kárpátaljai magyar ferencesek jóvoltából 480 év után újra megjelent az első magyar részleges bibliafordítás: Komjáti Benedek bibliája, illetve Szent Pál levelinek fordítása. Ez a könyv az első magyar részleges bibliafordítás, amelyet 1532-ben Komjáti Benedek. Királyházán, a Nyaláb várban fordított. Ez egy „sajátos" reprint kiadás.

Az interneten további információhoz lehet jutni a kiadvánnyal kapcsolatban a szentpallevelei.hu domain név alatt.

∗ **Június 21-23.** között sikeresen lebonyolították a XII. Budakalászi Találkozót. A rendezvényen Kárpátalját **Szabó Tibor** (Eszenyi Micz Bán Hagyományőrző Társaság), **Szanyi Béla, Bíró Gusztáv, Illár József** és **Illár Viktória** (Palágykomoróci Magyar Hagyományőrző Társaság), **Majoros Mónika** és **Ruszka Diána** (Sislóci Dobó István Magyar Hagyományőrző Társaság), **Telgarec Katalin** (Beregszászi Járási Mozgáskorlátozottak Egyesület), **Macsek Szidónia** (Gyertyánliget szórvány-magyarsága) képviselte. A Fórumon elfogadták *A Kárpát-medencei Kisebbségi Magyar Közművelődési Civil Szervezetek Fóruma XII. Budakalászi Találkozójának Zárónyilatkozatát.*

JÚLIUS

∗ Lezajlott **Szvorák Katalin** Kossuth-díjas népdalénekes koncertje a munkácsi és az ungvári római

katolikus templomban Magyarország Ungvári Főkonzulátusa szervezésében. A koncertet **Kudlik Júlia** előadása vezette be.

∗ A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Esztergom termében fellépett a sárbogárdi Huszics Vendel Kórus a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet közreműködésével. A műsorban egyházi és világi művek, ill. magyar népdalfeldolgozások hangzottak el.

∗ Idén 12. alkalommal került megrendezésre a Református Énekek Hangversenye Budapesten a Művészetek Palotájában. Ez évben az a megtiszteltetés érte az Újbátyúi-Bátyúi Vegyes Kart, hogy ők képviselhették Kárpátalját ezen a nívós hangversenyen. A rendezvényen való részvétel komoly felkészülést igényelt részükről, mivel a 3 órás hangverseny során 17 ének csendült fel az egyesített kórus tolmácsolásában.

∗ A Magyar Állami Népi Együttes immár második alkalommal látogatott Kárpátaljára. Ezúttal Ungváron, a Kárpátaljai Megyei Filharmóniában volt látható „Szép magyar tánc” című előadásuk. A filharmónia nagytermét színültig megtöltő közönséget **Balogh Dénes,** Magyarország Ungvári Főkonzulátusának konzulja köszöntötte.

∗ A Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatás épületében bemutatásra került a *„Kárpátaljai magyarok és németek internálása és deportálása 1944-1955 között”* című kiadvány.

A kötet összeállításában **Alekszej Korszun** mellett tevékenyen részt vett **Dupka György** és **Fuchs Andrea.**

∗ A 2003-ban bejegyzett Péterfalvi Görögkatolikus Egyházközség a 2007-ben Illés próféta tiszteletére felszentelt és újonnan épült templom udvarán Illés-napi búcsú körmenetet tartott, amelynek keretében felavatták azt a Kárpátalján egyedülálló keresztet, amelynek talapzatán márványba vésték annak a 131 görögkatolikus papnak, szerzetesnek, apácának a nevét, akiket a szovjet rendszerben el-, illetve meghurcoltak. Az emlékjel felállításának kezdeményezője **dr. Minya József** kurátor volt.

∗ Az ungvári Magyar Házban **Dupka György** és **Zubánics László** az aktivistákkal megbeszélést tartott a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet és a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösség őszi programjainak megvalósításáról, amelyeket a Bethlen Gábor Alapítvány támogatásban részesített. Kiemelt rendezvénynek nevezeték meg a XXIV. Kárpátaljai Magyar Folklórfesztivált, amely ezúttal Dercenben, szeptember 21-én lesz megtartva. Továbbá lebonyolításra kerül a szépírók és a festők őszi tábora, lesz több író-olvasó találkozóval egybekötött Együtt fo-

lyóirat- és könyvbemutató, képzőművészeti tárlat és az alkotó-értelmiségi mozgalmat elemző fórum is.

∗ Egy tragikus szerelem groteszk története a vasfüggöny tövében: **Zelei Miklós** *Zoltán újratemetve* című darabját láthatja a közönség Zsámbékon. A budapesti Nemzeti Színház, a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház és a Zsámbéki Színházi Bázis közös produkcióját **Vidnyánszky Attila** rendezte.

∗ **Csordás László** műkritikus az *Együtt* folyóirat szerkesztőbizottságának tagja részt vett a Visegrád környéki parkerdőben (Madas László Erdészeti Erdei Iskola) megrendezett FISZ-tábor munkájában, ahol a fiatal irodalmárok kritikai műhelycsoportosulás keretében áttekintették a „mai irodalmi élet árkait", a fiatal írók, költők legutóbb megjelent fontosabb műveit is.

∗ Lezajlott a Jankovics Mária Alkotótábor Beregszászban a KMPSZ szervezésében. Elsősorban a 10-15 év körüli korosztály képviselte magát. A rendezvényen 61 iskolás vett részt. Szakmai irányítójuk **Kulin Ágnes** grafikus volt. Több képzőművész is foglakozott az ifjú tehetségekkel, köztük **Veres Ágota** festőművész, **Néger Krisztina** kézműves, **Dancs Tünde** keramikus, **ifj. Hidi Endre** szobrászművész, **Kopriva Attila** festőművész. Megemlékeztek az egykor ungvári Drugeth gimnáziumban tanult Csontvári Kosztka Tivadarról, aki 150 évvel ezelőtt született. Az emlékév kapcsán Weörös Sándor költőről **Katkó Éva** tanárnő, a técsői művésztelep létrehozójáról Hollósy Simon festőről **Kopriva Attila** tartott előadást, többek között Técsőre is kirándultak a táborozók.

∗ Családja, pályatársai, tanítványai, kollégái, tisztelői és barátai körében búcsúztatták el június 16-án, kedden *Görömbei András* irodalomtörténészt a budapesti Farkasréti temetőben. A számos magyarországi pályatárs mellett a temetésen **Kányádi Sándor** erdélyi költő, Kárpátaljáról **Vári Fábián László** költő, Felvidékről pedig **Duray Miklós** közíró is részt vett a temetésen.

∗ Ungváron elhunyt *Buksi* barátunk, *Ivaskovics István* (1955-2013) zenész, még a rendszerváltás előtt alakult versénéklő Ivaskovics Trió közkedvelt basszusgitáros-bőgőse, énekese. Búcsúztatása 2013.07.29-én hétfőn 14.00 órakor Ungváron a Kálvária temetőben volt.

∗ **Kovács Béla** Európai parlamenti képviselő brüsszeli bemutatkozásra hívta meg a beregszászi Szent Vencel Borrend tagjait. A küldöttséget **Galajda József** ceremóniamester vezette. Beregszászból 44 fős küldöttség – köztük 16 borlovag – kereste fel a belga fővárost. Borkóstolással egybekötött ünnepi műsorral lepték

meg az Európai Parlament képviselőit. A kárpátaljai magyarokról alkotott képhez hozzájárultak a szövőnők, bodnárok, népzenészek is.

∗ Összesen 156, a második világháborúban elesett magyar katonát temettek újra az ukrajnai Potelics településen kialakított német katonai temető magyar parcellájában.

∗ Kéthetes motoros emléktúra indult július közepén a Pest megyei Dabasról a Don-kanyarba és Novij Donbaszba a Budapest környékéről 70 évvel ezelőtt behívott és elhurcolt katonák, magyar, német nemzetiségű civilek emlékére. Sznyezsnojében a malenykijrobotosok emlékére emléktáblát is felavattak, amelyet a dabasi iparművészek készítettek. Az útvonal legfőbb állomásai Dabas, Beregszász, Lemberg, Kijev, Novgorod-Szerevszkij, Voronyezs, Donyeck, Szevasztopol. A zarándokútat az Áldos Hagyományőrző Egyesület (a Nemzeti Érzelmű Motorosok Egyesülete) oszlopos tagja**, Molnár „Mojo" József** szervezte és vaósította meg. A 11 fős csapat kilenc motorral és egy kísérő autóval több mint 6 ezer km-es távot tett meg.

∗ Újraszentelték az ungvári járási Kisszelmenc római katolikus közösségének templomát. Az új freskókat **Molnár Zsolt** magyarországi festőművész, az új oltárt, szószéket **Tóth Gyula** fafaragó készítette el.

∗ Magyarországi állami támogatásnak köszönhetően hozzáláttak a beregszászi magyar színház felújításához.

∗ **Vári Fábián László**, az Együtt szerkesztőbizottságának elnöke az Erdélyi Magyar Írók Ligája (EMIL) meghívására Egyed Emese, Király Zoltán, Papp Attila Zsolt, Szálinger Balázs társaságában részt vett a *Helikon a völgyben* művészeti fesztiválon, ahol a költők borverseket olvastak fel.

∗ Az idei JAK-táborban, augusztus 28-án, szerda este Szigligeten **Barlog Károly** (*Híd*), **Szalay Zoltán** (*Irodalmi Szemle*), **Balázs Imre József** (*Korunk*) és **Szabó Róbert Csaba** (*Látó*) mellett **Csordás László** (*Együtt*) is részt vett egy kerekasztal-beszélgetésen, melynek témája: *Posztszocializmus és kultúraköziség*. A határontúli folyóiratok szerkesztőivel **Herczeg Ákos** beszélgetett.

ÚJ KÖNYVEK

MEGJELENT

Finta Éva: *Örök partok.* Versek (1990 – 2009). Kárpátaljai Magyar Könyvek 226., Ungvár-Budapest, Intermix Kiadó, 2013., 276 o.

Online hozzáférés:

http://www.kmmi.org.ua/books?menu_id=9&submenu_id=26&book_id=423

Illetve:

http://mek.oszk.hu/11700/11724/11724.pdf

Dupka György: *„Hova tűnt a sok virág…" Időutazás az Urálba magyar és német rabok (1941-1955) nyomában.* Történelmi szociográfia. Kárpátaljai Magyar Könyvek 221. Ungvár-Budapest, Intermix Kiadó, 2013., 222 o.

Online hozzáférés:

http://www.kmmi.org.ua/books?menu_id=9&submenu_id=26&book_id=409

Illetve:

http://mek.oszk.hu/11300/11392/

Magyar Művészet Kárpátalján. Kultúr- és művészettörténeti vázlat Dupka György közreadásában. Kárpátaljai Magyar Könyvek 223. Ungvár-Budapest, Intermix Kiadó, 2013., 380 o.

Online hozzáférés:

http://www.kmmi.org.ua/books?menu_id=9&submenu_id=26&book_id=415

Illetve:

http://mek.oszk.hu/11400/11492/

Nagy Zoltán Mihály: *Az árnyék völgye.* Novellák. Kárpátaljai Magyar Könyvek 224., Ungvár-Budapest, 2013. 148 o.

Online hozzáférés:

http://www.kmmi.org.ua/books?menu_id=9&submenu_id=26&book_id=421

Illetve:

http://mek.oszk.hu/11700/11718/

Czébely Lajos*: Fehérbe fogyó láng.* Régi és új versek. Kárpátaljai Magyar Könyvek 225. Ungvár-Budapest, Intermix Kiadó, 2013, 80 o.

Online hozzáférés:

http://www.kmmi.org.ua/books?menu_id=9&submenu_id=26&book_id=422

Illetve:

http://mek.oszk.hu/11700/11720/

Összeállította: *Dupka György*

SZERZŐINK

AMBRUS FLÓRA (1997) Visk
ÁGH ISTVÁN (1938) Budapest
BARTHA GUSZTÁV (1963) Nagybereg
BOTLIK JÓZSEF (1949) Budapest
CSEH SÁNDOR (1949-2013)
CSERNICSKÓ ISTVÁN (1973) Beregszász
CSORDÁS LÁSZLÓ (1988) Eszeny
DUPKA GYÖRGY (1952) Tiszabökény
FÜZESI MAGDA (1952) Kolozsvár
LENGYEL JÁNOS (1973) Beregszász
LŐRINCZ P. GABRIELLA (1982) Beregszász
MATL PÉTER (1960) Munkács
NAGY ZOLTÁN MIHÁLY (1949) Csonkapapi
OLÁH ANDRÁS (1958) Mátészalka
VASI FERENC ZOLTÁN (1966) Tata
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ (1951) Mezővári

E lapszámunkat Matl Péter grafikáival illusztráltuk